

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД

Бүгэдэ арадай сонин

ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гарана

2005
августын
11
Четверг

№ 92
(21178)

Намарай
экин хүэ
бишэн
харын
6
гарагай
5

Буряад үнэн

ЛЕОНИД ПОТАПОВ ДОТОР МОНГОЛДО

Буряад Республикын Президент Л.В.Потапов албанай хэрэгээр Хитад гүрэнэй Дотор Монголой Автономито район ошобо.

Манай республикын делегаци августын 8-да Хүх-Хотоодо сотово телефоной компаниин ажалтай танилсаба. Тэрэ үдэртөө Байгаалин хомор ашагта малтамалнуудые ашаглалгада хамаатай научно-техническэ арга боломжонуудые шудалагша мэргэжлэтэ, эрдэмтэдтэй уулзаа. Автономито районой хүтэлбэрлэгшэдэй нэгэн Ян Цинь сайд делегацие ёһололой гуримаар уутгажа, Леонид Васильевичтай хөөрэлдэбэ.

Энэ хөөрэлдөөнэй дүнгөөр Буряад Республикын Правительство болон Дотор Монголой

Автономито районой Правительство хоорондын харилсаа холбоо бэхжүүлхэ тухай протокол дээрэ баяр ёһололой оршон байдалда гар табилганай гурим сахигдаба.

Үдэшлэн Хитадай монголшууд айлшадтаа уран найханай концерт харуулаа. Энэ концертэд Дотор Монголой үндэһэн театрай дуушад, хатаршад хабаадалсаба.

Үглөөдэрын манай делегаци Баотуу хото хүрээбэ. Эндэхи «Бэй-фан» гэхэн хүндэ машина бүтээлгын үйлдбэрийн нэгдэлэй ажлаар манайхин хонирхобо. Тус нэгдэлдэ мүнөө үеын технологи нэбтэрүүлэгдэһэн байба. Удаан манай делегаци Баотуу хотын хүтэлбэрлэгшэдтэй уулзажа, аша туйнтай хөөрэлдөө үнгэрэбэ.

Тэрэ үдэртөө делегаци Хүх-Хотоодо бусажа, Дотор Монголой ниислэлэй хүтэлбэрлэгшэдтэй уулзаа.

Августын 9-дэ манай делегаци «Мэнню» гэхэн үйлдбэрийн нэгдэлэй ажалтай танилсаа, хитад-монгол медицинын тусхай больницаар хонирхоо, Хүх-Хотын үзэмжэтэ газарнуудаар ябаа.

Мүнөөдэр гэртээ буухын урда манай делегаци замдаа Улаан-Баатар хотодо зогсоһон байна.

Гурба-дүрбэн үдэрнүүдэй туршада манай делегаци ехэ аша үрэтэй хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэжэ, экономико болон соёл культурын талаар харилсаа холбооной тодорхой хэлсэнүүдые баталаа.

Н.НАМСАРАЕВ.

ТУСХАЙ АНХАРАЛ ДОРО

Республикын Правительствын Президиумэй зүблөөн уржадэр үнгэрбэ.

Тусхай шэглэлтэй программнууд республикын 2004 оной бюджетдээ хэр зэргэ хангагдааб, түсэүүд хэр зэргэ бээлүүлэгдэжэ байнаб гэһэн асуудал тушаа хөөрэлдөөн болобо.

Бюджетдээ тэдхэмжэтэй объектнуудтэ, гэр байрануудта дулаанай, дулаан уһанай хэрэглэмжэнүүдые тодорхойлохо байха приборнуудые тодхохо гэхэн программа табигданан байгаа. 2005 ондо иимэ приборнуудаар объектнуудтэй 35 процентые хангаха түсэб бээлүүлэгдэжэ байна. Гэхэтэй хамта коммунальна ажакһинууд дулаанай хэрэглэмжые гуримшуулжа, үлүүсэ гаргашагүйгөөр хүдэлхэ гэжэ оролодо. Нэгэ дүрбэлжэн метр талмай хангаха дулаанай сэн федеральна гуримтай ади гэхэ гү, али 40 түхэриг болоно. Коммунальна ажакһын өөрын олзо нёдондонойхиноо 33 процентээр ехэ болонхой. Дун хамта 2 млрд. 419 млн. түхэриг олоһон байна. Энэ хадаа хүн зоной, предпритягинуудтай түлбэри.

«Жилище» гэхэн программа бээлүүлгэдэ һомолодоһон мүнгэн гүйсэд ашаглагдана. Соёл культура хүгжөөжэ тусхай программада шэглүүлэгдэһэн мүнгэшые харгыгаа олоно.

Правительствын Президиумэй заседани дээрэ агнууриин ан хамгаалха гуримые жэншэдгүй сахиха хэмжээнүүд тушаа хөөрэлдэбэ. Николай НАМСАРАЕВ.

УЛАСХООРОНДЫН ГУРБАДАХИ ШАГНАЛ – АЛТАН МЕДАЛЬ

«Албан хэрэгтээ дээдын шанар туйланай түлөө» гэхэн уласхоорондын Алтан медалаар «Буряад үнэн» Хэблэлэй байшан шагнагдаба. Тус медаль сентябрийн эхээр Женевэ хотодо барюулагдаха юм.

Уласхоорондын иимэ хүндэтэ шан Таниие бүхы дэлхэйн эрхим түрүү үйлдбэрлэгын, бизнесэй, эрдэм ухаанай болон соёлой түлөөлэгшэдтэй ади зэргэдэ жагсаана. Тиимэһээ Танай компани түби дэлхэйн алишые зүгтэ хэрэг ёһоной, мэргэжлэй болон хубийн талаар харилсаа холбоо тогтоохо, өөрынгөө бүтээл дурадхаха талаар хизаарлагдашагүй арга боломжотой болонот, - гэжэ Хэблэлэй байшангай генеральна директор-ахамад редактор А.А. Ангархаевта Швейцарийн конфедерациин Женевын болон федеральна засагай мэдэлэй «Албан хэрэгтээ дээдын шанарай түлөө» гэхэн уласхоорондын жасаһаа эльгээгдэһэн урилага соо хэлэгдэнэ.

Байгша оной июль нарада «Буряад үнэн» Хэблэлэй байшан, тэрэнэй хүтэлбэрлэгшэ «Золотой слиток» гэхэн уласхоорондын шагналда хүртэһэн байна. Энэ шагнал хадаа экономикын, нуралсалай болон эрдэмтэй талаар эгээл орой манлай нуури эзэлэгшэдтэ Швейцарийн банкын зүгһөө үгтэдэг байна.

Энээнэй урид «Буряад үнэн» Хэблэлэй байшангай хүтэлбэрлэгшэ Швейцарийн Монтрэ хотодо 2004 оной октябрийн

30-да «Хүтэлбэрлэгын шанарай талаар Уласхоорондын Алтан медалаар» (INSAM - бизнесэй болон үйлдбэрлэгын уласхоорондын дээдэ институттай, Женевэ, Швейцария) шагнагдаа һэн.

Статистикын баримтануудай, олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй, Интернеттэ үгтэһэн асуудал-харюунуудай, консалтингова компанинуудай, рекламна агентствэнүүдэй, коммерческэ палатануудай, олон ондоо гүрэнүүдэй посольствонуудай, түлөөлгэтэ эмхинүүдэй, бусадые мэдээсэл баримта суллуудаг албан зургаануудай үндэһөөр эдэ шагналнууд олгогдодог жэшээтэй.

Шалгалтын хэдэн шата гараһанай удаа шагнаха тухай шийдхэбэри абтадаг.

2001-2002 онуудта Бүхэроссин олондо мэдээсэл дамжуулдаг хэрэгсэлнүүдэй фестивалда «Буряад үнэн» гэхэн Хэблэлэй байшангай «Бурятия» сонин 1-дэхи нуури, «Буряад үнэн - Дүхэриг» сонин Гран-при шанда хүртэһэн бэлэй. Гэхэтэй хамта «Росси - Беларусь» гэжэ Холбооной, мүн Монголой шагналнуудта, РФ-гэй болон РБ-гэй министерствэнүүдэй, албан-зургаануудай Хүндэлэлэй дипломуудта хүртэһэн юм.

Монголой, Солонгосой, Японийн, Хитадай, Франциин, СНГ-гэй, Россин элдэб можо нютагуудай, Москва болон Санкт-Петербургийн журналистнуудтай, зохёолшодтой Хэблэлэй байшан харилсаатай.

Энэ үндэр шагнал хадаа олон тоото уншагшадтай, авторнуудтай, хүдөө бэшгэшэдтэй, республикын хүтэлбэрлэхы зургаануудтай зүгһөө дэмжэһэнэй, мүн россин болон уласхоорондын хэмжээндэ ажальемнай үнэн бодотоор сэгнэһэнэй ашаар туйлагдаа гэжэ «Буряад үнэн» Хэблэлэй байшангай коллектив тоолоно.

Сарюна ЭРДЫНЕЕВА.

ИЛАГШАДАЙ ТООДО – БУРЯАД ОРОНОЙ ЖУРНАЛИСТНУУД

«Сибирь - территория надежд» гэхэн регионууд хоорондын журналистнуудай IV конкурсдо Буряад Республикын сурбалжалагшад ехэ найн амжалтануудые туйлаба. Гэдэнэр гол шангай нууринуудай хоёр шанда, нэмэлтэ номинацида нэгэ илагшын ба хоёр дипломантын нэрэ зэргэдэ хүртөө.

«Сибирское соглашение» гэхэн регионууд хоорондын эблэлэй болон Сибирийн федеральна округто Россин Президентын бүрин эрхэтэ түлөөлэгшын дэмжэлгээр үнгэргэгдэһэн тус конкурсын түгэсхэлэй дүнгүүд Новосибирск хотодо согологдобо.

Сибирийн бүхы шахуу регионуудай журналистнууд энэ конкурсдо хабаадажа, жюриин анхаралда 1000 гаран материалнуудые дурадхаа. Байгша оной хабар конкурсын жюри илагшадые, призернуудые тодорхойлоо. Эдэмнай хадаа Сибирийн 11 регионий журналистнууд болон олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүд мүн болон. Эгээл эрхим журналистска хүдэлмэринүүдэй дундаһаа энэ конкурсын түгэсхэлэй шатада орогшодой нэрэнүүд элирүүлэгдээ һэн.

Эгээл олон түрүү ба шангай нууринуудые эзэлһэн Новосибирскын ба Эрхүүгэй областийн түлөөлэгшэд эндэ эрхимээ (5-5 лауреадууд), хоёрдохи нуурида - Буряад оройной, Томскын, Кемеровскэ областийн түлөөлэгшэд гараа (4-4 илагшад ба призернууд). Шангай гурбадахы нуури Омско область эзэлээ. Алтайн ба Красноярска хизаарай, Тыва Республикын ба Хант-Мансийн автономно округ тус тустаа нэгэ лауреат болон нэгэ илагшатай гараа.

Буряад оройной радиожурналистнуудтай бэлдэһэн дамжуулгануудта конкурссын эмхидхэлэй комитет ба жюри үндэр сэгнэлтэ үгөө. Алла Мальцевагай бэлдэһэн «Перекресток» гэжэ программада хоёрдохи нуури олгодоо. «Пульс радиогой» журналист

Алексей Фишев хэдэн дамжуулгануудые бэлдэһэнэйнгээ түлөө гурбадахы нуури эзэлээ.

Буряадай телерадиокомпаниин Владимир Жаровай «Зеленая черепаха» гэхэн фильм тушаа хонирхолтой зүбшэн хэлсэлгэ болоо. «Телепрограмма» гэхэн номинацийн хэлсээний ёһо дүримдэ таараашегүй һаа, баримтата фильм гээд урмашуулгын шанда хүртэһэн байна. Конкурсын «Салют, Победа!» гэхэн нэмэлтэ номинацида Алла Мальцевагай «Перекресток» дамжуулга дипломоор мүн лэ тэмдэглэгдээ.

Буряад Республикын Президент Л.В.Потапов конкурсдо «Дружба народов - во благо Сибири» гэхэн өөрын номинаци дурадханан байна. Регионууд хоорондын хани харилсаа, элдэб яһатанай эбтэй байдал тухай бэшэһэн арба гаран материалнууд тус номинацида ороо. Эндэ илагшадын хоёр. «Буряад үнэн» газетын редактор Галина Дашевагай бэшэһэн «Цивилизация непобежденных» или как координировать творческие силы региона» гэхэн очерк-интервью шангай түрүү нуурида гараа. Мүн лэ Томскын регионойнгоо арад зоной ажабайдал тухай хөөрэһэн «Территория согласия» гэжэ журнал энэ номинацида мүн лэ түрүү нуурида гараа. Манай энэдэ ади, Томско областийн дэбисхэртэ олон яһатан ажаһууна. Гэдэнэр хоорондоо эбтэй этэй, бэе бэеынгээ ёһо заншал хүндэлжэ, хизаар оройнгоо соёлой баяаиг улам хүгжөөнэ.

Мүнөө жэлэй конкурсын дүнгөөр Буряад оройной журналистнууд ба олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүд энэ харалгада яһала һайн үрэ дүн харуулаа гэжэ тэмдэглэлтэй. Газетэдэ хэблэгдэһэн материалнууд түгэсхэлэй шатада гарананшые һаа, шангай нуури эзэлээгүйн харамтай. Тиибэшые түгэсхэлэй шатада гаранан конкурсантууд урмашуулгын дипломуудта хүртэхэ болоно.

Тийн энэ намар дахяад сонсохогодоо «Сибирь-территория надежд» гэхэн конкурсдо газеттэй болон журналнуудай редакцинуудай хүдэлмэрилэгшэд эдэбхитэйгээр хабаадаа гэжэ уряалха дуран хүрэнэ.

Баир БАЛДАНОВ.
Буряад Республикын Правительствын Мэдээсэлэй таһаг.

«Буряад үнэн» Хэблэлэй байшангай коллектив

МОНГОЛЫ ХАРИЛСАН - ШЭНЭ ШАТАДА

Монгол ороной зарим аймагуудай губернааторнууд, өөрын хэрэг эрхилэгшд манай республика ержэ, хоорондох харилсаа холбоогоо бэхжүүлэх зорилготойгоор манай ажабайдалтай танилсажа, уулзалгануудыг үнэргөө гэжэ «Дүхэргэй» урдах дугаарта мэдээсэ бэлэйбди.

Харин мүнөө тодорхойгоор тэр уулзалганууд тушаа хөөрхэмнай.

Монгол делегацие Буряад Республикын Президент А.В.Потапов угтахдаа, хоёр талымнай худалдаа-наймаанай эрьсэ хүүлэй жэлнүүдтэ эршэтэй боложо байна, мүн соёл культурын талаар харилсаа холбоомнай бүри ехэ удха шанартай болоно гэжэ мэдүүлээд, саашадаа улам эбтэйгээр нүхэсэе гэбэ.

Буряад Республикын зүгөө Монгол гүрэнэд бүрин этигэмжэтэ түлөөлэгш Николай Атанов хоёр талын харилсаа холбоо тухай бүрише тодорхойгоор, тоо баримталжа хэлэбэ.

Хоёр талын бизнесменүүдэй иимэ уулзалга табадахия үнэргэгдэжэ байна, гэжэ Николай Иванович хэлэнэ. Түрүүшын уулзалганууд танилсалгын, мүн түсэблэлгын уулзалганууд байгаад, харин

мүнөө бодото дээрээ хэрэгүүды бээлүүлэхэ саг ербэ.

Нүүлэй жэлнүүдтэ Буряад Республика болон Монгол ороной хоорондох худалдаа-наймаанай эрьсэ гурба дахин эршэтэй болоо, гэжэ Н.И.Атанов хэлэнэ. Хэрбээ 1995 ондо манай республика хадаа Монголой экспортын 5 процент эзэдэг байгаа хаа, 2004 оной мэдээгээр, 12 процент болобо. Экспортын ехэнхи хубинь гол түлэб мал, мяханай зүйл юм.

Гэхэтэй хамта Монгол гүрэн манай республикада инвестици оруулжа эхилбэ. 280 мянган доллар гаргалжа, Ивалга хууринда мяханай комбинат нээжэ, өөрынгөө мяхаар хангажа эхилхэниинь найшаалтай. Тэршэлэн байгша жэлдэ Улаан-Үдэдэ монголнууд ресторан нээбэ. Хягата хотодо оёолой үйлдэбэри эрхилжэ хэрэгтэ Монгол гүрэн мүн лэ мүнгэ номолхо тухайгаа мэдүүлээ.

Хүршэ ороной Сэлэнгын аймагай дэбисхэр доро нүүрхэнэй хэбтэшэ олдожо, тэрэниие ашаглаха хамтын түсэб табида. Хүршэ хуулажа, нээмэл аргаар шулуунай түлишэ абаха хэрэгтэ хоёр талын хабаадалгын инвестици хэрэгтэй болоно. Энэ баялигай нөөсэ 140 млн. тонно гэжэ тухайлагданхай. Түрүүшын шатада жэл бүри 1,6 млн. тонно нүүршэ абтадаг болоод, удаань 6 млн. тоннын хэмжээндэ гараха ёнотой. Манай талааа хабаадалсаа наамнай, республикынаа урда районнуудыг шулуун нүүршээр хангажа байха арга олдохо ха юм. Нүүрхэнэй уурхайнаа Зэдын түмэр замай станци хүрэтэр электрын утаһан татагдаха, харгы баригдаха зэргэтэй болоно. Энэ хэрэгтэ мүнгэ номолхо тушаа хэлсэнүүд үнэргэгдэжэ эхилбэ. Үшөө нэгэ түсэб хоёр талын хонирхол эзэлнэ. Саахартай свеклын хэрэглэмжэтэйбди гэжэ монголнууд мэдүүлэбэ. Манай Бэшүүрэй райондо энэ культура ургуулдаг дүршэлтэй

зон бии гэшэ. Свекло промышленна аргаар үйлдэбэрилхэ хамтын предприти Бэшүүрэй райондо нээхэ тухай хэлсэн үнэргэгдэжэ байнхай. Энэ хэрэгтэ хүршэ гүрэнүүдэй хабаадалга, тухаламжа хэрэгтэй болохо. Хягтын районуи Харанхы хууриндахы плавиково шпат гэдэг зүйл болбосоруулан шанаржуулгын үйлдэбэриие Монголой хабаадалгатайгаар пэргээхэшье түсэб табида.

Эдэе коолой үйлдэбэриин предпритинууд Монгодо гол түлэб 60-70-аад онуудта баригданан аад, технологическа, техникескэ талаар хуушараа. Мүнөө үсын эрилтэдэ харуоасаха оньһон түхээрлэгнүүдээр тэдэниие зэбсэгжүүлэхэ хэрэгтэ манай талын предпритинууд хабаадалсаха зорилготой.

«Байгал-Хүбсэгэл» гэнэн туризм-аяншалгын түсэб табида.

Үнэргөн зуун жэлэй дундуур Монгодо ород хэлэн найнаар шудалагдадаг бэлэй, монгол олон оюутан СССР-эй дээдэ хургуулинуудта хураһан намтартай. Харин мүнөөнэй Монголой залуу үетэн ород хэлэ, бэшэг шудалнагүй, англи, япон, хитад хэлэнүүдтэй боложо байнхай. Ород хэлэ шудалжа эрхэ байдал олгохо тушаа монгол делегаци наамжаа мэдүүлэбэ.

Мүнөө үедэ Улаан-Баатар хотодо Бурядай гүрэнэй университетэй болон Зүүн-Сибирийн технологическа университетэй филиалууд хүдэлнэ. Харин дунда хургуулинуудта ород хэлэ зааха багшанары манайхон эльгээжэ байха арга боломжотой.

Монгол гүрэн манай республика хоёрой хилэ зубшажа оршоһон аймаг, районууд хоорондоо үнинэй нүхэсэдэг гэшэ. Дүтын иимэ харилсаа холбоогоо саашадань бэхжүүлэхэ дуратай байһан тухайгаа хоёр талынхид хөөрөлдэбэ. Тиймэһээ Улаан-Баатар хотодо Буряад Республикын районуудай, Улаан-Үдэдэ Монголой аймагуудай

«Найрамдалай» байшангууды нээхэн шухала гэжэ хэлсэбэ.

Монгол делегациин хабаадалгатай семинарта манай республикын талааа ганса засагаархид бэшэ, мүн өөрын хэрэг эрхилэгшд хабаадаба.

Жэшээлхэдэ, «Агролестрой» гэдэг барилгын бүлгэмэй директорэй орлогшо Жаргал Насакович Цыденов үйлдэбэри тухайгаа айлшадта дэлгэрэнгүйгээр хөөржэ үгэбэ. «Агролестрой» хадаа модо отолхоһоо гадна тэрэнэй барилгашадэй эрилтын гуримаар хюрөөдэгдэнэ, харуулдагана.

Гэр барилгын гуримаар мүнсэгэр модо хэмжээ-хэмжээгээр тайраад, проектэ таарамжатайгаар бэлдхэнэ. Гэр бариха дуратай хүн модон материалнуудай бүрин бүтэн комплект худалдажа абаад, саг зуура гэр суглуулжархиха аргатай юм байна. «Конструктор» гэдэг нааданхайнууд хүүгэд яажа суглуулдаг бэ, тэрэн шэнги гэр байшан бүридхэгдэнэ ха юм. Барилгын технологийн энэ гуримаар монгол айлшад ехэтэ хонирхобо. Ушар юуб гэхэдэ, Монголой правительствотабан жэлэй туршада 40 мянган гэр бариха түсэб табиһан байна. Энэ хэрэгтэ 600 млн. доллар номолодоо юм. Тиймэһээ «Агролестрой» болон барилгын манай бусад организацинууд хүршэ гүрэнэй дэбисхэр дээрэ тэрэ гэрнүүды барилсахаар, хам орохоор бэлэн байна.

Эд бараа хилэ гаталуулахда, тамуужанай албан яһала наад табидаг гэшэ. Наад тодорхойгоор тамуужанай документнуудыг гуришуула асуудал тушаа Буряад Республикын тамуужанай начальнигай нэгдэхэ оролтын үүргэ бээлүүлжэ байһан Виктор Томин элидхэл хэбэ. Мүн мал, мяха хилэ дээрэ шалгаха гурим тухай республикын ветеринарнай албанай түлөөлэгшэ Цырендоржо Цыренжапов хөөрбэ. Үүлтэртэ малаараа андалдахань шухала гэжэ БГСХ-гай профессор Анатолий Бутуханов хэлэбэ.

Бизнес-уулзалгын дунгөөр тусхай меморандум соносхогодо.

Николай НАМСАРАЕВ.

ТОН ТААРАМЖАТАЙ ГУРИМ

Ипотечн кредитованин ёноор Улаан-Үдэдэ бүхыдөө 5 гэр мүндэлэнхэй. Мүнөө дээрээ 1905 оной Революциин гудамжаар шэнэ олон-квартирна гэр баригдана. Тэрэн тушаа бүри тодорхой мэдээсэлтэй болохо, мүн арад зоной гэрээр дуталдаг шахардуу байдал яажа усадхаха тухай бодотоор шэнжэлэн бодожо үзэхэ хүсэлтэй Бурядай Президент А.В.Потапов барилгын газарта хүрэнэй байна.

Тус гэрий ехэнхи хубинь худалдагдажа абтанхай. Ерээдүйн эзэдын хадаа юрын хүдэлмэрилэгшд, багшанар, эмшэд, бага олзын хэрэг эрхилэгшд, Гэдэнэр ипотеичнэ кредитованин ёноор, гэрэнгээ түлөө 20-30 процент түлбэриинь түлөөд, бэшэ хубийнэ 20 гаран жэлэй туршада жэлэй 14 процент лэ үлүүтэй түлэхэ болоһониинь гэрий эзэдтэ ехэ таарамжатай.

«Саашадаа жэлэй 12 процент болохоор хараалагдана», - гэжэ «Ипотечнэ корпорацин» генерална директор О.В.Никифорова тэмдэглэнэ. Тэрэнэй хэлээр, иимэ ёноор гэртэй болохо хүсэлтэй зоной тоо мянга шахуу болонхой. Ерэхэ жэл «Ипотечнэ корпораци» Энергетик тосхондо хэдэн гэрнүүдэй комплекс бариха түсэбтэй. Тэндэхи квартиранууд юрын зоной худалдажа абааар сэнтэй байха.

«Юрын зон мүнөө сагта квартира абаха аргагүй. Ипотечнэ кредитованиар гэртэй бололо - иимэ байдалаа гаралгын нэгэ арга мүн. Тиймэһээ ээлжэтэ «Жилище» гэнэн республиканска программа бээлүүлгын холбооной зүблөөндэ энээн тухай шидхэжэ үзэхэбди,» гэжэ Бурядай Президент хэлэбэ.

Сарюна ЭРДЫНЕЕВА.

Августын 14 - Барилгашанай үдэр

МЭРГЭЖЭЛТЭ ҺАЙНДЭРӨӨР!

Буряад Республикын Президентын даалгабаргаар, Буряад Республикын Правительствын, мүн өөрынгөө зүгөө барилгашадэй комплексын хүдэлмэрилэгшэды мэргэжэлтэ һайндэрөөр - Барилгашанай үдэрөөр амаршалаб.

Августын 14-дэ тэмдэглэгдэдэг энэ һайндэрөөр олон тоото барилгашадэй отрядта - барилгын материалнуудай промышленностин ажалшадта, архитекторнуудтэ, проектировщицуудта - бүхы шадалаараа таатай зохи, наанадан таарама байра байдал зохиодог хүдэлмэрилэгшэдтэ хүндэй тэмдэг мэдүүлэнбди.

Социальна, экономическа болон техникескэ асуудалнуудыг үнэн дээрэн бээлүүлэхэ үүргэтэй барилгын комплекс гүрэн доторой хөгжэлтын гол шухала халбарин нэгэн болоно.

Республикын барилгашадэй аша туһаар жэл бүри социальна талаар тон ехэ үүргэтэй объектнууд бодохоодоно. Хотонуудай, хүдөө нотагуудай соёлой урданай шарай дахад нэргээгдэжэ, түүхэтэ дүрсэдөө оруулагдана. Хэдэ хүндэ байдалай тохёолдобошье, барилгашад гэр байрануудыг ашагалдаа олоор тушаажа, түрүү технологич нэбтэрүүлэн, ажалаа ябуула.

Үнэргэгшэ жэл республикын дэбисхэртэ гүрэнэй гэгэ ехэ барилга - БАМ-ай Хойто-Муяын түмэр замай тоннель ашагалдаа тушаагдаа. Тийгэжэ Номгон Далай руу Россин хоёрдохы харгы нээгдэе бшуу. Гадна Буряад ороной хойто зүгэй аймагууд минерально-түүхэй ашагта малтамалнуудаараа баян ха юм. Энэ харгы хэрэглэгдэжэ, Россин баруун ба Алас Дурна зүгэй хилидэй хоорондохы түмэр замай харилсаа хүгжэжэ, тэдэнэй хоорондохы экономическа ба худалдаа наймаанай гадаадын харилсаан эдэбхжүүлэгдэхэ болоно.

Мүнөө сагта республика дотор гэр байра барилгын хүгжэлтэдэ ехэ ажал ябуулагдана. Ажауушадтай мүнүнэй арга боломжонуудыг хараадаг абан, һайн шанартай гэрнүүдыг бариха хэрэгтэй. Тэрэниие түсэблэн тоо хоёр дахин дэбсхүүлэхэ боломоор. Энэ асуудалыг зүб мурөөрнэ шидхэхэ тусхай зорилготой «Жилище» гэнэн 2003 онһоо 2010 он болотор бээлүүлэгдэхэ программа бэлдэгдэнхэй.

Нүүлэй жэлнүүдтэ ипотеичнэ ба үмсын гэр байрын барилгын хүгжэлтэдэ горитой хубилалтанууд болоно. Удаан болзороор үгтэдэг гэр байрын ипотеичнэ урьһаламжын гурим саашадаа үшөө үрэ дүнтэйгөөр нэбтэрүүлэгдэжэ, республикын ажауушадта гэр байраар гүйсэд хангаха түсэбтэй асуудалыг шидхэхэлгэ мүнөө үсын гол асуудалай нэгэн болоно.

Ажабайдалнай нэгэ дороо байнагүй. Саашадаа олон дабаануудыг дабаха хэрэгтэй. Барилгын комплексын хүдэлмэрилэгшэды урда барилгын шэнэ технологи хэрэглэжэ, барилгынгаа продукци худалдаа наймаанда табидажа, бусадһаа дутуу бэшэ байхаарнь ажалаа ябуулаха хэрэгтэй.

Тиймэһээ тус халбарин хүдэлмэрилэгшэдтэ үнэн зүрхэнгөө ажалдан амжалта хүсэжэ, энхэ элүүрье, зол жаргалыг хүсэхэ байнаб. Мэргэжэлтэ ажалаараа ходоодо омогорхожо ябагы!

Н.И.БЫКОВ,

Правительствын Түрүүдэгшын орлогшо - Буряад Республикын барилгын, архитектурын болон гэр байрын-коммунальна ажакын министр.

ХЭД ГЭЭШЭБ, ЧЕЧЕН ЯҺАТАН?

«Эб найрамдалай поезд» Чечен республикын һийслэл Грозный хотоһоо мордожо, Байгалай зүгтээшэ ябажа ябана. Хадын нотагай делегациин бүридэлдэ эрдэмтэд, зохёохы ажалтай интеллигенциин түлөөлэгшэд, журналистнууд, дээдэ хургуулитай оюутад ябалсана. Гэдэнэр хадаа харгыдаа Россин област, хизаарнуудай зонтой уулзалгануудыг үнэргэжэ, Чечен республикын байдал тухай мэдээсэхэ, тэндэхи зонтой бодото һанал бодол тухай үнэн сэхээр хөөрөлдэжэ, муушалай хуурмаг хурагыг усадхаа зорилготой.

Энэ поезд гүрэнэй баруун зүгтэй Калининград хотоһоо Номгон далай хүрэтэр иимэ агитац хэжэ ябаханя.

Николай НАМСАРАЕВ.

ШЭНЭ СУПЕРМАРКЕТ

Улаан-үдэ хотодо мебельн супермаркет нээгдэбэ. Иимэ мебельн түб түрүүшынхнэ һийслэл хотодо нээгдэе гэжэ Экономическа хүгжэлтын ба гадаадын харилсаануудай министрэй орлогшо О.П.Будник сугларашадта мэдүүлэбэ. Тус түбтэ зонтой гэртэ хэрэглэдэг, офиснуудыг гоёохын мебель үргэнөөр табиһанхай. Һайхашаагданан мебель кредит хээд абажа болохо. Энээн тухай Автомобилистов, 19 гэнэн гудамжада оршодог шэнэ супермаркетта асууха хэрэгтэй. Хүдөө нотагаархадта мебель кредит хээд абажа болохо.

Янжама ЖАПОВА.

«ШУБУУНАЙ» хамшаг ханяаданай үбшэнһөө нэргылэлгэ

Нүүлэй үедэ Сибирийн Федеральна округто «Шубуунай» грипп үбшэнэй дайралдан ушар олоной анхарал татаа. Манай Буряад орондо энэ үбшэнэй ушар тохёолдоошьегүй наань, тус үбшэнһөө нэргылэмжын ажал үргэнөөр ябуулагдажа эхилбэ. Буряад ороной хилэ дайдаар Россин ба Азин зүүн-урда зүгэй гүрэнүүдэй хани харилсаан холбоһон ха юм. Самодёдоор, түмэр замай, автомобильна харгыгаар тус холбоон ябуулагдана. Гадна аянай нүүдэл шубууд манай хизаарта олон бшуу.

Тэдэнэр энэ үбшэндэ дайрагдажэ байһан магадгүй...

Тиймэһээ республикын ветеринарна ба медицинскэ эмхинүүд энэ үбшэнтэй тэмсэхэ арга боломжөө бэлэн болгоод байна. Худалдаа наймаанай газарнуудта шубуунай продукци хадгалалгын, тус эдэе коолой зүйл зөөдэг түхээрлэгнүүдэй санитарна гурим сахилгын хиналта шанга журам доро ябуулагдана. Азин зүүн-урда зүгэй, илангаяа Хитадһаа гараһан поезднуудай, самолетуудай хүдэлмэрилэгшэдэй бригаданууд медицинскэ шалгалта гарана. «Улаан-Үдын шубуунай фабрика» гэнэн акционернэ бүлгэм, «Бэшүүрэй шубуунай фабрика» гэжэ хизаарлагдамал харюусалгатай бүлгэм тусхай харууһан доро абтагданхай. Тэндэхи ажалшад мүн лэ медицинскэ харууһан доро оронхой.

Россельхознадзорой Буряад Республикадахи управлени республикын ветеринарна управлени, Элүүрье хамгаалгын министрствэтэй суг хамта «2005 онһоо 2008 он болотор бээлүүлэгдэхэ «шубуунай» гриппһээ нэргылэмжын проект» бэлдэжэ, Буряад Республикын Правительствын санитарно-хэжэг тахалыг зайсуулгын комиссиян зүблөөнэй зүбшэн хэлсэлгээд дурдахаха юм.

Байгша оной июлиин 28-да Буряад Республикын ветеринарна управлени «Шубуунай» гриппһээ газар дэбисхэрээ харууһалгын хангалта тухай» захиралта гаргаа. Тэрэнэй ёноор шубуунай фабриканууд хаамал түхэлэй объектнуудэй гуримаар ажалаа ябуулаха эхилэнхэй. Энэ фабрикануудта эльгээгдэдэг шубуудай эдэе коолой хиналта шангадхагдаха. Гадна республикын аймагуудаар

ан шубуудай хойноһоо үдэр бүри мониторинг ябуулагдаха юм.

Улаан-Үдын гэрнүүдэй газаахи хүүгэдэй наадахы талмайнуудай санитарна ёһо гурим хазагайруулагдажа, хибүүд гелиминт үбшэндэ дайрагдана гэжэ Роспотребнадзорой Буряад Республикадахи территориальна управлени мэрэгжэлтэд мэдээсэнэ. Гэдэнэр хүүгэдэй наададаг элхэтэй газарһаа, хүүгэдтэ зохёогдон түхээрлэгнүүдһээ туршалга абажа, санитарно-паразитологическа шэнжэлэлгэ үнэргөө.

Тийгэжэ, жэшээлбэл, Загорск поселогой Гарнаевай үйлсөөр оршодог хүүгэдэй талмайн элхэ шэнжэлжэ, аскаринд олоһон байна. Энэ хорхойн үндэгнүүдэ 11-дэхи кварталдай нааданай талмайн газарһаа абтанан шорой соо мүн лэ олдогдоо.

Матросово, Полигон поселогоудта, хотын үйлсөөр эндэ тэндэ хаягданан бог шоройнууд халдабарта үбшэниие хүжэрөөхэ аргатай.

Зарим зон нохойнуудаа газаашань гаргаа, хүүгэдэй наададаг талмайнууд дээрэ сэнгүүлэн ха юм. Энэ ушарһаа гол түлэб энэ үбшэн хүүгэдтэ халдана бшуу. Гэбэшье хүүгэдэй наададаг газарай элхэ шорой ЖКХ-гайхид дулаан сагта гурба дахин элхэхэ ёһотой. Хуушан шоройн абажа хаяа, шэнээр буулгаха хэрэгтэй. Теэд энэ ажал үсөөн хэгдэдэг гэхэ гү, алишье наа, оройдоо хэгдэдэггүй гэжэ хэлэжэ боломоор.

Роспотребнадзорой Буряад Республикадахи территориальна управлениин хэблэлэй албанай мэдээсэлээр Ешига ЦЫБЕНОВА материал бэлдэбэ.

Анатолий КВАШНИН:

«РОССИН ШУУД ХУБИЛАЛТАНУУД:

ГОЛ ШУГАМЫНЬ – МОСКВАГАЙ, БЭЭЛҮҮЛХЭ АРГАНЬ – МАНАЙ»

Засагай урдаа табиһан гол шухала зорилгонууд эли тодо: нэн түрүүн - гүрэнэймнай аюулгүй болон амгалан байдал, эрхэтэдэймнай һайн ажабайдал хангалга. Тус зорилгонуудые Сибирьтэ ямар аргаар бээлүүлхэб? Энээн тушаа Сибириин федеральна тойрогто Россин Федерациин Президентын Бүрин этигэмжэтэ түлөөлэгшэ Анатолий КВАШНИНТАЙ хөөрлэдөөн соо хэлэгдэнэ.

- Анатолий Васильевич, мүнөө Россин дотор нэгэ доро хэдэн ехэ хубилалтанууд боложо байна: нютагай өөһэдэн хүтэлбэрин, захиргаанай, социальна болон бюджетнэ халбаринуудта. Эдэ бүгэдэ федеральна түбэй эдэбхи үүсхэл тухай регионуудта нэгэнтэ бэшэ буруушааһан һанамжанууд, гомдол бариха ушарнууд дайралдадаг. Тус харюусалга ехэтэй үедэ муниципальна байгуулгануудай, регионуудай зорилго ямар гээшэб? һайн тээшэнэ хубилгаха арга бии гээшэ гү?

- Шэнэдхэн хубилалтанууд үнинэй хэрэгтэй болонхой һэн. Һүүлэй үедэ гүрэн доторнай дэлхэй үндэрсэнүүдые хараадаа абабал, бүхыдөө экономикадо, түлишын-түүхэй эдэй болон элшэ хүсэнуудэй халбаринуудта яһала һайн байдал тогтоод байгаа. Тиймэһээ бүрилшье һаа, доройтонги халбаринуудаа хубилгаха саг ерээ гээшэ. Нэрлэбэл, үйлэбэрин - жэшээнэ, машина бүтээлгын гү, али хүнгэн промышленностиин, зүгөөр социальна халбарид шэнэдхэн хубилалтанууд тон хэрэгтэй, илангаяа үнөөхи хүнгэлэлтэнүүдэй талаар байдалда.

Ёһото хүнгэлэлтэнүүдэй хубинь үшөө Советскэ Союзай үеһөө үлэнхэй, харин нүгөө хубинь Россин засагай хүсэд бодомжолоогүй шиидхэбэринүүдэй хойшолон гэе. Тийн хүнгэлэлтэнүүд олондо найдуулагдабашье, бодото дээрээ оройдоол гурбанай нэгэ хубинь хангагдадаг, ехэнхи зон хооһоор үлдэг бэлэй. Һанаад үзэхэдэ, энэмнай арадаа мэхэлһэнтэй адли ха юм, зүгөөр засаг зоноо мэхэлхэ эрхэгүй, ондоогоор хэлэбэл, найдуулаһанаа заабал бээлүүлхэ ёһотой. Энэл ушарһаа хүнгэлэлтэнүүд мүнгөөр һэлгэгдэн юм.

Үгы һаа, бюджетнэ харилсаануудай халбари хаража үзэе. Мүнөө түб болон регионуудай хоорондох мүнгэн һангай талаар харилсаанууд хэдэн жэлээр уридшалан хараалагдадаг болонхой. Тийхэлээрээ регионууд анханайхидал федеральна түбэй «ама харангуй», таамаг болон багсаамжалһан түсэб табихаяа болижо, мүнгэн зөөриин талаар арга боломжоёо хараадаа абан, ажалбуулгага түсэблэхэ аргатай гээшэ. Шэнэдхэн хубилалтанууд үшөө олон, мүн тэдэ үнинэй хэрэгтэй болонхой гэжэ дахин дабтануу.

Тус хубилалтануудые бээлүүлхэ хэрэгтэ регионуудай үүргэ тухай хэлэлбэл, гол шугам - Москвагай, бээлүүлхэ аргань - манай. Эгээл шухалань гэхэдэ, бүхы хубилалтануудай зорилго - регионуудһаа эхилээд газар һууринууд хүрэтэр бултынь зоной ажабайдалда хабаатай шиидхэбэринүүдые өөрынгөө хүсөөр абадаг болгодо.

- Нютагай өөһэдэн хүтэлбэридэ хабаатай хубилалтанууд тухай һүүлэй үедэ тон ехэ арсалдаанууд болоно. Тэрэнэй бээлүүлгые хойшолуулаһанай хэрэг бии гээшэ гү?

- Энээн тушаа хуули абтаха зэргэтэй, тиймэһээ Гүрэнэй Дүүмэ, Федерациин Совет, Россин Президентин зохистой шиидхэбэринүүдые абаха ёһотой.

Миниил һанахада, эршэтэйгээр хүдэлжэ, хараалһанаа түсэблэһэн болзортоо дүүргэхэ шухала. Үнэхөөрөөшье, даб дээрээ зарим регионууд муниципальна шэнэдхэн хубилалтануудта бэлэн бэшэ. Тээд «Россин Федерацида нютагай өөһэдэн хүтэлбэрин гол дүримүүд тухай» 131-ФЗ дугаарай Федеральна хуули үшөө 2003 ондо абтаа һэмнай. Бээлэхэгдэһэн нилээд саг үгтөө! Хэрбээ хуулиие хүсэндэнэ оруулангүй, саашадаашье һанаа амар һууха болоо һаа, 2008, 2010 онуудта бэлэн байхагүйбди.

Үнэхөөрөөшье, орёо, үргэн хубилалта. Хоёр дахин олон муниципальна байгуулганууд тогтоогдохо, тийхэлээрээ засаг бүхэн регионһоо гансал мүнгэ абаад байха бэшэ, бүрин этигэмжэнүүдээ, эрхэнүүдээ болон уялгануудаа бээлүүлхэ жэшээтэй. Ажабайдалаа хангаха хэрэгтэ муниципальна байгуулгануудай мүнгэн һангай-экономикин талаар дулдыданги бэшэ, сүлөө байлга - шэнэдхэн хубилалтын зорилго гээшэ даа. Хэдэн олон хуули ёһондой актуудые абаха хэрэгтэй. Тээд хэдышье бэрхэтэй байгаашье һаанэ, зорилондоо хүрэхэе оролдохобди. Ажабуулгашадангаа тала харадаг нютагай өөһэдэн хүтэлбэри болон зонхилолгодо эрхэтэдэй эдэбхитэй хабаадалга - Россин гүрэнэй байгуулгын үндэһэ һуури гээшэ.

Засаг арад хоёр суг хамта хүдэлмэрилбэл, ашаг үрэтэй байха.

- Энээнһээ уламжалан, ямар гол зорилгонууд хараалагданаб?

- 2005 оной намар нютагай өөһэдэн хүтэлбэрин түлөөлгын зургаануудта болон шэнээр

тогтоогдоһон муниципальна байгуулгануудай толгойлогшорой һунгалтанууд үнгэргэгдэхэ. Эмхидхэлэй олон ондоо асуудалнуудые шиидхэһын хажуугаар регионуудай захиргаануудта хүтэлбэрилэгшэдыешье, муниципальна хүдэлмэрилэгшэдыешье шэнэ байдалда хүдэлмэрилжэ һургаха шухала гээшэ ааб даа. Тиймэһээ 2005 оной Сибириин федеральна тойрогто үндэр хэмжээнэй мэргэжэлэй жэл гэжэ сонсохообди. Мүнөө дээрээ һуралсалаа эмхидхэжэ, яран тэбдэнгүй, мэгдэн һандангүй, социальна буруушаалгагүйгөөр 2006 оноо угтажа, нютагай өөһэдэн хүтэлбэрин шэнэ байгуулга хүсэндэнэ оруулаха ёһотойбди. Тийхэлээрээ гансал үдэр бүрин асуудалнуудые шиидхэжэ, «түймэр саража» шадаха бэшэ, харин холье хаража, тон зүб, ашаг үрэтэй шиидхэбэринүүдые абажа, хэлэһэн үгэдөө хүрэхэ шадаха хүтэлбэрилэгшэдые хүмүүжүүлхэ шухала.

- Һуралсал эмхидхэгдэнхэй гү?

- 2004 ондо тойрогой Совет дээрэ Сибириин федеральна тойрогто Федерациин субъектнүүдэй гүйсэдхэхи болон хуули гаргалгын засагай зургаануудта болон нютагай өөһэдэн хүтэлбэридэ хүдэлмэрилхэ мэргэжэлтэдые бээлэхэлгын нэгэдэмэл байгуулга тогтоохоор хэлсэгдээ һэн.

Июлиин эхинэй байдалаар, муниципальна байгуулгануудай толгойлогшорной хахад хубинь һуралсал гаранхай. Юрэнхыдөө, 24 мянган хүн һурахаар хараалагданхай. Энээнһээ гадна Федерациин субъектнүүдтэй суг хамта муниципальна байгуулгануудай толгойлогшонорто «Управляем сами» гэхэн сериин түрүүшын һуралсалай ном бээлэхэгдэнхэй.

- Анатолий Васильевич, арад засагай түлөө бэшэ, харин засаг арадай түлөө хүдэлмэрилхэ ёһотой гэжэ оло дахин хэлэһэнта. Тус хубилалтануудые үнгэргэхэдэ, засаг ажабуулгашадта дүтэ болохо гээшэ гү?

- Шэнэдхэн хубилалтанууд имагтал энээндэ сэлгүүлэгдэнхэй юм. Засаг арадтаа, тэдэнэй шиидхэгдээгүй асуудалнуудта дүтэлжэл байна гээшэ. Засагай нютагтань байрлахада, эрхэтэн бүхэнэй хүтэлбэри зонхилолгодо хабаадахань бэлэн болохо.

Гэхэтэй хамта, эрхэтэнэй хабаадалга үдэр бүри гуйлтайгаар лэ нютагай ноёдой кабинетэй үүдэ һахилга бэшэ гээшэ гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Бодото дээрээ хүтэлбэрилхэ гэшэмнай өөрөө ажабайдалдаа һанаагаа зобохо гэхэн удхатай.

- Тийгэбэшье бүрин этигэмжэнүүдээ бээлүүлхэ хэрэгтэ муниципальна байгуулгануудышье, Федерациин субъектнүүдэйшье хэмжээндэ мүнгэн дутаха гэжэ олонхи хүнүүд хэлсэнэл. Энэ асуудалые ямар аргаар шиидхэхэб?

- Нэн түрүүн, тон тодорхой тоо, баримтануудһаа уламжалха шухала: хэды мүнгэн хэрэгтэйб, олзо оршонуудай болон гаргашануудай хэмжээн ямар бэ, хэды мүнгэн дутанаб... Тийхэлээрээ

нютагай засагай түрүү, гол зорилгонуудтай зохицуулагдан, мүнгэн зөөри хубаагдаха ёһотой. Түбхын түрүүндэ ажабуулгашадай ажабайдал хангалгатай хабаатай асуудалнуудта анхарал хандуулагдаха юм ааб даа. Энэниен хууляар хамгаалхабди. Ноёдо албанай байшан барингүй байхада болохо, хуушаншье һаа, бараг гүйдэлтэй машинаар ябахата болохо, зүгөөр зоной ажабайдал һайжаруулаха хэрэгтэй.

Муниципальна байгуулгануудай бюджетүүдые бүридүүлгын байдал бүрин этигэмжэтэ түлөөлгын аппаратай хиналта доро юм. Бидэ Финансын министр Алексей Кудриной хабаадалгатайгаар хоёр зүблөө эмхидхэбди. Тийгэжэ суг хамта гараһан асуудалнуудаа шиидхэнбди.

Гадна муниципальна байгуулга хооһон газар дээрэ тогтоогдоно бэшэ ха юм. Харилсаа холбоонуудай гурбан субъект гэжэ байна: засаг, экономика-бизнес, социальна субъект. Экономика-социальна субъектын (эрхэтэн, гэр бүлэ, олоонитэ) болон бүхыдөө гүрэнэй эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые хангахын тула ажахын субъектнүүд (предпрятинууд) болоно гээшэ. Засаг - хүтэлэлгэ, зонхилолго.

Эдэ гурбан субъектнүүд бэе бээтээ таараһан, холбоотой, бэе бөөһээ дулдыданги эрхэнүүд болон уялгануудай нэгэл байгуулга боложо нэгэдэн, ажалаа ябуулаха ёһотой. Юундэб гэхэдэ, социальна субъект бизнес хоёрой һонирхол зорилгонууд харша. Эрхэтэн ажал хэхэдээ, шадаал һаа, ехэ мүнгэ абахаяа оролдоно. Харин бизнес тэрэниие хүлгэхэдөө, аргатай һаа, бага мүнгэ түлөө, ехэ олзо олохоёо һэдэнэ. Эдэ бүгэдөөр бодохо болоо һаа, тааруулаха, зохицуулаха зүйлнүүд нилээд олон. «Засаг, экономика-бизнес, социальна субъект» гэхэн гурбалжан хадаа эрхэнүүд болон уялгануудай зарим байгуулгада бии гээшэ ааб даа. Зүгөөр тус байгуулгые бүхы харилсаа холбоонуудай субъектнүүдтэ ашаг үрэтэй болгохо зорилго табигдана. Байгуулга дотор эдэб янын субъектнүүд хоорондо, нэгэ субъект доторшье бэе бэеынгээ тала хараадаа абан, зүбшэн хэлсэлэн хүдэлмэри ябуулагдаха болоно. Жэшээнэ, засагай хоёр шухала шата бии гээшэ ааб даа - гүрэнэй засаг болон муниципальна хүтэлбэри. Гүрэнэй засаг хоёр халбарид хабаардаг: федеральна болон региональна. Муниципальна хүтэлбэри баһал хоёр шататай: хотын тойрогууд болон муниципальна аймагууд, тийхэдэ хүдөө болон хотын газар һууринууд. Тийн засагай эдэ бүгэдэ шатануудай хоорондо залан хүтэлбэрилгэ, зохицуулга, бэе бэеынгээ урда эрхэнүүд болон уялгануудтай байха жэшээтэй. Энэниие һайнаар, гүнзэгыгөөр ойлгожо, хадуужа абабал, бидэнэй һанаа зобоодог олон тоото асуудалнуудта (тэрэ тоодо мүнгэнэй дутаха ушарта нютагай засаг юу хэхэ ёһотойб гэжэ асуудалдашье) харюунууд гаража ерэхэл.

- Нютагай болон регионуудай хэмжээнүүдтэ олзын хэрэг эрхилэгшэдтэй харилсаа холбоо тогтоохо гээшэнь ямар удхатайб? Мүнгэ эрихые хэлэнэ гү?

- Харилсаа холбоонуудай гурбан субъектнүүдэй хоорондох холбоонуудай үндэһэн дүримдэ дахин бусая: һонирхол таланууд бэе бээтээ холбоотой, тааралдуулагданхай байха ёһотой. Бизнес эрхэтэн-хүдэлмэрилэгшын хүсэ шадалыень һайса хэрэглээд, тон бага мүнгэ түлэхэдөө, тоохосбегүй. Тэрэшэлэн засагышье шэнэ налогуудые зохёон гү, али ондоошье аргаар олзын хэрэг эрхилэгшэдые «һаажал» байхаар. Зүгөөр иимэ байгуулга хээээ нэгэтэ экономика-бизнесые һандаргааха, һалгааха, тэрэшэлэн хүдэлмэрилэгшэдые бага салинтай ажалаа хаяха.

Засагай болон бизнесэй зорилгонуудые эрхэтэдэй ашаг туһада холбохо гээшэ олзын хэрэг эрхилэгшэдэй ажал ябуулагда таатай эрхэ байдал тогтоохо гэхэн удхатай: компанинууд, фирмэнүүд, үмсын предпрятинууд налогуудаа түлэхэ, хүгжэхэ, хүдэлмэрин шэнэ һууринуудые нээхэ. Энэ гурим һайн дураар тухаламжые (спонсорство, меценатство) буруушаанагүй гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Зүгөөр хамаг юумэн болгоомжотой хэмжээгээрэ байха ёһотой. Бизнесэй гансал налогуудай һайнаар түлэбэл эрхим һэн.

- Бизнес болон засагай һонирхол талануудые тааралдуулгын, холболгын, тэдэ хоёрой хоорондох харилсаа холбоонуудай гурим ямар байха ёһотойб?

- Бүхы шатануудта - Федерациин субъектнүүдһээ газар һууринууд хүрэтэр тус гуримай хэдэн хубинуудые хүдэлүүлхэ хэрэгтэй: хуули ёһондой баазые, газар дайдын социально-экономическа хүгжэлтын түсэбүүд болон гол бодомжонуудые, зохицуулгын болон зүбшэлгын зургаануудые, бусад байгуулгануудые.

Үндэһэ һууринь - хуули ёһондой бааза. Бизнес хуули сахижа, налогуудаа түлэхэ, шалгагдажа байха ёһотой.

Газар дайдын социально-экономическа хүгжэлтын түсэб гээшэ тон шухала удхатай. Засаг бизнес хоёрой харилсаа холбоонууд бүхы шатануудта социально-экономическа хүгжэлтын холье хараалһан түсэбһөө уламжалха ёһотой: жэшээнэ, Сибириин федеральна тойрогто - «Стратегия Сибири: партнерство власти и бизнеса во имя социальной стабильности и устойчивого роста».

Программа болон түсэбүүд ямар туһатайб? Олзын хэрэг эрхилэгшэд засагай зорилгонуудые мэдэнэ, тусхай хото, регион, газар һууриин хүгжэлтын хараа боломжонууд ойлгосотой. Эдэ бүгэдые мэдээд байхадаа, зүб, болгоомжотой шиидхэбэринүүдые абахань бэлэн.

Анна НИКОЛАЕВА
хөөрлэдэбэ.
Д.МАРХАДАЕВА
хэблээдэ бээлээбэ.

Татарстан расположен в центре Российской Федерации на Восточно-Европейской равнине, в месте слияния двух крупнейших рек Европы - Волги и Камы. Общая площадь республики - 68 тысяч квадратных километров.

В Татарстане 43 района, 20 городов. В республике проживает 3,8 миллиона человек, представители более 70 национальностей, наиболее многочисленные из которых татары - 51 процент, русские (около 43%). Население Казани - 1 миллиона человек.

Ветры великих Булгар,

или Как «ТАТМЕДИА» завоевывает информационное пространство России

В Республике Татарстан недавно прошел Конгресс региональных и национальных СМИ, также параллельно был организован телевизионный фестиваль «Культура в эфире», где приняли участие представители 39 регионов России. В преддверии 1000-летия Казани эти мероприятия федерального уровня ярко отразили продуманную, взвешенную государственную политику в отношении к СМИ в Республике Татарстан.

... С ВОЛНЕНИЕМ мы ступили на землю древних булгар. Ведь, кроме профессиональных дискуссий, нас ожидали интересные экскурсии по Казани, посещение средневекового могущественного центра Приволжья - городища Великих Булгар, самого благоустроенного города России Нижнекамска. Также по программе должны были стать зрителями национального праздника Сабантуй.

ВСТРЕТИЛИ и поселили нас в речном порту на огромном теплоходе «Семен Буденный». За бортом шумно и мерно текла великая река Волга - Итель, буряты раньше называли ее Эжэл - неумолимая и бесстрастная свидетельница бурных тысячелетних перемен на ее берегу...

И вот мы после обеда в комфортабельных автобусах выезжаем на экскурсию по столице Татарстана. Она оказалась удивительной по контрасту - рядом со старинными, одряхлевшими, сохранившими в себе традиции восточного и западного зодчества строениями, взметнулись ввысь современные здания, воздвигнутые по новейшей технологии. Безусловно, главный из достопримечательностей Казани - великолепный архитектурный ансамбль Кремля, сохраняющий черты всех столетий: высокие белокаменные стены, башня Сююмбеки, и скоро заиграет всеми красками вновь восстанавливаемая мечеть Кул-Шариф. Здесь, в Кремле, восседает верховная власть Татарстана. Мы на ходу улавливаем отрывки из рассказа экскурсовода:

- В процессе раскопок на территории Казанского Кремля был найден комплекс археологических находок. Он подтверждает домонгольский возраст поселения волжских булгар на кремлевском холме Казани и дает основание датировать время появления города концом X - началом XI веков. И вот скоро, в августе 2005 года, Казань будет отмечать свой юбилей - 1000-летие со дня основания. Учитывая особую важность предстоящего события, Президент РФ В.В. Путин лично возглавил государственную комиссию по подготовке к празднованию 1000-летия основания Казани.

Площадь им.Г. Тукая, театр им.М. Джалиля, дом, где побывал А.С. Пушкин, вот пекарня, где будущий пролетарский писатель А. Пешков (Горький) был мальчиком на побегушках, богоявленый храм, где крестили Ф. Шаляпина, православный монастырь, мечети. Есть интересная национальная поговорка: «Если хочешь попасть в рай, построй мечеть на земле». Теперь в каждом поселении есть мечеть и свой мулла. В душе я особо выделила Казанский университет, где учился наш первый бурятский ученый Д. Банзаров. Его всемирно извест-

ный учитель О. Ковалевский писал о нем: «Блеск примечательной личности отражается и на его народе...»

Вовсю идет подготовка к юбилею. Везде перекопано, везде ремонт и реставрация, и в атмосфере явственно ощущается волнение предпраздничных тревог и хлопот.

Как у любого народа, у татар есть свои предания и легенды. Вот одно из преданий: «Достоверно известно, что в VII веке умер балтавар Кубрат

в составе России, во времена правления Ивана Грозного. Петр I в 1708 году основал здесь Адмиралтейство, где строились корабли в течение всего XVIII века.

Источники связывают Казань с именами поэта Куль Тали, Петра I, Г.А. Потемкина-Таврического, Г.Р. Державина, А.С. Пушкина, просветителя Ш. Марджани, ученых с мировым именем Н. Лобачевского, И. Халфина, О. Ковалевского.

СРЕДСТВА МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ

По насыщенности периодическими изданиями Татарстан находится в числе лидеров в Российской Федерации. По данным Поволжского межрегионального территориального управления Федерального Агентства по печати и массовым коммуникациям, в Татарстане зарегистрировано более 900 средств массовой информации. Из них государственных - 178 и негосударственных - 727.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

На территории Республики Татарстан работают 32 телевизионные компании, 20 из них вещают на русском и татарском языках.

С созданием телеканала «Татарстан - Новый век» стала возможной трансляция телепрограмм на регионы Российской Федерации. В целях расширения территории приема программ радио и телевидения ОАО ТРК «Новый век» заключены договоры с десятью предприятиями связи на ретрансляцию телепрограмм ТНВ в следующих регионах России: Свердловской, Тюменской, Оренбургской областях, в Республиках Удмуртия и Башкортостан. Подписаны протоколы о намерениях или отправлены договоры на ретрансляцию по эфирным и кабельным сетям 15 операторам связи в Самарской, Кировской, Свердловской областях, Республиках Удмуртия, Башкортостан, Чувашия, г.Алматы (Казахстан). Начато Интернет-вещание радиостанции «Татарстан - Новый век».

РАДИО ТАТАРСТАНА

В Республике Татарстан 41 радиостанция, из них 17 вещают на татарском и русском языках, 7 - на татарском, 17 - на русском. Лениногорское радио, кроме русского и татарского, вещает на чувашском и мордовском языках.

ПРЕССА ТАТАРСТАНА

В Республике Татарстан выпускается 680 печатных СМИ, из них 84 газеты и 21 журнал издаются на татарском языке. На чувашском языке дублируют-

- правитель Великой Болгарии. В 1902 году была найдена его могила, рядом золотой кувшин и в нем золотое кольцо с гравировкой имени Кубрата. На II конгрессе татар в 1997 году Эрмитаж и Правительство Татарстана организовали выставку «Золото хана Кубрата». По преданиям, после смерти балтавара Кубрата его империя распалась. Один сын его - Аспарух, со своими людьми ушел на Дунай и создал Дунайскую Болгарию, другой сын Котраг создал Волжскую Болгарию, столицей ее был город Болгар, расположенный в 140 километрах от Казани.

Древнее Болгарское городище в период Волжской Болгарии и Золотой Орды являлось одним из крупнейших политических культурных центров Поволжья. Впоследствии роль Болгара перешла к Казани. К середине XVI века Казань - столица Казанского ханства превращается в подлинную жемчужину Поволжья, центр культуры, искусства и международных связей. Есть ценные сведения об управлении Казанью в первые десятилетия ее существо-

«Мы должны иметь свое лицо перед мировым сообществом»

Открытие Конгресса региональных и национальных СМИ состоялось в КРК «Пирамида» - в современном, красивейшем здании культурно-развлекательного комплекса, выполненного в форме египетской пирамиды.

О высоком уровне Конгресса говорит тот факт, что в проведении и организации его приняли участие представители четырех Комитетов Государственной Думы РФ - по информационной политике, национальной политике, вопросам местного самоуправления, экономической политике, предпринимательству и туризму. Основным инициатором явилось агентство Республики Татарстан по массовой коммуникации «Татмедиа» при содействии Союза журналистов РФ, Союза журналистов РТ.

Открыл Конгресс генеральный директор агентства РТ по массовой

коммуникации «Татмедиа» М.Я. Муратов. Он отметил, что Конгресс такого уровня проводится впервые и рассказал о цели его проведения - это обсуждение современного состояния и перспектив развития национальной прессы в России. Мы, представители региональных и национальных СМИ России, должны иметь свое лицо перед мировым сообществом и для этого надо работать сообща. Наряду с Конгрессом сейчас проводится Всероссийский фести-

вал «Культура в эфире», что, несомненно, добавит содержания и зрелищности двум мероприятиям, отметил он.

Руководитель аппарата Президента РТ Ю.З. Камалтынов передал участникам приветственное слово Президента Республики Татарстан М.Ш. Шаймиева. Он отметил, что государственными языками в Татарстане являются татарский и русский, и на каждую 1000 жителей приходится по 534 экземпляра периодических печатных изданий. Средний показатель по России - 250 экземпляров. Разовый подписной тираж превышает 2 миллиона экземпляров. И 2/3 из 2-х миллионов подписчиков предпочитают прессу местного, регионального уровня. В Татарстане создана и работает ассоциация городских и районных СМИ.

Уполномоченный по правам человека в РФ В.П. Лукин в своем выступлении рассказал о международной конференции о толерантности и против насилия, подчеркивая особую роль СМИ в решении этой задачи. В частности, он одобрил выдвинутую пятью крупнейшими телерадиокомпаниями Татарстана Хартию телевидения

«Против насилия и жестокости». При этом он привел цитату из Хартии: «Действуя строго в пределах, определенных действующим законодательством РФ, СМИ Татарстана обязуются принимать меры к недопущению нанесения ущерба общественной нравственности, распространения информации и материалов, пропагандирующих культ насилия и жестокости». Также выделил пункт, где указано, что нужно учитывать интересы детей: «СМИ признают свою со-

существование в составе России, во времена правления Ивана Грозного. Петр I в 1708 году основал здесь Адмиралтейство, где строились корабли в течение всего XVIII века.

Источники связывают Казань с именами поэта Куль Тали, Петра I, Г.А. Потемкина-Таврического, Г.Р. Державина, А.С. Пушкина, просветителя Ш. Марджани, ученых с мировым именем Н. Лобачевского, И. Халфина, О. Ковалевского.

Открытие Конгресса региональных и национальных СМИ состоялось в КРК «Пирамида» - в современном, красивейшем здании культурно-развлекательного комплекса, выполненного в форме египетской пирамиды.

О высоком уровне Конгресса говорит тот факт, что в проведении и организации его приняли участие представители четырех Комитетов Государственной Думы РФ - по информационной политике, национальной политике, вопросам местного самоуправления, экономической политике, предпринимательству и туризму. Основным инициатором явилось агентство Республики Татарстан по массовой коммуникации «Татмедиа» при содействии Союза журналистов РФ, Союза журналистов РТ.

Открыл Конгресс генеральный директор агентства РТ по массовой

существование в составе России, во времена правления Ивана Грозного. Петр I в 1708 году основал здесь Адмиралтейство, где строились корабли в течение всего XVIII века.

Источники связывают Казань с именами поэта Куль Тали, Петра I, Г.А. Потемкина-Таврического, Г.Р. Державина, А.С. Пушкина, просветителя Ш. Марджани, ученых с мировым именем Н. Лобачевского, И. Халфина, О. Ковалевского.

Открытие Конгресса региональных и национальных СМИ состоялось в КРК «Пирамида» - в современном, красивейшем здании культурно-развлекательного комплекса, выполненного в форме египетской пирамиды.

О высоком уровне Конгресса говорит тот факт, что в проведении и организации его приняли участие представители четырех Комитетов Государственной Думы РФ - по информационной политике, национальной политике, вопросам местного самоуправления, экономической политике, предпринимательству и туризму. Основным инициатором явилось агентство Республики Татарстан по массовой коммуникации «Татмедиа» при содействии Союза журналистов РФ, Союза журналистов РТ.

Открыл Конгресс генеральный директор агентства РТ по массовой

коммуникации «Татмедиа» М.Я. Муратов. Он отметил, что Конгресс такого уровня проводится впервые и рассказал о цели его проведения - это обсуждение современного состояния и перспектив развития национальной прессы в России. Мы, представители региональных и национальных СМИ России, должны иметь свое лицо перед мировым сообществом и для этого надо работать сообща. Наряду с Конгрессом сейчас проводится Всероссийский фести-

вал «Культура в эфире», что, несомненно, добавит содержания и зрелищности двум мероприятиям, отметил он.

Руководитель аппарата Президента РТ Ю.З. Камалтынов передал участникам приветственное слово Президента Республики Татарстан М.Ш. Шаймиева. Он отметил, что государственными языками в Татарстане являются татарский и русский, и на каждую 1000 жителей приходится по 534 экземпляра периодических печатных изданий. Средний показатель по России - 250 экземпляров. Разовый подписной тираж превышает 2 миллиона экземпляров. И 2/3 из 2-х миллионов подписчиков предпочитают прессу местного, регионального уровня. В Татарстане создана и работает ассоциация городских и районных СМИ.

Уполномоченный по правам человека в РФ В.П. Лукин в своем выступлении рассказал о международной конференции о толерантности и против насилия, подчеркивая особую роль СМИ в решении этой задачи. В частности, он одобрил выдвинутую пятью крупнейшими телерадиокомпаниями Татарстана Хартию телевидения

«Против насилия и жестокости». При этом он привел цитату из Хартии: «Действуя строго в пределах, определенных действующим законодательством РФ, СМИ Татарстана обязуются принимать меры к недопущению нанесения ущерба общественной нравственности, распространения информации и материалов, пропагандирующих культ насилия и жестокости». Также выделил пункт, где указано, что нужно учитывать интересы детей: «СМИ признают свою со-

существование в составе России, во времена правления Ивана Грозного. Петр I в 1708 году основал здесь Адмиралтейство, где строились корабли в течение всего XVIII века.

Президент РТ М. ШАЙМИЕВ: «Мы открылись миру, и на нас хлынуло и позитивное, и негативное. Мы столкнулись с тем, что цивилизованные страны прошли. Но приходит пора очищения. Общество требует большей культуры».

стан, Председателя Союза журналистов РТ **Р.А. Ратниковой**, генерального секретаря Союза журналистов России **И.А. Яковенко** было много точек соприкосновения.

В частности, они отметили, что в Татарстане, как нигде, эффективно и четко проводится муниципальная реформа и на этом фоне очень остро встает проблема выживания СМИ. А без СМИ дальнейшая реализация реформы будет затруднена. И потому обучение редакторского корпуса, журналистских кадров, освещающих проблемы местного самоуправления, очень актуальны. Для поддержания творчества в этом направ-

лени нужны грантовые основания и финансовое подкрепление. Кто такой сегодня главный редактор, какие функции он выполняет? Управленец, идеолог, предприниматель и член творческого союза в одном лице? Нынешний редакторский корпус не должен «вариться только в своем котле», а систематически учиться в свете современных требований, добиваться, чтобы позиция была принципиальной и убедительной во всех отношениях: и в профессиональном творческом, и в финансово-организационном.

О защищенности журналистов в чрезвычайных ситуациях, о повышении их квалификации, о необходимости концентрации усилий по принятию общенациональной государственной программы «Региональная и национальная пресса России» высказали свои суждения главный редактор журнала «Журналист» Г.П. Мальцев, генеральный секретарь Союза журналистов России И.А. Яковенко.

- Я считаю, что СМИ должны работать для того, чтобы мир стал добрее. Упомянутая Хартия - большой шаг к этой цели, - заявил он. - Но при этом прессу не надо пугать, с ней надо работать. И в этом отношении государственная политика по отношению к СМИ в Республике Татарстан заслуживает похвалы и уважения, достойна того, чтобы ее направления и опыт стали достоянием многих. Именно такой дух сотрудничества должен доминировать в регионах.

Говоря о национальных СМИ, **В.Я. Комиссаров** также заявил, что свобода бывает только экономической, и для этого нужны совместные усилия властей и прессы.

О Республике Татарстан, как об одной из немногих, где активно используется коренной язык, рассказала министр культуры РТ **З.Р. Валеева**. Из 680 газет и журналов более 100 выходит на татарском языке. Изыскиваются все возможности сохранения чувашского и удмуртского языков. В части финансирования особое внимание уделяется детским изданиям, сатирическому журналу на татарском языке. Районные и городские газеты своей деятельностью доказали право на жизнь, им неocenимую помощь оказывает агентство «Татмедиа». Деятельность агентства может стать федеральной экспериментальной площадкой. Между тем в реалиях сегодняшнего дня СМИ должны стремиться к экономической самостоятельности, искать свои пути выживания, создавать медиахолдинги. Например, в республике развита сеть телерадиокомпаний, их всего 32, можно бы создать медиахолдинг ТНВ. Ведь бюджет централизуется, и этот процесс необратим. Если, к примеру, государством будет оказана поддержка деятельности СМИ на 20 процентов, то 80 процентов средств должны сами зарабатывать. Также министр культуры поделилась размышлениями по поводу татарских диаспор в регионах России. В сфере СМИ, в особенно тяжелых условиях находятся национальные СМИ, и потому государственные органы в их отношении должны помнить пословицу: «Если не предлагать сегодня малых средств, то потом понадобятся большие средства, чтобы исправлять ошибки».

В своем выступлении первый заместитель председателя комитета Государственной Думы по делам национальностей **Г.С. Дорошенко** рассказала о разработке проектов по национальной политике, об освещении в прессе национальной проблемы, о понятии «формирование единой российской нации». В выступлениях заместителя председателя комитета Государственной Думы по вопросам местного самоуправления **А.И. Салихова**, заместителя Председателя Государственного Совета Республики Татар-

лени нужны грантовые основания и финансовое подкрепление. Кто такой сегодня главный редактор, какие функции он выполняет? Управленец, идеолог, предприниматель и член творческого союза в одном лице? Нынешний редакторский корпус не должен «вариться только в своем котле», а систематически учиться в свете современных требований, добиваться, чтобы позиция была принципиальной и убедительной во всех отношениях: и в профессиональном творческом, и в финансово-организационном.

А между тем в Республике Татарстан редактора изданий, общий тираж которых составляет 270 тысяч экземпляров, спокойно, не отвлекаясь, могут заниматься совершенствованием творческого процесса, поскольку их единственным учредителем является агентство «Татмедиа». В руках агентства находится рекламный потенциал изданий. Вариант, возможно, не бесспорный, но на данном этапе для национальной прессы существенно важным является умение формировать культуру менеджмента, и в этом отношении, несомненно, ценен опыт «Татмедиа». Даже тот единственный факт, что агентство без сучка и задоринки приняло участников вышеназванных Конгресса и фестиваля с обеспечением их проживания и питания (причем по высшему классу), говорит о внушительной самостоятельности данной структуры. Тем более, что отряд организаторов состоял из молодых, мобильных, очень доброжелательных специалистов с безукоризненными манерами. В связи с этим хотелось бы привести фразу, сказанную Президентом РТ М. Шаймиевым: «Мы открылись миру, и на нас хлынуло и позитивное, и негативное. Мы столкнулись с тем, что цивилизованные страны прошли. Но приходит пора очищения. Общество требует большей культуры».

На вопрос «А как соотносится тот факт, что учредителем явля-

ПОКЛОНЕНИЕ ЭЖЭЛ МУРЭН

...«Семен Буденный» плавно отходил от берега. В знак удачно начатого дела, в знак дружбы и знакомства всех собравшихся были пущены сотни воздушных шаров - и те под напором ветра стремительно унеслись в поднебесную высь, неся наши добрые помыслы и пожелания в безбрежный космос. Нас не покидало ощущение праздника. Многие уже красовались в фирменных, красного цвета футболках и кепи от «Татмедиа».

Волга - Эжэл мурэн привычно перекачивала свои мощные волны. Кстати, волны оказались очень мутными, видимо, от чернозема и проток, тогда как мы привыкли к прозрачной чистоте Байкала и горных речушек. В памяти сразу всплыло хрестоматийное:

*Видь на Волгу: чей стон
раздается
Над великою русской рекой?
Этот стон у нас песней зовется -
То бурлаки идут бечевой!..
Волга! Волга! Весной много-*

*водной
Ты не так заливаешь поля,
Как великою скорбью народной
Переполнилась наша земля.*

И в унисон этим строкам звучала в душе мелодия песни «Дума беглеца на Байкале»:

*Славное море - священный
Байкал,
Славный корабль - омулевая
бочка,
Эй, баргузин, пошевеливай
вал...
Молодцу плыть недалечко.*

Да, и в горести и в радости люди всегда обращались к хозяевам водной стихии. Наши предки истари поклонялись Байкалу, полагая озеро-море отражением Вечного Синего Неба - Хухэ Мунхэ Тэнгэри. Эжэл мурэн (в слове Эжэл заложено понятие дружбы, здесь ближе женское начало: подруга, спутница), прими привет от земли бурятской, от Байкала. Кто знает, может есть невидимые человеческому глазу космические связи между Волгой и Байкалом... Ведь они - гигантские живые существа. И как дар полетели в волны вымытые, вычищенные, окуранные благовонием санзай-монетки - это наше с Бато-Цы-

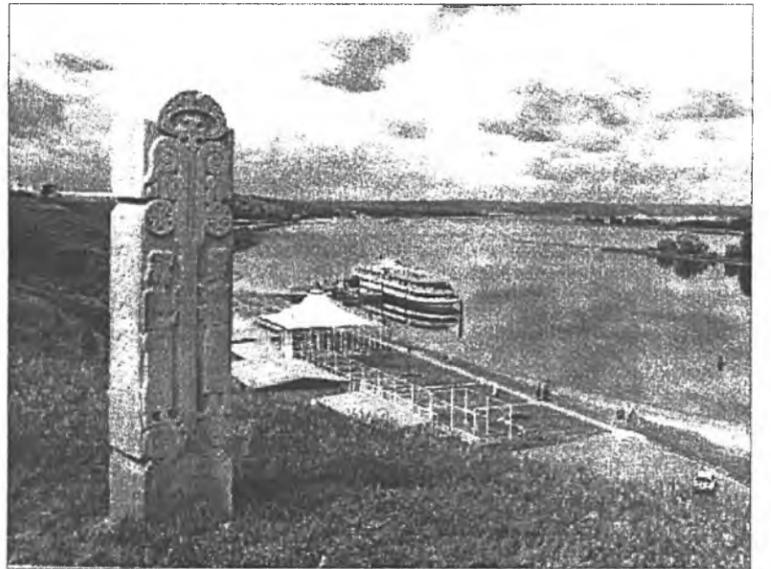

Княжеский corteж подъезжает к Керману

рен Дугаровым, заместителем редактора Кижингинской районной газеты, редактором газеты «Хэ-жэнгэ», поклонение великой реке. Находясь вдали от родных мест, любясь живописной природой Поволжья, как бы заново осознаешь уникальную неповторимость природы, первозданную чистоту и красоту нашей малой Родины: «В каком краю, в каком раю мы живем, сохранить бы истинную сущность, сакральный дух своей земли». Багровый закат, пернатые гости к фуршету - чайки, музыка на палубе и свежий ласковый ветер - все это как бы подтверждало и одобряло наши сокровенные мысли о родном тоонто, о содружестве журналистов России.

меститель председателя комитета Государственной Думы по экономической политике, предпринимательству и туризму **Ю.А. Барзыйкин**. В разработках проектов приоритет будет дан внутреннему туризму, надо работать над отдельными программами организации туризма, в частности, на Байкале и в малых городах России.

В череде мероприятий конгресса особенно понравился нам мастер-класс «Культура речи». Вела его доцент, ведущий преподаватель института повышения квалификации работников телевидения и радиовещания **Светлана Макарова**. Покоряли ее

ФАНТАЗИИ У НИХ НЕ ОТНЯТЬ

Когда мы проснулись утром следующего дня, теплоход стоял недвижимым на середине реки. Оказывается, мы уже приплыли в Булгар. Перед началом экскурсии состоялась занятая по секциям. Выступившие - член комитета Государственной Думы по информационной политике **А.А. Кармеев**, руководитель аппарата комитета Государственной Думы по информационной политике **М.Ю. Лев**, советник-юрист этого же комитета **Н.Н. Каравеева** особо одобрили выдвинутую Республикой Татарстан «Против насилия и жестокости» и отметили, что нужно вынести ее на обсуждение в Государственную Думу. Руководитель аппарата комитета Государственной Думы по делам национальностей **Р.М. Канапьянова** рассказала об обновленных вариантах концепции национальной политики, она выразила мнение о необходимости восстановить федерально-целевую программу «Этнокультурное развитие». О развитии туристической сферы в регионах рассказал за-

артистическое обаяние, умение с особым шармом подать материал. Также много народу собралось на пресс-конференции с режиссером новых серий «Ну, погоди!» российской студии мультфильмов **Алексеем Котеночкиным**, композитором **Андреем Державиным**. Волк и Заяц жили на экранах, и долго еще будут жить, радуя детей и их родителей. Может, они проникнут в другие, межзвездные миры и будут присылать привет оттуда? Все может быть. Студии «Кристалл-фильмс» фантазии не занимать. Впрочем, также, как у «Татмедиа», организовавшем незабываемые и насыщенные встречи на земле древних булгар.

Галина ДАШЕЕВА,
наш спецкор.

Улан-Удэ - Казань.

(Продолжение следует).

На снимках: Венец казанского хана (казанская шапка) - символ государственности (1552 г.); Президент Татарстана часто навещает коллективы СМИ. М.Ш. Шаймиев (третий слева) в редакции телерадиовещания г.Набережные Челны, слева четвертый - М.Я. Муратов; вид на Волгу, на причале - «Семен Буденный».

ЭРДЭМТЭЙ САНААРТАН ЭЛИРЭН ГАРАХА

ТҮҮХЭДЭМНАЙ ТҮРҮҮШЫНХЭЭ

Хэдэн хүнтэй хөөрөлдэбди. Үлэгшэнэй түүхын музейе даагша, Буряад Республикын габыята багша П.Т.Очиров:

- Сандан-Жамса таабай музейдэмнай тусгаар ержэ, хуушан монгол бэшэгтэй номуудые шалгажа үзөө нэн. Дуугу, хахархай номуудые барижа болохогүй юм гээд, хурьян абанан, нүгөө заримыень нарин нягта гуримдань оруулхан юм. Хүнэй хойнохине хэхэдээ, шонжээ татахадаа, угаашы бэрхэ мэргэн бэлэй даа.

Нютагай захиргаанай толгойлогшо Б.Б.Очиров:

- Сандан-Жамса таабайн үхибүүд Сэсэгма Бальжановна, Ханда Бальжановна, Булад, Ендон хубүүдынь, ойро хамаатанинь гол үүсхэлшэд байгаа. Зоригто, Баир Ажитовууд, Булад, Ендон Галсановууд, Булад Дансарунов, Борис Улзытуев, Гарма Цыденов ламбагай барилгыень ябуулаа. Үлэгшэнэй зон урагшатай, эдэбхитэй хабаадаа, үргэл хээ. Өөрөө хамба лама ержэ, арамнайла ха юм даа — иимэ ушар түүхэдэмнай түрүүшынхээ гээшэ.

1985 онһоо нютагай үндэр наһатанай эблэлые толгойлогшо Б.Ш.Шагдуров:

- Манай үндэр наһатан энэ нангин хэрэгтэ эдэбхитэй хабаадажа байна. Ж.Ц.Гомбоев, Б.Т.Цыбенев, Ц.С.Цыремпилов, Н.Б.Балданжапова гээд урагшаа наһатай ветеранууд олон. Субаргын хүндэлэлдэ эдэмнай уянхан дуугаа гүйсэхдэхэ.

Журналистаар олон жэлдэ ажаллаһан Д.Ц.Цыренжапов:

- 1929 ондо Үлэгшэнэй эхиндэ Богдо Зонхобын субаргын нээгдэхэ баярта болоһон ушарнууд тухай дуулаһан байнаб. Мори урилдаан, барилдаанда нэргэг понор зонинь илаһан байна. Анзаһан Даша гээшэ буха шэнги бээтэй нэгэ хүнтэй дайралдаа, хаягдаха болохоодоо, хүлэйн тахимые, шүрмэһыень сохижо үрдиһэн, тийгэжэ бүхэээ диһэлһэн бэлэй. Харин мори урилдаанда буряад муухан моритой Аршаантан угай хүндэ нэгэ хүн өөдэрхэбэ ха: "Энэ муу дорьбошни гүйжэ шадаха юм аал?" Өөрөө өөдэрхэгшэнь Нарин, Торидо азаргада оруулагданан түрэлэй 3 моридао залгаа, Горхонхой Адагнаа Шулуу Сахюур, тэндэһэ дамжаад саашаа гүйлгэбэшье, буряад морие хүсөөгүй нэн. Иигэжэ हुла халаһан юм гэхэ. Тэрээн шэнги эндэмнайшые эрын гурбан наадан болохонь гээшэ.

Һэеы гэр соо холоһоо ерэхэн айлшадаа хүндэлэн ёлохо үедөө, Үлэгшэн нютагнаа гарбалтай республикын дайнай болон ажаллай ветерануудай соведэй түрүүлэгшэ М.Ж.Ц.Гармаевта нютагай захиргаанай зүгһөө дурасхаалай бэлэг барюулагдаа.

ЭРЫН ГУРБАН НААДАН

Арамнайн удаа, нютагай залуушуулай гоё найхан концерт харуулаһан удаа Үлэгшэн голой намжаа ногоон зүлгэ дээрэ мурьсөөнүүд захалаа нэн. Буряад орон дотор, Росси соошые мэргэшүүлэй газар гэжэ суутай Үлэгшэн нютагта нур харбаагаа түрүүлэн эхилһэнинь зүйтэй ааб даа. Росси габыата тренер Ш.А.Хазгаев Бэшүүрэй аймагта болоһон республикын зунай хүдөөтэй нааданда амжалтатай ябажа ерэхэн тухайгаа хөөрөө. Захаминайхид нур харбалгаар командараа түрүү нуури эзэлэе. Хубийн түрүү нуури эзэлхын түлөө республикын мурьсөөндэ ветеранууд сооһоо Ш.А.Хазгаев, эхэнэрүүд сооһоо Дулма Гомбоева гэгшэд мурьсөөнэй чемпионууд болон тодорһон байна.

Энэ удаашые нютагтаа ветеранууд сооһоо Ш.А.Хазгаев түрүүлшын нуури эзэлбэ. Хоёрдохи нуурида М.Д.Бадмаев гараа, анхан нэгтгэшые харбажа үзөөгүй хамба-лама Дамба Аюшеев харбан гэхэдээ, гурбадахи нуури эзэлбэ. Тээд хамба-лама шанһаа арсаба, үшөө шангуудта туһа-

ламжа гэжэ мүнгэ үргэбэ. Эрэшүүлэй дундаһаа Баир Соктоев, Гарма Дамдинов, Юрий Гармаев, эхэнэрүүд сооһоо Дулма Гомбоева, Цырен Очирова, Аня Федорова гэгшэд тус тустаа нууринуудые эзэлэе. М.Р.Юмжапов, Б.Цыбенев гэгшэд 4-дэхи, 5-дахи нууринуудта гараа гэжэ сонсохогодон байна. Дулма Гомбоева нааданай абсолютна чемпион боложо, хашараг шанда хүртэбэ.

Барилдаанда 35 килограмм хүртэр шэгнүүртэ 1-дэхи нуури Борис Шагдуров, 2-дохи - Стас Дамдинов, 3-дахи нуури Сангади Улзетуев, 50 килограмм хүртэр шэгнүүртэ тус тустаа Алдар Дондуков, Буда Далаев, Бэлэг Дондуков, 50-һаадзэшэдэ - Стас Очиров, Доржи Галсанов, Самбу Тугулууров, 72 килограмм хүртэр - Түмэн Раднаев, Солбон Раднаев, Витя Тулаев, 72 килограммһаа дээшэ Түмэн Раднаев, Түмэн Васильев, Доржи Гармаев гэгшэд тус тустаа түрүүлшын 3 нуури эзэлһэн байна. БГУ-гай НГИ-гэй студент Солбон Раднаев абсолютна чемпион боложо, мори эрдэни шанда хүртэбэ. Мори урилдаанда Баир Ажитов түрүүлжэ, хашараг шанда хүртэбэ. Ринчин Цыретаров, Түмэн Гончиков гэгшэд 2-дохи, 3-дахи нууринуудта гараад, электросепаратор, термос бэлэгүүдтэ хүртөө.

Юрэнхыдөө, шангуудынь хуу сэнтэй, найн шанартай, гол түлэб ажаһуудалай үнэтэй эд бараан байгаа.

Дуунай конкурсно 12 хүн хабаадажа, гургалдай ирагуу хоолойгоо эдэлүүлбэ. Манай нютагта иимэ хонгоё дуутай зон бингэжэ харахада, ехэлгоё байгаа даа. 1-дэхи нуури Дабажап Соктоева, 2-дохи нуури Сандан Жамса хуряахынгаа дурасхаалда Борто нютагнаа ерэхэн Вера Дымбрылова эзэлэе. 3-дахи нуури Норбо Балданжапова, Мижит-Цырен Тубшинова гэгшэд эзэлэе. "Дуу гүйсэхэе шадабарин түлөө" Намжилма Ганжуурова, Баунтһаа ерэхэн айлаһан хүбүүн Дима Баранов,

"Онсо янзаар дуу гүйсэхэһэнэй түлөө" Удбал Гырылова, "Харагшадта найшаагдананай" түлөө Дымбрын Бадмаева гэгшэд шагналнуудта хүртөө.

Найшаалтайнь гэхэдээ, эгээл үндэр наһатанда - Нанжима Базаровта, Цырен-Дулма Санжижаповада, Сэбэг Гуржаповада, Нанжид Очировада хадагуудтайгаар дэгэлэй торго бэлэгүүд барюулагдажа, алыга ташалган адхараа даа.

Иигэжэ нютагтамнай бага-шуулые дэгжээжэ, наһатайшуулые үргэжэ байдаг заншал үлзы найханаар сахигданаар ха юм.

Сандан-Жамса таабайн түрэл гарал Агаһаа, Түнхэнһөө, Улаан-Үдэһөө, Ангарскаа ержэ, Субарга арамнайлагда хабаадаа.

Аймагай захиргаанай гулбаагай орлогшо Б.А.Молосоев амаршалгын үгэ хэлэжэ, үлэгшэнөөрхинэй онсохон шадабаритай, өөрсэхэн аргатайе тэмдэглэбэ.

Улзы найхан Үлэгшэн

нютагтамнай

Үри хүүгэд үншэрхые үзэлгүй,

Буурал сагаан ханшагтай

Төөбиц, таабай болотороо

Үлэр баяные эдлэжэ жаргал!

Үбгэд, хугшэд, эжы, абанар

Үри хүүгэдэйшгээ алыган

гээрэ,

Үтэлхын галайн гурбан

зөөлэниче үзэжэ ябаг,

— гэжэ Сэсэгма Бальжановна үрээгээ, нангин шүтөөниче —

Субарга барилгада туһалхан хооло, ойрыншые, нютагайнгаашые

зондо илгэдгүй доро дохин баяр хүргэжэ байһанаа мэдүүлбэ.

Иигэжэ олоной нэгэн амыар, нэгэн ханалаар Сандан-Жамса таабайн дурасхаалда бүтэһэн

Субаргаһаа амгалан байдалай элшэнүүд хоууэр туяатан сасаржа,

ерээдүйн ехэ эрдэмтэй номтой ламбагайн ерэлгые ойртуулжал,

урялжал байһандал...

Галина ДАШЕВА,

газетын тусхай корр.

Авторай фото.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Субарга арамнайлын үедэ.

Дурасхаал

НАНАЙ НАНГИН ГОРОО

Эсэлтэгүй эрьелдэжэ байгаа энхэ энэ дэлхэй дээрэ хэн нэгэнэй нэрэ мүнхэлэгдэжэ, хэтэдээ дурдуулха буянга хубитай байдаг. Үлэгшэн нютаг соогоо САНДАН-ЖАМСА ТААБАЙ гэжэ мэдээжэ ламбагайн дурасхаал-хүндэлэлдэ Субарга бодхоогдожо, арамнайлын хайндэр хая үнгэргэгдэбэ.

САНДАН-ЖАМСА ТААБАЙН дурасхаалда

Заяа найта санаартан
Загуурдаа мүнхэрбэ,
Саисарай элшэ шэнжэрлэн
Субаргадаа мүнцэлбэ.

Ашата номын хүсэтэй
Амгалан байдалье уряална,
Эрдэмэй залуу санаартанай
Элирэн ерэхыень уряална.

Зүрхэн уулын хормойдо
Зүндөөл шүтөөн бодоо лэ,
Зүнтэй хүзэг бишэрлэн
Зүрхэн тарни эдэлээ лэ.

Сагай гороо түргэн даа,
Саада, холын үедэшые,
Сагласагүй буян хуряаһаар
Субаргамнай мандахал!

Энэ үдэр одоол Бурханай үдэр байгаа. Эртэ үлгөөнһөө гамгүйгөөр шарахаар забданан зунай наран жэгтэйхэнээр элшээе һуладуулжа, һэроухэн һэбшээн долгиёо миларуулжал мэдээ. Тагаалал болоһон Сандан-Жамса ламбагайн бэе Нарһатын голой зүүн хажууда, Зүрхэн уулын хормойдо нэдондо буддын шажангай гуримаар хайлуулагданан бэлэй. Эгээл эндэ Субарга бодхоохо гэһэн үүсхэлые үндэр санаартан, нэн түрүүн хамба-лама Дамба Аюшеев дэмжэжэ, хайра үршөөлөө айлдаһан байха юм.

Тиин хамба-лама Субарга арамнайлые өөрөө ударидахын тула Үлэгшэн нютагтамнай ержэ, хан шэрээдээ энэ үдэр заларан нууба. Үлэгшэн нютагта урда үдэрын буухадань, Бургалтайн дасанай ламанар, нютагай үндэр наһатанай зүгһөө Б.Ц.Цыбенев угтан абаба.

Нютагнаа урган гараһан хамбын хүрэнэй ламанар Бато-Цырен, Цыбен, Борто нютагнаа гараһан Түмэн, Сэжэ-Бургалтайн дасанай шэрээтэ Зоригто, Аркадий, Жаргал, Цыбан, Аламжа, Балдан, Гарма ламанар, Атаган дасанай шэрээтэ Баради лама уншалгада хабаадаа. Хамба-лама нютагайхидта «Буддийские притчи» гэхэн номуудые бэлэг болгон бариба. Удаань Нарһатын булагта Лусадта урил үргэхэ ёһолол бүтээһэн, Субарга арамнайлын удхые тайлбарлаһан хануулан, тийхэдээ нютагтаатнай ерээдүйдэ ехэ гэгээн санаартан урган гараха гэжэ үрешэн байна.

Зүрхэн уулын орой дээгүүр хүбэн сагаан үүлэд буряадай углануудые хануулан, субан сугларжа, үзэхсэлэн гоёор харагдаха гээшэнь. Зонойшые ниоур шарай аажам, хүн бүхэн нютаг оронойнгоо саашанхи амгалан байдал тухай, үри хүүгэд, ашанар зээнэрэйнгээ үнэр найхан, элүүр мэндэ

ажаһуухын түлөө шүтэн, хүгэдэн байгаа бшуу.

Бүри баһаһаа Сандан-Жамса таабай тухай, нютагай үндэр наһата ламанар Жалсан Амбай таабай, Бальчин таабай, Дондог таабай тухай дуулаһан үндыһэнби. Зоной хэрэгые нилээн лэ бүтээһэн, үзлөөрөө, үргэлөөрөө үнэхөөрөөл туһалхан үлзы хутагта санаартан байгаа. Сандан-Жамса ламбагай, жирирэн нэрэ Бальжин Гармаевич Галсанов табатайдаа Сэжэ-Бургалтайн дасанда үгтэһэн, тэндээ арбаад жэлдэ һуража, гэбшэ боложо гараһан намтартай. Тээд үнөөхил хубисхалнай үерлэн ержэ, гэбшэ нэрэ зэргээ баталха хайндэрөө хэжэ үрдеггүй бэлэй. Энээнэй орондо хамтын ажахыдаа ажаллаа, албанда удаан ябаа, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадажа, Ленинградска фронтдо дайлагдаа, тийхэ үедөө Ленинградтай дасанда орожо мургэхэ азатай байһан. Пенсидэ гараад байха үедөө одоол сэдхэлээ дэлгээн, жарган, Сэжэ-Бургалтайн дасангые һэргээн бодхоолсоо. Ивалгын дасандаа ходо ошодог, ламанартай хурлануудта хабаададаг байгаа.

Ерэ наһаая хүрээжэ ябахандаа, ехэ басагантаяа - хамбын хүрэнэй ахамад бухгалтер Сэсэгма Бальжановтагай Монгол орон ошожо, Гандан дасанда, Амар Баясхаланай дасанда мургэжэ ерэхэн юм. «Наһанай нангин гороо хэбэб гэжэ, наманшалжа, зальбаржа, сэдхэлдээ нара, ногоо татуулаһар бусаһан юм даа, абамнай. Урда наһанай буянгаар, мүнөө наһанай аза хубяар иимэ юмэн бүтэбэ гээ нэн. Абамнай зонойл хүн, ёһотойл ламбагай байгаа даа. Дурасхаалдань гэжэ бидэ, үри хүүгэдынь Сэжэ-Бургалтайн дасанда хая «Ганжуур» номой 108 боти бэлэг болгон баряабди, - гэжэ Сэсэгма Бальжановна хөөрөө бэлэй.

№31(436)

Буряад үнэн

11.08.2005

Дүхэрнэ

№92(21178)

Понедельник, 15

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

07.00 «Доброе утро»
10.00, 13.00, 16.00, 06.00 Новости
10.05 Х/ф «Остаться в живых»...

«Россия»

06.00 «Доброе утро, Россия!»
07.45, 08.45 Вести-Бурятия

08.15, 09.05 Вести-Бурятия (на бур. языке)
09.45 Х/ф «Тайна виллы»
11.45, 14.45, 17.30, 01.15 Вести...

НТВ

07.00 «Сегодня утром»
09.15 «Анатомия преступлений»
09.55 Д/ф «Гвардия». 6 ч.

АРИГ УС

07.50 «Абитуриент-2005». «Формула успеха». Погода
08.05 «Глобальные новости»
08.10 М/с «Эй, Арнольд!»

ТИВИКОМ

07.30 Т/с «Переменка»
07.55 Т/с «Геркулес»
08.40 Очевидец. Невероятные истории

СТС - «БАЙКАЛ»

07.00 Х/ф «16-й отдел»
07.50 М/ф «Смешарики»
08.00 М/ф «Веселые мелодии»

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 •

Вторник, 16

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

07.00 «Доброе утро»
10.00, 13.00, 16.00, 06.00 Новости
10.05 Т/с «Большая прогулка»

«Россия»

06.00 «Доброе утро, Россия!»
07.45, 08.45 Вести-Бурятия
08.15, 09.05 Вести-Бурятия (на бур. языке)

10.45 «Как генерал Маннергейм двух генералов обманул»
11.45, 14.50, 17.30, 01.15 Вести...

15.30 «Суд идет»
16.30 Т/с «Сармат»
18.25 «Кулагин и партнеры»

НТВ

07.00 «Сегодня утром»
09.15 «Анатомия преступлений»
09.50 Т/с «Усадьба»

23.00 «Сегодня»
23.40 Т/с «Секс в большом городе»
01.15 Т/с «МУР есть МУР-2»

АРИГ УС

Профилактика
14.00 Вокруг света
14.25 «Любовь и тайны Сансет Бич»

ТИВИКОМ

Профилактика
17.00 Т/с «Мятежный дух»
18.00 Час суда. Дела семейные

01.15 Х/ф «Суперзвезда»
03.30 Военная тайна
03.55 Ночной музыкальный канал

СТС - «БАЙКАЛ»

07.00 Х/ф «16-й отдел»
07.50 М/ф «Смешарики»
08.00 М/ф «Веселые мелодии»

ДТВ

10.00 М/ф
10.30 «Самое смешное видео»
11.00 Т/с «Женаты и с детьми»

Advertisement for KAMSTROM building materials, listing products like cement, glass, and insulation.

№92(21178)

Дүхэрш

№31(436)

Среда, 17

Первый канал

- 07.00 «Доброе утро»
- 10.00, 13.00, 16.00, 06.00 Новости
- 10.05 Т/с «Большая прогулка»
- 11.10 Х/ф «Евлампия Романова. Следствие ведет дилетант»
- 12.30 «Кряк-бряк»
- 13.05 Х/ф «Испытательный срок»
- 15.00 Х/ф «Камо грядеши?»
- 16.20 Т/с «Идеальная пара»
- 17.20 «Летняя шутка» с Святославом Ещенко
- 17.50 Т/с «Хозяйка судьбы»
- 19.00 Новости
- 19.10 Криминальная Россия. «Огненный след». 1, 2 с.
- 20.00 Т/с «Две судьбы»
- 21.00 «Личная жизнь Олега Табакова»
- 22.00 «Время»
- 22.30 Т/с «Большая прогулка» 3 серия.
После ссор и споров Яне угаетя сплотить ребят ради поиска машины. Ищут ее и авторы шоу, не предупредившие Яну о том, что угон был настоящим. Яна и Тема находят машину, но сами чуть не становятся жертвами преступников. Режиссер Антон, бой-френд Яны, решает сделать возвращение машины эпизодом шоу. Эта затея едва не оборачивается трагедией.
- 23.20 «Шутка за шуткой»
- 00.00 Футбол. Отборочный матч чемпионата мира. Сборная Латвии - сборная России. Прямой эфир из Риги
- 02.00 Х/ф «Последний замок»
- 04.20 Х/ф «Трудный ребенок»
- 06.10 Т/с «Дефективный детектив»

«Россия»

- 06.00 «Доброе утро. Россия!»
- 07.45, 08.45 Вести-Бурятия

● ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ ● 21-62-62 ●

Четверг, 18

Первый канал

- 07.00 «Доброе утро»
- 10.00, 13.00, 16.00, 06.00 Новости
- 10.05 Т/с «Большая прогулка»
- 11.10 Т/с «Евлампия Романова. Следствие ведет дилетант»
- 12.30 «Кряк-бряк»
- 13.05 Х/ф «Падение»
- 15.00 Х/ф «Камо грядеши?»
- 16.20 Т/с «Идеальная пара»
- 17.20 «Летняя шутка» с Сергеем Дроботенко
- 17.50 Т/с «Хозяйка судьбы»
- 19.00 Новости
- 19.10 Д/ф «Жестокая блондинка»
- 19.40 Т/с «Две судьбы»
- 20.50 «Федеральный судья»
- 22.00 «Время»
- 22.30 Т/с «Большая прогулка»
- 23.20 Х/ф «Детектив Шафт»
- 01.20 Х/ф «Билли Мэдисон»
- 03.00 Х/ф «Каждому нужна любовь»
- 04.50 Т/с «Дефективный детектив»
- 05.30 Суперчеловек. «Счастливики и неудачники»
- 06.05 Сканер

«Россия»

- 06.00 «Доброе утро, Россия!»
- 07.45, 08.45 Вести-Бурятия
- 08.15, 09.05 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
- 09.45 Т/с «Команда»
- 10.45 «Тайна гибели маршала Ахромеева»
- 11.45, 14.50, 17.30, 01.15 Вести. Дежурная часть
- 12.00, 15.00, 18.00, 21.00 Вести
- 12.30, 15.10, 17.40, 21.30 Вести-Бурятия
- 12.50 «Частная жизнь»
- 13.45 Т/с «Цыган»
- 15.30 «Суд идет»
- 16.30 Т/с «Сармат»
- 18.25 Т/с «Кулагин и партнеры»
- 18.55 Т/с «Кармелита»
- 20.00 Т/с «Исцеление любовью»
- 21.50 «Спокойной ночи, малыши!»
- 22.00 Т/с «Неотложка»
- 22.55 Т/с «Сармат»
- 00.00 «Вести +»

- 08.15, 09.05 Вести-Бурятия (на бур. языке) 09.45 Т/с «Команда»
- 10.45 К ЮБИЛЕЮ ОЛЕГА ТАБАКОВА. «Маршал Лелик Табаков»
- 11.45, 14.50, 17.30, 01.15 Вести. Дежурная часть
- 12.00, 15.00, 18.00, 21.00 Вести
- 12.30, 15.10, 17.40, 21.30 Местное время. Вести-Бурятия
- 12.50 «Частная жизнь»
- 13.45 Т/с «Тени исчезают в полдень»
- 15.30 «Суд идет»
- 16.30 Т/с «Сармат»
- 18.25 «Кулагин и партнеры»
- 18.55 Т/с «Кармелита»
- 20.00 Т/с «Исцеление любовью»
- 21.50 «Спокойной ночи, малыши!»
- 22.00 Т/с «Неотложка»
- 22.55 Т/с «Сармат»
- 00.00 «Вести +»
- 00.20 «Красный граф Алексей Толстой»
- 01.30 Х/ф «Леди на день»

НТВ

- 07.00 «Сегодня утром»
- 09.15 «Анатомия преступлений»
- 09.50 Т/с «Усадьба»
- 11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 01.00. 05.00 «Сегодня»
- 11.20 «Особо опасен!»
- 11.50 Т/с «Звездочет»
- 12.55 Т/с «МУР есть МУР-2»
- 14.35 Х/ф «Миллион лет до нашей эры».
Рассказ о давних временах, когда жизнь на земле только зарождалась... Людей тогда было совсем немного, и закон жизни был простой: выживает сильнейший.... Режиссер Дон Чейффи. Броляк: Джон Ричардсон, Рэзел Уэлч, Перси Херберт, Роберт Браун, Мартин Бесуик.
- 16.35 «Чрезвычайное происшествие»
- 17.20 «Принцип «Домино»
- 18.25 Т/с «Мангуст-2»
- 19.35 Канал БГТРК
- 20.40 Т/с «МУР есть МУР-2»

- 00.20 «Опустела без тебя земля...». Майя Кристаллинская
- 01.30 Х/ф «Портрет леди».
Закат XIX века - не лучшее время для истинной любви, но прекрасное для браков по расчету. Изабель Арчер - свободолюбивая американская девушка с душой бунтарки - шокирует ближайшее окружение своим отказом от выгодного замужества. Берная традициям и общественным устоям, семья давит на нее, навязывая Изабель свой образ жизни. И даже неожиданное наследство не приносит ей долгожданной свободы. Пользуясь неутоленным любопытством юной Изабель, ее коварная подруга интригами и обманом устраивает брак девушки с эгоистичным геспотом. Но очень скоро жестокая правда раскрывается, и, сбросив цепи семейных оков, Изабель вырывается навстречу настоящему чувству, несущему свет и надежду.

НТВ

- 07.00 Сегодня утром»
- 09.15 «Анатомия преступлений»
- 09.50 Т/с «Усадьба»
- 11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 01.00, 05.00 «Сегодня»
- 11.20 «Растительная жизнь»
- 11.50 Т/с «Звездочет»
- 12.55 Т/с «МУР есть МУР-2»
- 14.35 Х/ф «Вас ожидает гражданка Никанорова»
- 16.35 «Чрезвычайное происшествие»
- 17.20 «Принцип «Домино»
- 18.25 Т/с «Мангуст-2»
- 19.35 Канал БГТРК
- 20.40 Т/с «МУР есть МУР-2»
- 21.45 Т/с «Звездочет»
- 22.50 «Чрезвычайное происшествие»
- 23.00 «Сегодня»
- 23.40 Т/с «Секс в большом городе»
- 01.35 Т/с «МУР есть МУР-2»
- 02.40 Т/с «Клиент всегда мертв-3»

- 21.45 Т/с «Звездочет»
- 22.50 «Чрезвычайное происшествие»
- 23.00 «Сегодня»
- 23.40 Т/с «Секс в большом городе»
- 01.15 Т/с «МУР есть МУР-2»
- 02.20 Т/с «Клиент всегда мертв-3»
- 03.25 Бильярд
- 04.10 Т/с «За гранью возможного - IV»
- 05.15 Т/с «Морская полиция. Спецотдел»
- 06.05 Т/с «Первый понедельник»

Ариг Ус

- 07.50 «Абитуриент-2005». «Формула успеха»
- 08.05 «Глобальные новости»
- 08.10 М/с «Эй, Арнольд!»
- 08.35 «Восточный экспресс». Погода
- 09.00 Т/с «Азасель»
- 10.00 Завтрак с Дискавери
- 11.00 Х/ф «Игрушка»
- 13.15 Вокруг света
- 13.40 «Любовь и тайны Сансет Бич»
- 14.25 «Любовь с первого взгляда»
- 14.55 Т/с «Рабыня Изаура»
- 15.25 Москва: инструкция к применению
- 16.00 Т/с «Толстая девчонка»
- 17.00 Победоносный голос верующего
- 17.30 «Голод»
- 18.30 «Абитуриент-2005». «Формула успеха»
- 18.45 «Восточный экспресс». Погода
- 19.00 «Запретная зона»
- 19.50 «Колесо учения: первый хамбо-лама»
- 19.55 Д/ф «Дневник убийцы»
- 20.30 «Восточный экспресс». Погода
- 21.00 Т/с «Убойная сила. Умирать подано»
- 22.00 «Дом-2. Жара»
- 23.00 «Восточный экспресс». Погода
- 23.25 Х/ф «Трам-тарарам, или Бухты - барахты»
- 01.15 «Ночной голод»

- 03.45 Бильярд
- 04.10 Т/с «За гранью возможного - IV»
- 05.10 Т/с «Морская полиция. Спецотдел»
- 06.05 Т/с «Первый понедельник»

Ариг Ус

- 07.30 «Восточный экспресс»
- 07.50 Абитуриент-2005
- 08.05 «Глобальные новости»
- 08.15 М/с «Эй, Арнольд!»
- 08.35 «Восточный экспресс». Погода
- 09.00 Т/с «Убойная сила»
- 10.00 Завтрак с Дискавери
- 11.00 Х/ф «Трам - тарарам, или Бухты-барахты»
- 13.00 М/ф «Земляничный дождик»
- 13.15 Вокруг света
- 13.40 «Любовь и тайны Сансет Бич»
- 14.25 «Любовь с первого взгляда»
- 14.55 Т/с «Рабыня Изаура»
- 15.25 «Москва. Инструкция по применению»
- 16.00 Т/с «Толстая девчонка»
- 17.00 Победоносный голос верующего
- 17.30 «Голод»
- 18.30 «Абитуриент-2005». «Формула успеха»
- 18.45 «Восточный экспресс». Погода
- 19.00 «Невероятно, но факт». Звезды и судьбы
- 20.00 «Будни»
- 20.30 «Восточный экспресс»
- 21.00 Т/с «Убойная сила. След глухаря»
- 22.00 «Дом-2. Жара»
- 23.00 «Восточный экспресс». Погода
- 23.25 Х/ф «Бей в кость»
- 01.40 «Ночной голод»

Тивиком

- 07.30 Т/с «Переменка»
- 07.55 Т/с «Геркулес»
- 08.25 Т/с «Солдаты»
- 09.25 Т/с «Легенда о затерянном городе»
- 10.30, 13.30, 00.30 «24»
- 10.50 Т/с «Право на любовь»
- 11.50 Т/с «Наваждение»
- 12.55 Д/ф «Великие тайны и мифы XX века»: «Тайны религий»

Тивиком

- 07.30 Т/с «Переменка»
- 07.55 Т/с «Геркулес»
- 08.25 Т/с «Солдаты»
- 09.25 Т/с «Легенда о затерянном городе»
- 10.30, 13.30, 00.30 «24»
- 10.50 Т/с «Право на любовь»
- 11.50 Т/с «Бандитский Петербург»
- 12.55 Д/ф «Великие тайны и мифы XX века»: «Тайны привидений»
- 14.00 «Час суда» с Павлом Астаховым
- 15.00 Т/с «Солдаты»
- 16.15 Т/с «Переменка»
- 16.40 Т/с «Геркулес»
- 17.00 Т/с «Мятежный дух»
- 18.00 Час суда. Дела семейные
- 19.00 «Час суда» с Павлом Астаховым
- 21.00 Т/с «Право на любовь»
- 22.05 Т/с «Солдаты»
- 23.15 Т/с «Наваждение»
- 01.15 Х/ф «Эпицентр»
- 03.30 «Криминальное чтение»: «Горящий тур»
- 03.55 Ночной музыкальный канал
- 05.30 Д/ф «Великие тайны и мифы XX века»: «Тайны привидений»

СТС - БАЙКАЛ

- 07.00 Х/ф «16-й отдел»
- 07.50 М/ф «Смешарики»
- 08.00 М/ф «Веселые мелодии»
- 08.30 Т/с «Моя прекрасная няня»
- 09.00 Х/ф «Клоунов не убивают»
- 10.00, 20.30, 00.30 Истории в деталях
- 10.30 Т/с «Дорогая Маша Березина»
- 11.30 Х/ф «Преступницы поневоле»
- 13.25 Осторожно, модерн-2

- 14.00 Т/с «Новая семейка Адамс»
- 14.30 М/ф «Весельчак Кенди и его отряд»
- 15.00 М/ф «Деннис-непоседа»
- 15.35 М/ф «Оливер Твист»
- 16.00 М/ф «Люди в черном»
- 16.30 М/ф «Приключения Джеки Чана»
- 17.00 Т/с «Зена-королева воинов»
- 18.00 Т/с «Зачарованные»
- 19.00 Т/с «Комиссар Рекс»
- 19.55 Т/с «Моя прекрасная няня»
- 21.00 Х/ф «Клоунов не убивают»
- 22.00 Х/ф «Роми и Мишель. В начале пути»
- 00.00 Осторожно, модерн-2
- 01.00 Т/с «Моя прекрасная няня»

ДТВ

- 12.50 Х/ф «Талли»
- 15.05 Т/с «Полицейские хроники»
- 15.35 Т/с «Строго на юг»
- 16.30 Т/с «Крутой Уокер»
- 17.30 М/ф
- 18.30 Шоу «Деньги с неба»
- 18.40 Д/с «Опергруппа, на выезд!»
- 19.25 Фильм-расследование «Как уходили кумиры. Андрей Миронов»
- 19.50 Х/ф «Здравствуй и прощай»
- 22.00 «Неслучайная музыка»
- 22.05 «Самое смешное видео»
- 22.30 Т/с «Женаты и с детьми»
- 22.55 Т/с «Маросейка, 12»
- 00.00 «Опергруппа, на выезд!»
- 00.40 «Агентство криминальных новостей»
- 01.00 Х/ф «К-19»
- 03.40 «Карданный вал»
- 04.00 «Сексуальные соседи»
- 05.15 «Девушки не против...»
- 05.50 «Неслучайная музыка»
- 06.00 «Шоу Джерри Спрингера»

КАЖУПОВАРЫ

для школы и офиса оптом и в розницу!

ТОЛЬКО ПО ОПТОВЫМ ЦЕНАМ

Трэйс

ул. Лимонова, 14, тел.: 45-45-47 44-90-58

9.00 - 18.00. вых. - воскресенье

- 14.00 «Час суда» с Павлом Астаховым
- 15.00 Т/с «Солдаты»
- 16.15 Т/с «Переменка»
- 16.40 Т/с «Геркулес»
- 17.00 Т/с «Мятежный дух»
- 18.00 Час суда. Дела семейные
- 19.00 «Час суда» с Павлом Астаховым
- 21.00 Т/с «Право на любовь»
- 22.05 Т/с «Солдаты»
- 23.15 Т/с «Наваждение»
- 01.15 Х/ф «Новые сказки братьев Гримм»
- 03.35 Очевидец. Невероятные истории
- 04.20 Ночной музыкальный канал
- 05.30 Д/ф «Великие тайны и мифы XX века»: «Тайны религий»

СТС - БАЙКАЛ

- 07.00 Х/ф «16-й отдел»
- 07.50 М/с «Смешарики»
- 08.00 М/с «Веселые мелодии»
- 08.30 Т/с «Моя прекрасная няня»
- 09.00 Х/ф «Клоунов не убивают»
- 10.00, 20.30, 00.30 Истории в деталях
- 10.30 Т/с «Дорогая Маша Березина»
- 11.30 Х/ф «Роми и Мишель. В начале пути»
- 13.25 Осторожно, модерн-2
- 14.00 Т/с «Новая семейка Адамс»
- 14.30 М/с «Весельчак Кенди и его отряд»
- 15.00 М/с «Деннис-непоседа»
- 15.35 М/с «Оливер Твист»
- 16.00 М/с «Люди в черном»
- 16.30 М/с «Приключения Джеки Чана»
- 17.00 Т/с «Зена - королева воинов»
- 18.00 Т/с «Зачарованные»

ДТВ

- 10.00 М/ф
- 10.30 «Самое смешное видео»
- 11.00 Т/с «Женаты и с детьми»
- 11.30 Фильм-расследование «Как уходили кумиры. Вера Марецкая»
- 11.55 «Неслучайная музыка»
- 12.00 Телемагазин
- 12.30 «Агентство криминальных новостей»
- 12.50 Х/ф «Некуда бежать»
- 15.05 Т/с «Полицейские хроники»
- 15.35 Т/с «Строго на юг»
- 16.30 Т/с «Крутой Уокер»
- 17.30 М/ф
- 18.30 Шоу «Деньги с неба»
- 18.40 Д/с «Опергруппа, на выезд!»
- 19.25 Фильм-расследование «Как уходили кумиры. Вера Марецкая»
- 19.50 Х/ф «Кислородный голод»
- 22.00 «Неслучайная музыка»
- 22.05 «Самое смешное видео»
- 22.30 Т/с «Женаты и с детьми»
- 22.55 Т/с «Маросейка, 12»
- 00.00 Д/с «Опергруппа, на выезд!»
- 00.40 «Агентство криминальных новостей»
- 01.00 Х/ф «Отчаянные авантюристы»
- 03.00 «Шеф рекомендует»
- 03.10 «Карданный вал»
- 03.30 «Личный досмотр»
- 04.35 «Девушки не против...»
- 05.15 «Неслучайная музыка»
- 05.20 «Шоу Джерри Спрингера»

Пятница, 19

Первый канал

07.00 «Доброе утро»
10.00, 13.00, 16.00 Новости
10.05 Т/с «Большая прогулка»
11.10 Х/ф «Евлампия Романова. Следствие ведет дилетант»
12.30 «Ведьма»
13.05 Х/ф «Кто заплатит за удачу»
14.30 Д/ф «Русская любовь Кристины Онассис»
15.30 Новый день
16.20 Т/с «Идеальная пара»
17.20 «Анекдоты»
17.50 Т/с «Хозяйка судьбы»
19.00 Новости
19.10 Вне закона. «Прирожденные убийцы»
19.40 Т/с «Две судьбы»
20.50 «Поле чудес»
22.00 «Время»
22.25 «Кривое зеркало»
00.00 Х/ф «Напролом»
01.50 Х/ф «Гангстер номер 1»
03.40 Х/ф «Охота»
05.40 Т/с «Дефективный детектив»
06.20 Искатели. «Подземный Эрмитаж»

«Россия»

06.00 «Доброе утро, Россия!»
07.45, 08.45 Вести-Бурятия
08.15, 09.05 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
09.45 Т/с «Команда»
10.45 «Мой серебряный шар. Симона Синьоре»
11.45, 14.50, 17.30 Вести. Дежурная часть
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 Вести
12.30, 15.10, 17.40, 21.30 Вести-Бурятия
12.50 «Мусульмане»
13.00 «Вся Россия»
13.15 «Городок». Дайджест
13.45 Т/с «Цыган»

15.30 «Суд идет»
16.30 Т/с «Сармат»
18.25 «Кулагин и партнеры»
18.55 Т/с «Кармелита»
20.00 Т/с «Исцеление любовью»
21.50 «Спокойной ночи, малыши!»
22.00 «Смеяться разрешается»
23.50 Х/ф «Кукушка»
«Кукушка» - так русские солдаты называли финских снайперов. Сентябрь 1944-го года. Финский снайпер Бейко и капитан Советской армии Иван попадают на хутор к молодой саами Анни. Солдаты враждующих армий еще не знают, что Финляндия заключила перемирие с СССР и вышла из войны. Но для Анни они не враги, а просто мужчины...
01.55 Х/ф «Цветы от победителей»

НТВ

07.00 «Сегодня утром»
09.15 «Анатомия преступлений»
09.50 Т/с «Усадьба»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 05.00 «Сегодня»
11.20 «Военное дело»
11.50 Т/с «Звездочет»
12.55 Т/с «МУР есть МУР-2»
14.35 Х/ф «Ожидание полковника Шальпина»
16.35 «Чрезвычайное происшествие»
17.20 «Принцип «Домино»
18.25 Т/с «Мангуст-2»
19.35 Канал БГТРК
20.40 Х/ф «Одинокий волк Маккуэйд»
23.00 «Сегодня»
23.40 «Билл и Моника»
00.40 Х/ф «Бонни и Клайд»
03.05 Бильярд
03.30 «Кома. Это правда»

04.10 Т/с «За гранью возможного - IV»
05.10 Т/с «Морская полиция. Спецотдел»
06.05 Т/с «Первый понедельник»

Ариг Ус

07.30 «Восточный экспресс»
07.50 «Абитуриент-2005»
08.05 «Глобальные новости»
08.15 М/с «Эй, Арнольд!»
08.35 «Восточный экспресс». Погода
09.00 Т/с «Убойная сила»
10.00 «Завтрак с Дискавери»
10.30 Х/ф «Бей в кость»
13.15 Русский экстрим
13.40 «Любовь и тайны Сансет Бич»
14.25 Т/с «Рабыня Изаура»
15.00 Школа ремонта
16.00 Т/с «Толстая девчонка»
17.00 Победоносный голос верующего
17.30 «Голод»
18.30 «Абитуриент-2005». «Формула успеха»
18.45 «Восточный экспресс». Погода
19.00 «Комеди-клуб»
19.50 Д/ф «Капкан для контрразведчика»
20.30 «Восточный экспресс». Погода
21.00 «Шутка за шуткой»
21.30 «Большие родители. А. Миронов»
22.00 «Дом-2. Жара»
23.15 «Восточный экспресс». Погода
23.40 Х/ф «Парень с того света»
01.45 Что? Где? Когда?

Тивиком

07.30 Т/с «Переменка»
07.55 Т/с «Геркулес»
08.25 Т/с «Солдаты»
09.25 Т/с «Легенда о затерянном городе»
10.30, 13.30 «24»

10.50 Т/с «Право на любовь»
11.50 Т/с «Наваждение»
12.55 Д/ф «Великие тайны и мифы XX века»: «Тайна «Титаника»
14.00 «Час суда» с Павлом Астаховым
15.00 Т/с «Солдаты»
16.15 Т/с «Переменка»
16.40 Т/с «Геркулес»
17.00 Т/с «Мятежный дух»
18.00 Час суда. Дела семейные
19.00 «Час суда» с Павлом Астаховым
21.00 Х/ф «Чистильщик»
23.10 Т/с «Наваждение»
00.25 Д/ф «Скинхеды»
01.35 Х/ф «Армейский пирог»
03.25 «Очевидец»
04.10 Ночной музыкальный канал
05.30 Д/ф «Великие тайны и мифы XX века»: «Тайна «Титаника»

СТС - «БАЙКАЛ»

07.00 Х/ф «16-й отдел»
07.50 М/с «Смешарики»
08.00 М/с «Веселые мелодии»
08.30 Т/с «Моя прекрасная няня»
09.00 Х/ф «Клоунов не убивают»
10.00, 20.30, 00.10 Истории в деталях
10.30 Т/с «Дорогая Маша Березина»
11.30 Х/ф «Костолом»
13.40 Скрытая камера
14.00 Т/с «Новая семейка Адамс»
14.30 М/с «Весельчак Кенди и его отряд»
15.00 М/с «Деннис-непоседа»
15.35 М/с «Оливер Твист»
16.00 М/с «Мумия»
16.30 М/с «Приключения Джеки Чана»
17.00 Т/с «Зена-королева воинов»
18.00 Т/с «Зачарованные.»

19.00 Т/с «Комиссар Рекс»
19.55 Т/с «Моя прекрасная няня»
21.00 Х/ф «Клоунов не убивают»
22.00 Х/ф «Бар «Гадкий койот»
00.40 Т/с «Моя прекрасная няня»
01.15 Х/ф «Похитители книг»

ДТВ

10.00 М/ф
10.30 «Самое смешное видео»
11.00 Т/с «Женаты и с детьми»
11.30 Фильм-расследование «Как уходили кумиры. Роберт Рождественский»
11.55 «Неслучайная музыка»
12.00 Телемагазин
12.30 «Агентство криминальных новостей»
12.50 Х/ф «Отчаянные авантюристы»
15.05 Т/с «Полицейские хроники»
15.35 Т/с «Шоу рекордов Гиннеса»
16.30 Т/с «Крутой Уокер»
17.30 М/ф
18.30 Шоу «Деньги с неба»
18.40 Невероятные события. «Этот безумный мир»
19.25 Фильм-расследование «Как уходили кумиры. Роберт Рождественский»
19.50 Х/ф «Преферанс по пятницам»
22.00 «Неслучайная музыка»
22.05 «Самое смешное видео»
22.30 Т/с «Женаты и с детьми»
22.55 Д/с «Мир боли»
00.00 Д/с «Невероятные события. Этот безумный мир»
00.40 «Агентство криминальных новостей»
01.00 Х/ф «Морская пехота»
03.00 «Шеф рекомендует»
03.10 «Карданный вал»
03.30 «Личный досмотр»
04.35 Х/ф «Мистер Ревность»

• ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ •

• ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ •

Суббота, 20

Первый канал

07.00, 11.00, 13.00 Новости
07.10 Х/ф «Малыш-каратист -3»
09.20 Играй, гармонь любимая!
10.00 Слово пастыря
10.10 Здоровье
11.10 «Три окна»
11.50 «Большое кулинарное путешествие»
12.30 «Кряк-бригада»
13.20 Д/ф «Виктор Цой. Жизнь как кино»
14.10 История с географией. «Золотая империя Египта». 1 ч.
15.10 Х/ф «Экстренное торможение»
16.50 Х/ф «Большой переполох в маленьком Китае»
Бодителю грузовика Джеку Бартону приходится углубиться в негра китайского квартала Сан-Франциско: некий могущественный китаец похитил его девушку Грейси Лоу только потому, что у нее зеленые глаза. Бьяняется, что китаецу 2000 лет. Это таинственный призрак, царящий над кварталом и контролирующей жизнь его обитателей...
18.40 Классика Уолта Диснея. Золотые годы Микки Мауса. Первые в России
19.00 Новости
19.10 Лариса Долина, Александр Буйнов, Лев Лещенко, Кристина Орбакайте, Юрий Антонов в праздничном концерте
20.30 Х/ф «Стюарт Литтл-2»
22.00 «Время»
22.20 Х/ф «Вулкан»
Над Лос-Анджелесом нависла смертельная опасность. В результате подземного землетрясения

под городом образовался вулкан. Городские власти отказываются верить ученым, предупреждающим о первых признаках надвигающейся катастрофы. Но туг вулкан начинает выбрасывать на улицы потрясенного города первую партию смертоносной лавы, сметающей все на своем пути. На борьбу со стихией бросается директор Управления по чрезвычайным ситуациям Майк Роарк.
00.10 Футбол. «Динамо» - «Спартак»
02.10 Х/ф «Мистер Джонс»
04.20 Х/ф «Ваш шанс стучится в дверь»
06.10 Т/с «Дефективный детектив»

«Россия»

07.00 «Доброе утро, Россия!»
08.40 «Золотой ключ»
09.00, 12.00, 15.00, 21.00 Вести
09.10, 12.10 Вести-Бурятия
09.20 «Русское лото»
09.55 «Военная программа»
10.20 «Вокруг света»
10.50 «Субботник»
11.30 «Утренняя почта»
12.20 «Сто к одному»
13.15 «В поисках приключений»
14.10 «Комната смеха»
15.20 Х/ф «Дача»
17.00 Х/ф «Кубанские казаки»
19.00 «Наши песни»
21.25 «Честный детектив»
21.50 Максим Галкин, Лолита, группа «ЭКС-ББ» и многие другие в юбилейном вечере Аркадия Арканова
23.25 Х/ф «Сестры»
01.05 Х/ф «Самоволка»

НТВ

06.50 Х/ф «Одинокий волк Маккуэйд»

08.35 Национальное географическое общество детям
11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 05.00 «Сегодня»
09.15 Т/с «Полицейский Кэттс и его собака»
10.25 «Дикий мир» с Тимофеем Баженовым
11.20 «Растительная жизнь»
11.55 «Кулинарный поединок»
12.55 «Квартирный вопрос»
14.20 Канал БГТРК
14.55 Х/ф «Черный принц»
17.20 «Женский взгляд». Ирина Чащина
17.55 «Своя-игра»
18.55 «Кодекс чести»
21.15 Х/ф «Четыре свадьбы и одни похороны»
Б свои 32 года англичанин-интеллектуал Чарльз все ещё не женат. И это вовсе не потому, что он обделен женским вниманием. Совсем наоборот! Любая из его подружек, которых он с завидным постоянством оставлял в одиночестве, была бы не прочь оказаться в ранге невесты. Но брак, по непонятным причинам, пугает Чарльза, и он продолжает окунаться во все новые и новые любовные приключения. Но однажды на свадьбе, одного из его многочисленных друзей он встретил её... Молодую американку по имени Кэрри. Разумеется, Кэрри оказалась с Чарльзом в постели! Но после ночи любви она уехала к себе в Америку и даже не позвонила ни разу...
23.40 Х/ф «Полицейская академия-7. Миссия в Москве»
01.30 «Земляне плюс...»
02.35 «Мировой бокс. Ночь нокаут»
03.15 Х/ф «Безумный Макс-3. Под куполом грома»
05.30 Т/с «Первый понедельник»

Ариг Ус

07.35 «Восточный экспресс»
08.00 М/с «Жестокие войны»
08.20 М/ф «Как казаки на свадьбе гуляли»
09.10 Т/с «Мой герой»
09.40 «Восточный экспресс». Погода
10.05 «Абитуриент-2005»
10.15 «Утренняя звезда»
11.00 Х/ф «Парень с того света»
13.05 М/с «Приключения капитана Врунгеля»
14.10 М/с «Сейлормун»
14.30 «Две блондинки против грязи»
15.00 «Жизнь, полная радости» с Д. Майер
15.30 «Верю-не верю»
16.00 «Эх, Семеновна!»
16.35 Теория вероятности
17.00 «Дом-2. Жара»
18.00 «Саша плюс Маша». Погода
19.00 «Деловое реалити-шоу «Кандидат»
20.00 Лучшие игры КВН
21.50 «Абитуриент-2005». «Формула успеха»
22.00 «Дом-2»
23.00 «Комеди-клуб». Погода
00.00 «Секс с Анфисой Чеховой»
00.30 Х/ф «Зовите Даймонда»

Тивиком

08.30 Д/ф «Семья гепардов в стране львов»
09.25 Т/с «Приключения Конана-варвара»
10.15 Т/с «Кошмары Нэда»
10.45 М/с «Симпсоны»
11.45 «Очевидец»
12.45 Т/с «Пять дней до полуночи»
13.50 «Криминальное чтиво»
14.30 «24»
14.50 Х/ф «Жертва любви»
17.00 Дорогая передача
17.40 Х/ф «Чистильщик»
20.00 «Неделя»
21.00 Х/ф «Мистер Бонс»

00.00 Д/ф «Инопланетяне среди нас. Документальные подтверждения». 1 ч.
01.00 Х/ф «Бухта страсти: врач, излечи себя сам»
01.40 Х/ф «Пары-2: лучший секс в жизни»
02.50 Ночной музыкальный канал

СТС - «БАЙКАЛ»

07.00 Х/ф «Без компромиссов»
08.50 М/с «Табалуга»
09.20 М/с «Смешарики»
09.30 М/с «Гора Фреглов»
10.00 «Полудра»
10.30 М/с «Том и Джерри»
10.45 М/с «Воспоминания»
13.05 Концерт «Хорошие песни»
15.00 Кино в деталях
16.00 Д/ф «Погода. Вода»
17.00 Истории в деталях. Специальный выпуск
17.30 Т/с «Улицы разбитых фонарей. Стриптиз по-тайски»
18.45 Х/ф «Бар «Гадкий койот»
20.50 Т/с «Моя прекрасная няня»
22.00 Х/ф «Как выйти замуж»
00.05 Хорошие шутки
02.05 Х/ф «Перекрестки»

ДТВ

10.30 Т/с «Напряги извилины»
11.00 «Свет и тень»
11.10 «Новый взгляд с Андреем Буничем»
11.25 М/ф
12.55 Х/ф «К-19»
15.30 «Хит-парад самых пикантных интрижек Голливуда»
16.30 Т/с «Ниро Вульф»
17.25 «Арсенал»
17.55 Т/с «Маросейка, 12»
20.00 Т/с «Рожденный ворами»
21.00 «Шоу рекордов Гиннеса»
22.00 Х/ф «Ищите женщину»
01.15 Т/с «C.S.I.: место преступления»

№92(21178)

Дүхэрэг

№31(436)

Воскресенье, 21

Первый канал

07.00, 11.00, 13.00 Новости
07.10 Х/ф «Спортивная честь»
09.10 Служу Отчизне!
09.40 «С добрым утром, Микки!»
10.10 «В мире животных»
11.10 «Непутевые заметки»
11.30 Пока все дома
12.10 Дог-шоу
13.10 Живой мир. «Прогулки с динозаврами. Тайна рождения»
14.10 «Дональд Дак представляет»
14.40 «КВН-2005». Высшая лига. Второй четвертьфинал
17.00 «Невероятные полеты: МАКС-2005»
17.30 «Личная жизнь Олега Табакова»
18.30 Х/ф «Мусорщик»
20.20 Т/с «Остаться в живых»
22.00 «Время»
22.20 Х/ф «Водный мир»
00.50 Бокс. Мигель Анхель Котто - Демаркус Корли
01.20 Суперчеловек. «Вес имеет значение»
02.20 Т/с «Секретные материалы»
04.00 Х/ф «Скупой»
В этой картине один из самых знаменитых комиков мирового кинематографа, Луи де Фюнес, выступает как исполнитель главной роли и режиссер. Поэтому этот фильм можно с уверенностью отнести к шедеврам комедийного жанра. Герой Луи де Фюнеса - Гарпагон - вспыльчивый, несносный скряга. Самое дорогое в его жизни - сундук с золотыми монетами. И ради них он даже готов женить своего сына на невесте-бесприданнице, а дочь выдать замуж за своего собственного управляющего...

Россия

07.00 «Доброе утро, Россия!»
08.20 «Сельский час»
08.45 «ТВ Бинго-шоу»
09.00, 12.00, 15.00, 18.00, 21.00 Вести
09.10, 12.10 Вести-Бурятия
09.20 «Диалоги о животных»
09.55 Х/ф «Пуаро Агаты Кристи. Смерть на Ниле»
12.20 «Городок». Дайджест
12.50 «Сам себе режиссер»
13.40 «Смехопанорама»
14.10 «Александр Годунов. Побег в никуда»

15.20 «Фигля № 51»
16.05 Х/ф «Мое сердце для тебя»
18.10 Х/ф «Мое сердце для тебя»
19.10 «Аншлаг»
21.25 «Специальный корреспондент»
21.50 Х/ф «О любви в любую погоду»
23.50 Юбилей Олега Табакова в клубе «Театр + ТВ»
01.40 Х/ф «40 дней, 40 ночей»
03.30 Чемпионат мира по автогонкам в классе «Формула-1». Гран-при Турции. Трансляция из Стамбула

НТВ

06.30 Х/ф «Четыре свадьбы и одни похороны»
08.20 М/ф «Веселая карусель»
08.30 «Сказки Баженова»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 05.00 «Сегодня»
09.15 Т/с «Полицейский Кэтгс и его собака»
09.40 «Их нравы»
10.25 «Едим дома!»
11.15 «Чистосердечное признание»
11.50 «Тер деар»
12.25 Х/ф «Добро пожаловать, или Посторонний вход воспрещен»
14.20 Канал БТРК
14.55 Х/ф «В отчаянии ишу Сьюзен»
17.20 «Тайны разведки»
17.55 «Своя игра»
18.55 «Кодекс чести»
20.40 «Чрезвычайное происшествие. Обзор за неделю»
21.15 Х/ф «Сеть»
Программка из Лос-Анджелеса Энджела Беннетт случайно узнает об операциях «преторианцев» - компьютерных преступников, организовавших биржевые кризисы, катастрофы самолетов, убийства и так далее, проникая в соответствующие сети. Чужие секреты опасны для жизни, и вот уже за Энджелой начинается охота. Случайный знакомый - красавец Джек Дэвлин оказывается наемным убийцей. Он пытается убить ее, а когда это ему не удается, с помощью компьютерщика лишает ее настоящего имени и присваивает чужое - имя преступницы и наркоманки
23.40 Х/ф «Шестой элемент»
01.40 Х/ф «Кикбоксер»
03.40 Т/с «За гранью возможного - IV»
04.45 Х/ф «Искатели приключений»

Ариг Ус

08.00 М/с «Жестокие войны»
08.20 М/ф «Сказка о рыбаке и золотой рыбке», «Блесной щаче»
09.10 Т/с «Мой герой»
09.40 «Абитуриент-2005». «Формула успеха». Погода
09.55 «Колесо учения: Иволгинский дацан»
10.00 Т/с «Диагноз: убийство»
11.00 Х/ф «Агент в мини-юбке»
12.45 М/с «Приключения капитана Врунгеля»
13.40 «Кумиры. Ю. Власов»
14.10 М/с «Сейлормун»
14.30 «Благая весть» с Р. Ренером
15.00 «Колесо истории»
15.35 Х/ф «Антология приключений»
17.00 «Дом-2. Жара». Погода
18.00 «Саша плюс Маша»
19.00 «Школа ремонта: подкова на счастье»
20.00 Д/ф «Путь к Трианону»
20.45 «Колесо учения: тибетская медицина»
20.50 «Абитуриент-2005». «Формула успеха». Погода
21.00 «Голод». Погода
22.00 Х/ф «Дестини включает радио»
00.00 «Агентство НАС»
01.00 «Секс с Анфисой Чеховой»
01.30 Х/ф «Девушки любят повеселиться»

Тивиком

08.30 Д/ф «Королева слонов»
09.25 Т/с «Приключения Конана-варвара»
10.15 Т/с «Кошмары Неда»
10.40 М/с «Симпсоны»
12.10 Дорогая передача
12.45 «Неделя»
13.50 Военная тайна
14.30 «24»
14.45 Честная игра
15.00 Х/ф «Опасные герои»
17.05 Очевидец. Невероятные истории
18.10 Х/ф «Мистер Бонс»
21.00 Х/ф «Свободное падение»
23.00 Д/ф «Иноплаветные среди нас. Документальные подтверждения»
00.00 Х/ф «Карта мира»

СТС - «Байкал»

07.00 Д/ф «Накойкаци»
08.25 М/с «Храбрый олененок»
08.50 М/с «Табалуга»
09.20 М/с «Смешарики»
09.30 М/с «Гора Фреглов»
10.00 М/с «Шоу Том и Джерри»
10.25 Х/ф «Как выйти замуж»
12.25 Т/с «Моя прекрасная няня»
13.00 «Жизнь прекрасна»
15.00 Снимите это немедленно
16.00 Д/ф «Путешествие по дикой Калифорнии»
17.00 Истории в деталях. Специальный выпуск
17.30 Т/с «Моя прекрасная няня»
18.00 Х/ф «Три мешка хитростей»
22.00 Х/ф «Неуязвимый»
00.15 «Осторожно, Задов! Или Похождения прапорщика». «С бодмой по жизни»

ДТВ

10.30 Т/с «Напряги извилины»
11.15 «Серебряный ручей»
12.15 М/ф
13.25 Х/ф «Морская пехота»
15.30 «Хит-парад самых пикантных интрижек Голливуда»
16.30 Т/с «Ниро Вульф»
17.25 «Карданный вал»
17.55 Т/с «Марсейка, 12»
20.00 Т/с «Рожденный ворами»
21.00 «Шоу рекордов Гиннесса»
22.00 Х/ф «Достояние республики»
01.00 Т/с «С.S.I.: место преступления»
02.55 «Шеф рекомендует»
03.00 «Личный досмотр»

Современное лечение алкоголизма, табакокурения.
Поликлиника №2 (бывшая № 4). Ост. Саяны, Бульвар Карла Маркса, 12
Ежедневно: с 18 - 20 ч., суббота: с 14 - 16 ч, воскресенье: с 9 - 12 ч.

О ПРОВЕДЕНИИ ОТКРЫТЫХ ТОРГОВ В ФОРМЕ АУКЦИОНА ПО ПРОДАЖЕ ИМУЩЕСТВА МУП «РЕСТОРАН СТ. УЛАН-УДЭ»

В соответствии со ст. 110, 111 ФЗ «О несостоятельности» (банкротстве)

Конкурсный управляющий объявляет о проведении открытых торгов в форме аукциона по продаже имущества МУП «Ресторан ст. Улан-Удэ», юр.адрес: 670024, Республика Бурятия г.Улан-Удэ, ул. Революции 1905 г. № 51. Аукцион состоится 15 сентября 2005 г. в 9-00 по адресу: г.Улан-Удэ, ул.Воровского № 25, УМЦ ООУ Совета профсоюзов РБ. Предметом торгов является следующее имущество, находящееся в хозяйственном ведении: нежилое здание (гараж). Балансовая стоимость - 23400руб. Начальная стоимость - 100 тыс.руб. Предварительное ознакомление с предметом торгов, прием заявок осуществляются в рабочие дни по адресу: г.Улан-Удэ, ул.Революции 1905 г. № 51 с 9-00 до 12-00 в течение 25 дней с момента опубликования данного сообщения.

Для участия в торгах участникам необходимо представить: заявку на участие в аукционе по установленной форме; платежный документ, подтверждающий внесение задатка; документы, подтверждающие полномочия представителей участника; кроме того, юридическими лицами: нотариально заверенные копии документов о государственной регистрации и постановке на налоговый учет; нотариально заверенные копии учредительных документов; физические лица: общегражданский паспорт; нотариально удостоверенное согласие супруга на совершение сделки в случае, предусмотренных законодательством РФ, пл.поручение о перечислении задатка с отметкой банка, опись документов в двух экземплярах. Шаг аукциона - 5% от начальной цены. Участником торгов признается любое лицо, лично, либо через представителя подавшее заявку, заключившее договор задатка и перечислившее по 10.09.2005г. включительно задаток в сумме 20% от начальной цены по следующим реквизитам:

МУП «Ресторан ст.Улан-Удэ» ИНН 0323028765
КПП032601001 р/с
40702810681040000284
в КБ «Сибирское ОВК»
ОАО г.Улан-Удэ БИК
048142797 к/с
3010181010000000797.

Победителем торгов признается участник, предложивший наиболее высокую цену. Сумма задатка включается в стоимость приобретенного имущества. Лицам, не выигравшим торги, задаток возвращается. Победитель и организатор торгов подписывают в день проведения торгов протокол о его результатах, который имеет силу договора. Договор купли-продажи с победителем торгов заключает конкурсный управляющий в течение 20 дней после проведения торгов при условии оплаты стоимости на р/с МУП «Ресторан ст.Улан-Удэ». Контактный тел.: (3012) 469831, 650357.

Зуга баяр асархан
Зунай нэгэ үдэр бэлэй.
Налхи, нэбишэн намхархан
наяхан тэнгэри сэлмээг байгаа.

наанаан соомни хамтархан
налархан нухэдни хүдэр бэлэй.
Хүшэр хүндые амтаалхан
Хүнэй сэдхэл нэргээг байгаа.

1946 оной июль харын дүрбэнэй үдэр нэн. Баруун Бургалтай нютагайнгаа «Большевик» колхозой конторо тээш яарабаб.

Бороо ехээр оробошье, наяхана зогсоһон байжа, шабар шалбааг оймоһоор конторо ержэ ороходом, колхозой ахмад счетовод Даша-Нима Батуевич Цыреторов орлогшо Бимбаж Батуевна Эрхеева хоёр наяхан ерэнхэй, намайе хүлэжэ хуубад. Бинь колхозой завхоз, үнгэрһэн харын тоосоо нягталжа, сүлөөгүй сатнай байгаа. Эгээлтэрэ үдэр нютагай зоние олоор эмхидхэжэ, посхоод заһабарилха, шэнээр бариха хараатай байжа, борооной зогсоһондо һамбаашалан, түрүүшын хүнүүд морин тэргээр, заримань эмээллэжэ морёо унашад сонхоор харагдажа эхилб.

Бидэ гурбандашье айлаар ябажа, посхоодто ошохо хүнүүдые эмхидхэжэ даабаритай байгаабди. Тииһээршье хоёр нүхэдни дүхүү нуудаг хэдхэй айлнуудаар ябажа, посхоод барилгада хабадуулхые хэлэжэ гаража ошонхой, би гансаараа контородо үлэнхэй нуутарни, сэрэгэй хубсатнай, үбсүү дүүрэн гүрэн түрын шаглануудые олоор зүүһэн, үндэр найхан бээтэй, сэмсэгэр хун орожо ербэ. Намда гараа харбайжа мэндэшлэхэ зуураа: «Шагдар Гонгорович Шагдаров гэшэб. Танай нютагай ара талын ажалшадта гүрэнэй зүгһөө шаглануудые барюулхаа аймагай военкомой даабаряар ерээб», - гэхын хажуугаар хүлэрһэн ниураа аршан, мииһишье ажалаар һонирхоо нэн.

Иимэ айлшанай морилһые мэдэрхэдэ, саарһа, гуурһаа стол дээрэ орхижорхёод, сэдхэл зүрхээ доһолгон, хүндэтэ айлшандаа: «Мэнэ гэнээр, - гэжэ хэлээд, газаашаа харайгаа нэм. Намда зол болоходоо Даша-Нима Цыреторовни Самбуев Жамсаранай газаа харагдажа, баясаһамни хизааргүй нэн даа.

Тэрэ үдэ нютагтамнай зайн гал, радио, телефон үгы байгаабди. Гансахан телефон Хуртагын сомондо бии нэн. Бургалтайһаа арбан гурбан модо зайтай юм.

Даша-Ниматаяа яруултай конторо ержэ, саарһа, дансаа хуряажа, газаашаа харайжа, хүхээ ганзагалаад, эмээл морёор посхоодто ошожо ябаһан Хубарков Согтоёо байлгажа, посхоод баряшадые, үшөө саашаа ошожо, Зүүн-Хуурайн хаалишадые нютагайнгаа клубта суглархые захиха зуураа, ахмад хаалишан Цыпил Цыбиковна Ардановада тоһо асархые захижа, Согтоёо яруулаа бэлэйб.

Тэрэннээ уламжалан нууриной эгээл доодо захда ажаһуудаг Цыреторов Цыденжап үүридэ ержэ, Зэдын голой урда бээдэ оршодог Бабагай хаалишадта ошожо дуулгахые захибаб.

Трактор заһабарилхадаа гэнэ-дэжэ, гарайнгаа хургадае булгалан байгаа. Зэдэ мурэн үерлэжэ магадгүй гэжэ ехээр яараһан нүхэрни эмээлгүй зайдан морёор ябаһандаа ехэ аяшараа нэн даа.

Удын хоол бариһанай удаа 15 сагта клубтаа эмхитэйгээр сугларжа, гүрэнэй шагнал барюулгын үе эхилжэ, партийна эмхин толгойлогшо Буда Цыбеневич Цыренжапов удах түгэлдэр үгэ хэлэжэ, бараниие уяруулаа бэлэй. Тэрэ үдэ колхозой түрүүлэгшэ Дондок Бакшеев гэр бүлөөрөө Түнхэнэй аршаанда ошоһон байжа, орлогшо Дондок Баирович Гомбоев Баруун дайнай гал, дүлэн соһоо

ЗУНАЙ НЭГЭ ҮДЭР

мэндэ бусаһан хадаа нютагаархидаа амаршалха зуураа, ара талын алдарт хэрэгүүдэ габшагайгаар оролсоһон нютагайнгаа ажалшадые амаршалан, Шагдар Гонгорович Шагдаровтай 1941-1945 онуудай хугасаа соо «Шэн габьяата ажалай түлөө» 84 хүнүүдэ медальнуудые зүүлгээ бэлэй.

Нютагаймнай аха заха Аюшеев Шэмэдэ (1865-1954) медаль зүүнхэй, тайзанда уригдажа, удах түгэлдэр үгэ, юрөөлөө хэлэжэ, сугларгашадые уяруулаа нэн.

Клубые даагша Ошор Бадмаевич Мункуев уран найханда дуратайшуулые эмхидхэжэ, багахан концерт харуулахада, эгээлдүү Буда Доржиевые (1930-95) эндэртэ урижа, Х.Намсараявай «Жоодшо» гэнэн зохёол уран гоёр уншаа нэн. Тэрэ үдэрһөө эхилжэ, Буда Доржиевнай нютаг соогоо «ламбагай» Буда нэрэтэй наһанайнгаа эсэс болотор ябаа юм даа.

Бимбажап Батуевна Эрхеева ахалагша тогоошон болонхой, залуухан эхэнэрнүүд, аха, захатанаа хүндэлжэ баясуулаа

бэлэй. Тэрэ үдэр бүрхэжэ, сэлмэжэ байбашье, отгоргой бороогоор норгоогүй. Зунай үдэрэй хэды уташые бол, түргэн үнгэржэ, залуу үетэндэ баяр зугаа асараа даа. Сагай үнгэрэн ошоһонь яагаашье түргэн гэшэб даа. Хүнэй наһаншье үе саһаа хойнотохгүй гэшэ ха юм даа. Тэрэ үдэр шагналда хүртгшэдэй дундаһаа Цыденжап Баиров, Цыбикжап Найданов, Балданова Дари, Бадмаханова Памасо, Доржиева Еши-Ханда, Доржиева Цыден-Еши, Далаева Дудари, Жигжитова Хандажап, Жамсаранова Цырен-Долгор гэшэд Агуу Илалтын 60 жэлэй оёе угталсаха золтой байһандаа, үнгэрһэн сагайнгаа домог, түүхые дурсан хөөрлэдэжэ, уулзаха бүридөө үдэрөө барадаг болошонхойбди.

Үнгэрэн ошоһон хоридохи зуун жэлнүүдэй хүшэршье, хүхюуншье сагые дабажа гараашадтай хөөрлэдэхэ зүйлнүүд заха хизааргүй шэнгээр наһагдаха юм. Саг жэлнүүдшье, хүн зоний һанал, бодолнуудшье хубилжа байха табисууртай гэшэ гү даа?

Холье харадаг, олые бододог байгаа һаа, хүн хээээдэшые хубилхагүй шэнгээр намда наһагдадаг. Яахадааб гэбэл, дайнай жэлнүүдые дабажа гараһан миини үетэнэй нэгэнииншье хубилаагүй, тэрэл зандаа энээдэ, зугаатай ябадаг. Үнгэрһэн сагайнгаа зунай нэгэ баярта үдэрые тобшохоноор бэшэжэ, эдэ мурнүүдээр түгээхээм:

Гараад ородог наран,
Гажарһаар үнгэрдэг наһан.
Дахин гараад наран,
Дахаад эрьедэггүй наһан.

Цыбикжап НАЙДАНОВ.

Захаамнай аймаг Михайловка.

Звезды и Судьбы

(Продолжение. Начало в предыдущем номере).

Когда Петру Яковлевичу Шаблину, участнику ВОВ и труда, исполнилось 90 лет, началась перестройка в стране. По рассказу внука его - Петра Аюшеевича, несмотря на свои преклонные годы он много читал, смотрел телепередачи и наконец-то осознал ошибочность коммунистических идей, в которые свято верил всю свою жизнь. В конце жизни, оказавшись совершенно разочарованным, пригласил однажды своего внука и сказал ему: «Я не хочу на все это смотреть. Я уже ничего не могу в этой жизни изменить, поэтому решил отправиться к предкам». Так как накладывать на себя руки грех, он просто отказался от пищи. «Напоследок хотел бы поговорить с тобой, дорогой мой внук! Хочу тебе сказать, иди, заведи свое заявление о вступлении в партию!». После этого через три недели он умер. В день кончины он захотел увидеть внука своего, а Петр Аюшеевич в это время был в районе, по санавиации вылетел на вызов. Приехал он час спустя после смерти деда. О чем хотел сказать ему дед, это осталось загадкой. Кончина его многократно усилила уважение людей к нему. Будучи не большим, в ясном уме и в доброй памяти, он, внук легендарного Шабла Бөө, последний раз показал силу духа, прощаясь с миром.

Каким же сильным, значимым и мужественным нужно быть человеку в роковые минуты.

Шаблин рассказывал с сожалением о том, что был период, когда он не понимал деда, он сердцем чувствовал, что в нем таится что-то необыкновенное. Ни пытки, ни расстрелы, ни тюрьмы не сломили его шаманский сильный дух. Сломили его дух слова покойной жены о том, что и на том свете не простит ему голодной смерти младшего ребенка.

На поминках деда старики пригласили Петра на отдельный разговор, заметив при этом, что он еще слаб, и ему далеко до своего деда. Эти слова задела Петра и он сказал им, что еще не вечер! С этого времени у него в душе зародилось желание изменить жизнь по-другому. В 1986 г. как врач, он выступил на пленуме обкома комсомола по проблемам детской смертности в РБ, где он заявил первому секретарю обкома партии А.М. Белякову, что

причиной высокого процента смертности является не низкая квалификация врачей, а проводившаяся тогда политика партии, сводившаяся к принципу - все для партии и государства, а не для человека! Те цифры и факты, которые он привел с трибуны, возмутили А.М. Белякова, и он потребовал, чтобы отключили микрофон и его вывели из зала. Через некоторое время П.Шаблина обвинили в политической неграмотности, в антисоветской пропаганде и объявили диссидентом. Так он оставил медицину, хотя был сильным врачом-диагностом.

С тех пор он начал заниматься общественно-политической деятельностью. В 1989 году, через 3 года, он выиграл судебный процесс в защиту своей чести и достоинства.

Наверное, это был единственный случай в то время, когда рядовому гражданину удалось выиграть такой процесс, по сути против обкома партии! Тогда ему помогли лидеры оппозиционного движения в республике С.Шапхаев, Галиндабаев, Новоселов и другие. Но эта победа не принесла ему ни радости, ни удовлетворения. Врачом обратно его не принимали, к этому времени он заканчивал работу в МЖК, надо было как-то определиться в дальнейшей жизни. И он решил полностью посвятить себя общественной деятельности, проблемам родного народа.

В 1998 г. П.А.Шаблин создал центр бурятской культуры в г.Улан-Удэ, нашел сподвижников, составил программу деятельности этого центра.

Откуда у него истоки такого желания? Он вспоминает свое детство. Закончил школу в селе Ново-Ленино Осинского района Усть-Ордынского округа. Когда ему было 12 лет, семья из Кяхты переехала на родину. После школы частенько украдкой приходилось в горсаду собирать бутылки, мыть их на речке, чтобы сдать и купить хлеб и крупу.

Он признался, что посмотрев фильм по сценарию В.Распутина «Уроки французского», вспомнил свое трудное детство. Ему показалось, что фильм как будто о нем, о его детстве. В те далекие послевоенные годы г.Кяхта был по сути военным городком, бурят проживало мало и фактически родной речи он не слышал, а когда переехал в Ново-Ленино, был откровенно поражен тем, что его сверстники практически не знали русского языка, даже русские дети говорили на бурятском языке. С первых же дней языковой барьер привел к конфликту с местными ребятами. Ежедневные драки вызвали в нем своего рода протест, ему казалось, если он начнет говорить на своем, то это будет означать, что он уступил или покорился деревенским ребятишкам. Но все же через год хорошо усвоил язык.

После окончания института каждый раз, приезжая на свою малую родину, он видел, как в те годы утрачивается бурятская культура, духовность, а пьянство, разгильдяйство берут вверх. Когда он был маленьким, видел бурятские красивые праздники. Все выходило на большую поляну, разжигали огромный костер. Люди в нарядах бурятских костюмах с украшениями танцевали, ехорили, пели старинные песни. А все это к тому времени стало иссякать, исчезать. Каждый раз ему становилось обиднее за себя, что в свое время не сумел овладеть родным материнским языком, а также за своих сородичей, в целом за свой бурятский народ. Когда он понял о том, что даже не знает свою историю, стало обидно вдвойне. Он стал

ЗНАМЕНИТЫЙ РОД ШАБЛ БӨӨ

самостоятельно собирать литературу, научные материалы, много копался в библиотеках г.Улан-Удэ, Москвы, Ленинграда, в попытках осмыслить: «Кто мы такие, буряты?».

Он вспоминает эпизод из школьной жизни на уроке истории, когда он не соглашался с учителем, с его классным руководителем, которого очень любил и уважал. Однажды он задал далеко не простой вопрос учителю: «В 12 веке монголы, этот маленький народ, как смогли завоевать многомиллионный Китай, хорезмийский султанат и Русь? Неужели у этих народов не было путных мужиков, способных дать хорошую трепку этим монголам?» Учитель по-отцовски просто шлепнул по голове линейкой и сказал: «Отвечай по учебнику!». Этот курьезный случай еще больше укрепил в нем сомнение в правдивости учебников истории.

Говорить правду о себе, о своем народе было не велено, даже запрещено. Многие, да все боялись репрессий и иных преследований. Многолетние поиски истины в итоге привели его к созданию документально-публицистического фильма «Баргуджин-Токум». Не все в истории любого народа заслуживает уважение и восхищение, но бурят-монгольский народ был беспримерным в своем Величии, к этой мысли пришел Петр Шаблин. Это вызывает огромную гор-

дость, и в то же время вызывает боль, в кого мы сейчас превратились спустя несколько веков! Философское видение П.А.Шаблина всегда было интересным:

«Перед нами стоит трудная задача по обретению своей былой чести и достоинства. Без них народ не способен на славные дела ни во имя себя, ни во имя других! Без прошлого нет настоящего и будущего! Национализм и шовинизм любых мастей - проявление слабости ума и духа! Сильные люди создают не сколько для себя, а для других. Это касается как отдельно взятой личности, так и конкретного народа. Когда буряты научатся создавать для себя - это будет достойно уважения. Когда начнут создавать для других - это будет возвращением былого Величия. Эта очень простая философия жизни. Если какой-то дом, какая-то семья процветает честным трудом, соседи их уважают, а если эта семья ведет к процветанию окружающих, последние ими гордятся! Это и есть Величие! Так с любым народом. Если народ процветает и это ведет к процветанию других народов - это очень хорошо».

Энгельсина ГАРМАЕВА. НА СНИМКАХ: отец Петра Аюшеевича А.П.Шаблин; в гостях у родителей.

(Продолжение следует).

Агуу Илалтын 60 жэлэй ойн хүндэлэлдэ

СЭРЭГШЫН ЯБАДАЛНУУД

Ухибүүн ябахадан, манайда үбгэд (тэрэ үедэ дүшөөдшье хүрөөгүй фронтовигууд байгаа ха юм даа) суглархан, зугаалжа байгаа хэн. Гэнтэ Бата аха хэлэбэ гэшэ:

- Медальшье абаха гэшэз юрундаа юм байгаа - амиды үлэбэл. Юун болоһон байгаа гэхэдэ, - иимэ удхатай. Добтолгодо ороһон манай нэгэ бүлэг сэрэгшэд хүрээлгэдэ орожо, багахан хуһан ой соо хороо хэн ха. Сүүдхэ боложо, тэдэнэр буу хомоной талаар шахардуу байдалда оробо. Гэдэргэз сухариха эрхэ байхагүй, туһаламжашье ерэнэгүй. Командирын үглөөнэй боро хараанаар частияа бэшэг (пакет) эльгээхэ гэжэ шидэбэ. Тэндэ хүрэхын тула хахад модо тухай нюсэгэн шахуу тала гараха байгаа. Хойно хойноһоо эльгээхэн хоёр сэрэгшэд алуулба хэбэртэй. Ногооной үндэршье хаань, мүлхижэ ябанан хүниие ойлгохоор лэ хэбэртэй.

Хажууда байһан Бата ахые командирын харажархёод хэлэбэ: «Ну, Нимбуев, попробуй!». (Нүхэр Нимбуев, туршахал болобош).

Архи эрихэдэнь, кружка шахуу аягалба. Тэрэниен уужархихадань, үшөө дурадхаба. Арсаба. Шинелингээ шагтануудые тайлажархёод, пакедээ хирэм дороо хабшуулжархинхай, хотирожо ябаад, гүйжэрхёо хэн ха. Өһөздынхидгөө хүрэхэдөө, гурба дахин буудуулан, үнгэрхэдөө, котелогын сооршоһон байба.

«Шэн зоригой түлөө» гэхэн солдадай хүндэтэй медальда хүртэхэ талаантай байһан бэлэй.

1941 оной июлин 26-да армида мордожо, 1942 оной январь нарада 777-дохи стрелково полкдо нютагайнгаа залуу нүхэр Дамдинжаповтай фронт эльгээгдээ хэн ха. Вагон соогоо хаарта наадажа сэг үнгэргэдэг, хаа яа арсалдаагыше байгаа. Нэгэтэ Мижээхэй нүхэрнын вагонһоо хаюулхаа байба. Буугаа зэһэжэрхинэн Бата аха томо гэгшээр бэлиндээд, хашхарба:

- һөөргэнэ табигты, үгы наатнай үрдүнөө алажархихам! Намда хаанашье үхэбэл, хамаагүй!

Тэрээнһээ хойшо нүхэдын тэрээ-нэйнгээ үгэ дууладаг болоһон ха, тиигээдшье Бата аха бултанһаан холо аха байгаа.

Хаанаһаа ородоор хараажа хураһан байгаа гэхэдэ, хубисхалай үедэ бүлөөрөө Монгол гараад ябанан аад бусажа, Дуралын ородуудай дунда сэг баглажа, олон жэл ажаһууһан байгаа.

Дайнда ороходоо, нүхэртээ хахасаа хэн ха.

Младша сержант, медальтай болоһон, хоёр дахин шархатаһан санинструктор болонхой, шанга байлдаанай һүүлээр нарын сагаанда шархатаһан зоние бэдэржэ ябаба. Гэнтэ дуулан гэхэдэнь, аалиханаар хэншьеб нэрээрнэ ооголбо. Абягаарнэ ошоходонь, Мижээхэйн толгойгоо шархатаһан, һөөгэй бооридо хэбтэб. Гүнгэнөөгөөрнэ буряад гэжэ ойлгоод, Батал байгаа ёһотой гэжэ мэдээ. Ротоһоонь долоон хүн үлэһэн байгаа. Баганууд байхадаа, Мижээхэй ахын зулайн һуурида сагаан хахууртай болоһон үһэнэйн зүрхэнэй сохидолоор хүдэлжэ (оболзожо) байхыень харадаг нэмди.

Нүхэр Нимбуев 1942 оной намар хүндөөр шархатажа, гэртэ табигдаад, 1943 оной хабар дахин армида абтажа, II Белорусска фронтын 290-дэхи стрелково дивизидэ Рокоссовскиин командовани доро дайшалхы замаа үргэлжэлүүлжэ, Эсэрын дайнай «Улаан Одон» орденээр шагнагданамтартай.

1945 оной июлин 1-дэ отделениин командир болоод ябахадань, армиһаа табигдажа, бүхы наһан соогоо колхоздоо хонишоноор хүдэлхэ зуураа «Ажалдаа шалгарһанай түлөө», В.И.Ленинэй 100 жэлэй ойдо, «Шэн габьяата ажалай түлөө» гэхэн медальнуудаар, ВДНХ-гай путевкоор шагнагданхай.

Хоёр хубуудые үндылгэжэ, зургаан ашанартай болоо. Ехэ ашань мүнөө Эрхүү хотодо дасанай шэрээтэ болоһон ажаһууна. Гайхалтай һонин гэхэдэ, хүгшэн абань наһатай болоходоо, бурханайнгаа гурбан ном үлөөгөөд, хэлэһэн гэхэ:

- Энэ номуудые хадагалжа ябаарай, энэ номуудые эдлэхэ хубүүн манай бүлэдэ түрэхэ ёһотой.

Тиигээд бэшэ номуудыень, гунгарбаатай бурхануудаа Агын дасан абаашажа үргэһэн ха.

Бата-Мүнхэ ЗЫДРАБЫН.

Уран зохёолшо, журналист, редактор Матвей Михайлович ОСОДОВОЙ 70 жэлэй ой

пургуулиа дүүргэнэйнгээ үлээр хоёр жэл соо тэрэ түрэл «Адууша Үлээ» колхоздо тарянай бригадада элдэб ажал хэһэн, адуушанаар хүдэлжэ, ажал дээрэ атаржаһан, хүдэлмэри дээрэ хүдэржэһэн байгаа. Тиихэдэ комсомолой эмхиин хүтэлбэрлэгшөөр хунгадаһан байха.

нарта хурадаг хэн. Хожомоо тэдэ бултадаа мэдээжэ зохёолшо боллоо даа. Матвей хадаа сэхэ сэр, номгон даруу зантай хүн хэн. Редакцида, номой хэблэдэ хүдэлхэдөө, соёлой, эрдэм хуралсалай, тэрэ үеынгөө байдалай гол шухала асуудалнуудаар гүнзэгы, шэнжэлхы, шүүмжэлхы, гүнзэгы удхатай статьянууды, зураглалнууды, очеркнүүды олоор бэшэдэг, зохёолнууд соогоо хүдөөгэй байдал тухай, ажалша, малша зон, үхибүүд болон багашуул тухай уран хурсаар, тодо зүбөөр бэшэдэг, тобойсо харуулдаг байгаа. Юрэдөөл, зохёохы бэлиг шадабаритай, горитой хараа түсэбтэй, ехэл зоний хүн юм хэн, - гэжэ Буряадай арадай уран зохёолшо Доржо Эрдэньев нүхэр тухайгаа дурсана.

Тэрэ дунда зэргын аад, хүдэр шамбай бэстэй, сайбар сагаан шарайтай, хонор ухаатай, хадхуу хошон үгэтэй, үнэн сэхэ зантай, сэрбэр найхан сэдхэлтэй, онсо өөрын хараа бодолтой хүн юм хэн.

хэблээр барлагдаа хэн. Рассказууд ба туужанууды бэшэхынгээ хоорондуур тэрэ уянгата шүлэгүүды зохёоо сагаа олодог байгаа. Тиигэжэ тэрэ «Уг изагуур» гэжэ шүлэгүүдэй номы 1979 оной эхиндэ хэблүүлэ бэлэй. Эрнст Сафоновой оршуулгаар «На отшибе» (1975) болон «Зов» (1982) гэжэ туужа-нуудайн суглуулбарин хоер ном Москвагай «Современник» хэблэдэ барлагдажа, уншагдай хонорто табигдаһан байгаа. Матвей Осодовой туужанууд орёо хурса сюжеттэй, сэдхэл хүдэлгэмэ, уршагта үйлэ хэргүүдээр баян байдаг, үе сагайнуа хүнүүдэй зоримгой байһы, мүнөө сагай уг зорилгонуудай хэлбэрлэгшүү байһы автор зохёолнууд соогоо батална.

БУРЯАДАЙ мэдээжэ уран зохёолшо Матвей Осодов 1935 оной модон хүхэгшэн Гахай жэлэй аяма халуун зунай хүлшын өөлжэ гэхэ гү, али август нарын 10-да Эрхүү можын Оһын аймагай Үлээ нотагай урагшаа хараһан Үхэр Манхай, хойшоо хараһан Үдэгэ Бэлээн гэжэ тахилгата хада уулануудтай, хүйлэн хүхэ буха уряатай Булагад угсаатанай Обогоной Онхоодой яһанай Михаил Алексеевич Осодовой 8 үхибүүтэй үнэр баян бүлэдэ табадахи хүбүүнийн боложо, алтан дэлхэйдэ мүндэлһэн юм.

ДУУГАА ДУУЛАЖА ҮРДЕЭГҮЙЛ

НАНАА ЗАЯАНДА ороогүй дэмбэрэлтэй ушар 1960 ондо боложо, М.Осодов зохёохы ажалай конкурс дабажа, шалгалта амжалтатгайгаар баряда, Москвагай А.М.Горькийн нэрэмжэтэ Литературна институтта хурахаа ороо хэн. Үргэн дэлэюун оронойнгоо бүхы заха булангуудһаа сугларһан залуу хүбүүд, басагадтай хуража захалба. Агын тойрогһоо Доржо Эрдэньев Владимир Намсараев хоёртой хамта ороһон юм. «Сасуутан» гэжэ жүжгөөрөө мэдээжэ болоод, Буряадай литература, искусствын хоёрдохи декадада хабаадаһан Бата-Мүнхэ Пурбуев урда жэлын тус институтта ороод, драматургийн тусхай семинарта хуража байба.

туһалхал гэжэ оролдожо ябадаг ёһоор лэ хүн хэн даа, - гээд, тус институт дүүргэһэн мэдээжэ драматург Бата-Мүнхэ Пурбуев хөөрэнэ.

орон соогуураа, Агын ба Усть-Ордын тойрогуудаар ябажа, юрын хүнүүд тухай, хүдөөгэй ажалшад, соёлшод, багшанар тухай статьянууды, очеркнүүды бэшэжэ, шүүмжэлэлнүүды толлуулжа, республикынгаа соёлой болон искусствын хүгжэлтэдэ, эрдэм ухаа дэбжэлгэдэ, хургуулин ажабайдалда, хуралсалда шэнэ юмэ нэбтэрүүлгэдэ ехэ хубитаа оруулан хүн юм. Редакциноно летучканууд дээрэ хуралсал, хэшээл үнгэргэлгэдэ Матвей Михайлович залуушуулай бүтээлнүүды али бүхы талаһаан шэнжэлхэдэ, ханамжануудаа зохидоор баримталжа,

ханаан сэдхэл, абари зан ямар түргөөр хүгжэнэ, найн найханаар хубилна гэшэб! «Заха холын займхада», «Зов», «На отшибе» гэжэ туужануудайн хүсэтэ талан юуб гэбэл, тэдэ бултадаа бодото байдалһаа үндэлһэтэй, мүнөөнэй хүдөө нотагай байдалы, шэнэ хүнүүдэй образууды тобойсо харуулна бшуу.

Эхэ, эсэгэн түрэл «Адуушан Үлээ» колхоздоо элдэб ажалда хүдэлдэг байгаа. Бага наһанһаа үншэрһэн Михаил Алексеевич эсэгэн залуу наһандаа ажалдаа гэмэлтэжэ, эрэмдэг болоһон юм. Одохон хүбүүн Валерынгээ зургаатай болоодүй байхада, Ирина Григорьевна эхэнэ наһа баража, үхибүүдын үншэрхые үзөө хэн.

Ульгэршэдэй түүрээдэгэй ёһоор, буряад арадай суута ульгэрэй Гэсэр баатар энээгүүр ябаһан байгаа. Дүтэ шадархи уула гүбээнүүдһээ таһархай газарай гүн дундаһаа тобойжо гараһан хада энэ нотагай тэг дунда холоһоо харагдадаг. Гэсэрэй номо годлиин зэбын дуунай зэдэлэһнээ дорвожо, энэ хада бии болоһон юм ха гэжэ хөөрлэдэг. Ушар иимһээ үлээгэйхид арадай баатарай нэрэ солодо хабаатай байһандаа омогорходог лэ. Үндэлһэн арадынгаа ульгэр домогуудтай бага балшар наһанһаа танилсаһан, мэдээжэ зохёолшодой бүтээлнүүды уншаһан, шудалһан хүбүүхэн буряад хэлэндэ дурлангүй яаха хэм даа.

«Нютаг зонийм заяан» гэжэ туужан Матвей Осодовой зохёохы ажалай дээжэ болон гээд тэмдэглэлтэй. Энэ хадаа тэрэнэй этгээл ехэ, хүлшын туужа болон гэшэб. Зохёохы заманигаа түгэсхэдэ тэрэ оршон тойронхи байдалы, өөрынгөө адагалганууды улам гүнзэгүүрүүлэ, бүри хүсэтэй, сохисотой болгоо хэн...

Матвей Осодовой бага балшар наһан дайнай хатуу шэрүүн жэлнүүдтэй тудалдаһан байгаа. Тиигэжэ тэрэ юһэтэйдөө нотагайнгээ эхин хургуулида хурахаа оробо. Удаань хуралсалдан хэдэ дахин забнарлалнууд боложо, 1956 ондо Бэлшэрэй дунда хургуули дүүргэжэ, болбосоролой аттестат абаа хэн.

Матвей Осодов институтта хурахадаа, мэдээжэ совет поэт Сергей Васильевич Смирновой хүтэлбэрлэдг поэзиин тусхай семинарта ябажа, зохёолшоной болон уран шүлэгшэнэй бэлиг шадабаряа наринаар хүгжөөн мүлжэ, түгэс мэргэжэлтэ болоһон юм.

тойл буряад хүнэй сэдхэлтэйгээр, доторой ульһатайгаар бэшгэлдэнхэй байһаараа шалгарна...»

зүб тобшолол хэжэ, тэдэндэ ехэ туһа хүргэдэг хэн. Аха нүхэрэй гүн сэдхэлэй үгһөө сэнтэй юун байха гэшэб?!

Матвей намда үнэн нүхэрнэ байһан гэшэ даа. Сугтаа хураабди, наһанайн һүүшын үедэ хамта ажалаабди. Ехэ юмэ хэхэ, бүтээхэ хүн байгаа. Тээд дан залуугаар наһа баршоол даа. Үнэхөөрөөшье, зохёохы ажал ябуулгынгаа түлэг хаһада Матвеймнай оройдоол 44-тэй боложо ябараа, 1979 ондо гэнтэ наһа бараа хэн. Энэ дэлхэйдэ халижа ошохоё байһаан мэдэрһэн юмэдэл, тэрэ иигэжэ бэшэһэн юм.

Энэ гүлмэр наһанайнгаа гашуудалта, мартагдашагүй хаһа тухай тэрэ хойшодоо «Үнөө хиһаан» («Заха холын займхада») гэжэ гүнзэгы хурса удхатай уянгата туужа бэшэһэн юм. Тус зохёолойн образуудай бодото уг эхэн уран зохёолшын нотагай зон байгаа. Эдир адуушанай ажабайдалы зураглан харуулалга хадаа хоорондоо нягта холбоотой хоёр хуби заяанай, тусхайлбал, номой герой болон авторай хуби заяанай таһаршагүй холбоотой байһанин элээр харагдана. Багша Дарима Бадиевна, бригадир Яабагшан, моришон Намсарай, үхэршэн Балта болон бусад геройнуудайн хэдһээ хабагша татан абтаһы нотагайхидын танидаг, тэдэ мүнөөшье ажаһуудаг юм.

Владимир Намсараев, Матвей Осодов (би прозын семинарта ябадаг хэм), мун ород яһанай Эрнст Сафонов, Василий Белов, Яхадһаа Егор Шестаков - мүнөө эрдэмэй доктор, Яхадай университетэй профессор болон хамта 20-ёод хүн поэзиин семи-

АТУРШАДА «Буряад үнэн» сониндо эдэхи үүсхэлтэйгээр, үрэ түгэсөөр ажалаха зуураа, сүлөө сагтаа, гол түлэб үргэлэ нойргүй һүниндөө олон рассказууды, туужанууды, баллада-нууды, поэмнүүды бэшэжэ, шүлэгүүдэй, рассказуудай, туужануудай 7 ном хэблүүлэн гаргуулаа, 1977 ондо Буряадай номой хэблэдэ уран зохёолой редакторлар хүдэлхээ ороо хэн. Матвей Михайлович хоёр жэлһээ дээшэ саг соо номой хэблэдэ хүдэлхэдөө, редакторай аймагтар ехэ ажал хээ. Литинститудта сугтаа хураһан Владимир Бадмаевич Намсараевтай хамта тэрэ жэл бүхэндэ уран зохёолшодой 65-70 ном уншажа, заһажа, хэблүүлэн гаргуулдаг байгаа.

М.Осодовой «Аша хүбүүнэй бэлэг» гэжэ рассказуудай түрүүшын ном 1967 ондо Улаан-Үдэдэ буряад хэлэн дээрэ «нара хараа» хэн. Хоёр жэлэй үнгэрхэдэ, «Халуун намар» гэхэн түрүүшын туужа хэблэгдэһэн юм. Хойшоодоо «Ууган хүбүүн» (1972), «Заха холын займхада» (1975), «Баршуудхын дүүхэй» (1978), «Нютаг зонийм заяан» (1985) гэжэ рассказууд болон туужануудай номууд удаа дараалан Буряадай номой

Бата-Мүнхэ ЖИГЖИТОВ, журналист.

Аха классуудта хуража ябахадаа, Матвей шүлэгүүды, статьянууды, зураглалнууды бэшэжэ эхилбэ. Эдэнэ аймагай «Ажалай тут», мун «Усть-Ордын үнэн» газетэнүүдтэ толилогдодог хэн.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: М.М.Осодов; уран зохёолшод М.Осодов, Ц.Д.Дамдинжапов, Ц.Галсанов, Р.Цыбиков, Ц.Д.Хамаев; Осодовтойн гэр бүлэ. Гэр бүлын альбомһоо.

«САЯ ЖЭЛНҮҮД ҮНГЭРӨӨ, СОЛО АЛДАРЫНЬ МҮНХЭРӨӨ...»

Уран зохёолшо
 М.М.ОСОДОЕВОЙ
 70 ЖЭЛЭЙ ОЙ

Матвей ОСОДОЕВ

УГ ИЗАГУУР

Уг изагуураа
 Удхалжа,
 Урайни урдые
 Уудалнагүйб.
 Морин хуураа
 Магтажа,
 Мориной хурдые
 Муушалнагүйб.

Сагай ехэ хүлгөөн соогуур
 Сая жэлнүүд үнгэрөө...
 Сахариг тэрэ хүрмөөн
 соогуур
 Соло алдарынь мүнхэрөө...

Үльгэрэй баатарта найданхай,
 Үйлэдэжэ ябаал зоболондоо.
 Үгытэй байдалдаа тулинхай,
 Үймэдэжэ ябаал зоргондоо.

Миний уг изагуур
 Урайни урданай түүхэ бэшэл,
 Миний удаха узуур
 Урайни урданай домог бэшэл.

«Аврорын» хүртэй дохёогоор
 Арадтам жаргал тохёогдоо.
 Уг изагуурни ондоохоноор
 Удхалан тэндэжэ зохёогдоо.

Шэнээр тиигэжэ мандаал, -
 Шүдэлгэн мүнөө дууланам,
 Багша Лениндээ магтаал
 Буряадай үмэнэһөө дууданам.

Миний уг изагуур -
 Совет оронойм алдар түүхэ,
 Миний удаха узуур -
 Солото заманынь гэршэ түүхэ.

Уг изагуураа
 Удхалжа,
 Урайни урдые
 Уудалнагүйб.
 Морин хуураа
 Магтажа,
 Мориной хурдые
 Муушалнагүйб.

НАРА ТЭЭШЭ

Һаналнай
 һайхан тээшэ,
 һарбайнабди гараа
 һара тээшэ.
 һайрханагүйб -
 Огторгойн
 Оёоргүй үндэрые
 Ойртуулаа
 Оронойм эрдэмтэд.
 Дэлхэйн дулаае
 Дээдын һарада хүргөөл
 Эсэгэ оронойм эрхэтэд.
 Эгээлэй зоной
 Эртын зүүдэн бэшэл
 Энэмнай.

Замбуулинай холые
 Зүһэн ниидэнэл
 Залинта хурдан
 Ракетэмнай.
 һайн үдэрөөр,
 һайхан сагаар
 һанал миний далижана.
 Түби дэлхэй
 Түрэл Россием
 Түмэн хэлэн дээрэ магтана.
 һайн тээшэ,
 һайхан тээшэ
 һаруул замууд хүтэлнэ,
 Хани барисаан,
 Эб найрамдал
 Энэ дэлхэйдэ бэхижэнэ!

1959 он

ТҮҮДЭГЭЙ ХАЖУУДА

Һэнжэтэйхэн гуулин заглуу
 һанжалзан гуйбана дүлэн
 дээрэ.
 Уухада сайһаа үлүү
 Ундан байдаг аал зудан хээрэ?

Шиигтэй үдэшэ батаганаатай -
 Шүһаша тэдэ һииганана.
 Шанагдахаар табигдаһан сай
 Шадал соогоо шииганана.

Далайса ехэтэй хажууршад
 Дүлэтэ түүдэгээ хүрээлнэд.
 Нэгэниинь галаа удхална,
 Нүгөөдүүлэнь хажуураа
 дабтана.

Хүлөө забилан һуугаад,
 Халуудатараа уунад сайгаа.
 Хүлөө үнинэй сэлмэһэн аад,
 Хамсыгаараа аршана
 магнайгаа.

ХАБАРАЙ ШЭНЖЭ

Хуурай һалхин
 Хасарым ташаад,
 Хайран нойрым харяаба.

Саһан уһаар
 Салгидаад газгаа,
 Сагаан хөөһөөр сахирма.

Хабарай наран
 Халуу шатаад,
 Хонгор зүрхым халаяба.

Дулаан хабар
 Далая дэбезд,
 Дура асарба мандаа.

Үргэн талаар
 Үрмэ татаад,
 Үбсүү даран уярма.

Мүнгэн гуурһаар
 Магтан бэшэд,
 «Мэндээ!» - гэнэб шамдаа.

ХҮДЭНЭН ДЭГЭЛ

Хуушан энэ хүдэһэн дэгэл
 Хэндэшье мүнөө хэрэггүй.
 Хуушан энэ хүдэһэн дэгэл
 Хүниие мүнөө хүлшөөнэгүй.

Хуулирхуу бэринь нэгэтэ
 иигэжэ
 Хадам эжыдээ уурлаа:
 - Ахир дэгэлшини ноохоо
 үрьежэ,
 Айл гэрыемнай бузарлаа!

Үүдэн ханын модон һобойдо
 Үнинһөө хойшо үлгөөтэй.
 Үглөө бүри халсан хормойень
 Үнэһөөд абана хүгшөөдэй.

Гэдэргэнь шүүхэ ухаагүй
 Гани галзуу бэридээ
 Хүгшөөдэй огто сухалдаагүй, -
 Хүбүүндээ гомдоо, хүбүүндээ...

Унхида гэмэ тамхинай үнэр,
 Үнжэгэн тэрэ танил хүлһэн
 Үншэн зүрхыень уяруулна,
 Үлгэдэн баһа баясуулна.

Нойргүй хүниин хани болоһон
 Нэхы энэ хүдэһэн дэгэл,
 Хорото дайнда үхэлөө олоһон
 Хайрата нүхэрэйн гэгээн
 һүлдэл!

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Москвагай М.Горькийн нэрэмжэтэ Литературна институтдай оюутадай дунда уран шүлэгэй семинарые хүтэлэгшэ-багша, суута совет поэт Сергей Васильевич Смирнов

баглаа сэсэг баряад байна. Хоёр захадань манай нютагай хүбүүд: Матвей Осодоев (зүүн гарһаа), Владимир Намсараев (баруун гарһаа). Гэр бүлын альбомһоо.

АЛАГ ЗЭЭРДЭ

Рассказһаа хэхэг

харбаанда ошоходоо, хүбүүгээ моришо болгожо абаа һэн. Үндэгэн шэнги мүндэгэр болотороо заһагдаһан, нилээд удаан байжа бухиндаһан Алаг зээрдээ зайдар унаад, урилдаанай дүхэриг харгыда гарахадань:

— Һүүе, тэрэхэн Алаг зээрдэ мори унаһан хүбүүхэниие хара даа. Булуудхын зэргэ адуун аад, орловско үүлтэрэй гүйгөөшгэдтэй хабаяа туршалсаха гэхэдээ, яана гэшшэб. Бултанай һүүл зуужа, шорой тооһо залгихадаа, ухаа орохол байха, — гэжэ дээрэлхээдэше абана.

— Ехээр хүрхэйтэнгүй байгты, харана аабзабди, — гэхэн харюу дуулахадаа, Ардан зоригжоод, эдэ хонхын һүүлшынхэе жэнгюурдэхтэйн ади гурбан модоной зайда урилдаха мори шорой тооһо бурьюулан, гүрөөһөн мэтэ урагшаа харайлдашаба. Алаг зээрдынгээ бамбагар дэлһэнһээ барилсаад, һуунагар хүзүүндэнь толгойгоо нялагдаһаа нааша урагшаа бүхыгөөд һууһан хүбүүн дүхэриг харгые нэгэ дахин тойротороо жолоогоо огтошье һуладхуулаагүй, бултанай һүүл зуунхай, ана-мана табилууджа ябаба. Аймагай ноёдой байдаг трибунада дүтэлхэтэй хамта хүбүүн һур жолоогоо нэгэ бага һуладхуулаадхиба. Тиигэхэ-тэйн зэргэ Алаг зээрдэ урагшаа һуга харайжа, урдань ябаһан гүйгөөшдэе нэрэ һурагуй ахижа захалба.

— Харалши, ямар жэгтэй морин гэшшэб! Хүлнүүдэе хаягыень харыт!.. Резинэ шэнги һунадаг бээтэй адуун ха, — гэжэ трибуна дээрэ байгшад гайхалдашаба.

— Хари гыш, бултыень ахижа гэжэ таажал байгаа һэм. Урданай сагта һаа боосоной урилдаанда ябажа, эзэндээ нилээдгүй олзо зөөри бэлэглэхэ һэн... Харал даа, булуудхын зэргэ гэжэ баһагша моринтай бултыень нилээд холо гээгээд ябана. Гайха тагна ехэ, ямар жэгтэй унаа гэшшэб, һуга саминь соорхой байгаа ёһотой. Холын зайда гүйхэдөө һулардаггүй мориине һугаараа амидаг юм гэжэ миний залуу ябахад юм гэшшэ һэн, — гэжэ хирбээ хара һахалтай үбгэжөөл хахир хоолойгоор дуугараад, шорой тооһоний обоортгор һахы һалаг харайлдажа ябаһан моридые һарабшалан харасагаана.

Дүхэриг харгын хоёрдох хихада хүрэхэтэй хамта гүйгөөшдэ мэдэхээр һуларжа, зарим моридын ороолдог сар хүсэжэ ядаһанда, бүришье тулюурханаар оодоролдожо захалба. Урилдаанай эхилхын урдахана һаһаһагүйхэнөөр байра дээрээ

дэбхэншээжэ, бухиндаагаа гаргаха яраһан моридые нэгэ нэгээрнь ахижа тумаа Алаг зээрдэ урмашага, бултанай урда гүшаад метр тухай харайжа ябаһан халтар хара зүһэтэй гүйгөөшье нэрэ һурагуй хүсэжэ, удаһыгуй хажуугаарнь хабисалдан оробо. Мориной хүзүүндэ нялагдаһаа нааша урагшаа бүхыгөөд һууһан Ардание халтар хара зүһэтэй азарга һонирхуулаагүй, харин дээрэнь бухал үопэн мэтэ обойжо һууһан, бүһэдөө хүрэтэр шараа нюсэгэн, табяад шахуу наһанай эрэ ехэтэ гайхуулба. Бүри һаяхан даа, оройдоо дүрбэн минутын урда тээхэнэ, бүһэдөө хүрэтэр нюсэгэлһэн энэ эрын трибунын ойро ерээд, байра дээрээ дэбхэншээжэ байһан азаргынгаа толгойе хинсайтарнь татаад, хажуудань зэргэлһэн Алаг зээрдые, Ардание нэгэл бодомжогүйхэнөөр гү, али баһанан түүхэлтэйгөөр хаймадан хараха үдэһэн:

— Башле-э, һедондонойхидоол ади бултандань шорой тооһо залгоулаарай!

— Башле-э, самсаа юундэ тайлаабиши? Угайдахада, дотор самсаа үлөөхөө яагаабиши. Гэдэ-һэндэш һалхин ороод, шэнгюурдэшье болохош! — гэжэ мэтгын оог хашхараан энеэдэ зугаатай холи-солдон, ямаршье дули хүнэй шэхэ дүжэрүүлмээр жэнгиржэ байгаа бэлэй.

Тиихэдэ мүнөө баһаха юумэн тэрэндэ огто байбагүй. Алаг зээрдэ харайха тумаа ахин ахижа, урдань орожо захалба. Горхо хараагүй аад, гуталаа тайлаһанда аашалжа, бахаржажа, маһалжажа байһан Башли Арданай урдаһаа гэлиб-галиб шарайшалаад:

— Хүбүүн, жолоогоо нэгэ заа таталши, арбан солхооб үгэхэб, — гэжэ нарай үхибүү аргадаһан шэнги дуугарба.

«Арбан солхооб үгэхэб» гэхэн нялуун үгэ дуулахадаа, Арданай досоо хүйтэ даажа, урданай баяшуулай мори боосоогоор гүйлгэлсэхэн абынгаа тон нимэрхүү хохидолдо нэгэтэ ороһые тэрэ дары һанаад, аһан шадалаараа бариха ябаһан һур жолоогоо мэдэхээр һуладуулхатайгаа зэргэ хоёр хүлөө хабшаадхиба. Тиихэтэйн хамта Алаг зээрдэ бүришье эршэтэйгээр хаража, гурба-дүрбэн жэлэй туршада аймагтаа алдаршаһан халтар хара зүһэтэй азаргада шорой тооһо унхидуулан, бүри үшөө барюубшагүйгөөр гулгин талингаа бэлэй...

Чемпионий нэрэ зэргэдэ хүртэһэн Алаг зээрдээе ходоог тэргын хойноһоо хүтэлһэн, мүнгэн самовар бэлэг абаһан эсэгэ хүбүүн хоёр яаралгүйхэн Шааз-гайта тээшээ галгюулан, өөр өөрын бодолдо эзэлэгдэнхэй ябанад.

Замай тэмдэглэлнүүд

АНДА НҮХЭДЭЙ АЯЛГА ДУУН НАЙХАН!

Тээмэндэ Улаан-Үдэ хотомнай анда хото болохо Хитадай Хүх-Хотодо үнгэргэгдэһэн Азин фольклорой 4-дэхи, мүн арадай искусствын уласхоорондын 9-дэхи фестивальнуудта уригданаан «Тоонто» гэхэн буряад арадай аман зохиолой ансамбль (Улаан-Үдэ хотын соёлой управлениин мэдэлэй) аша үрэтэйгөөр хабаадажа, түрэл арадайнгаа уран бэлиг, урданай дуу, ёхор хатар тэндэ харуулан байна.

Росси гүрэнөө, Буряад ороноо тэдэ фестивальнуудта түлөөлжэ ябахандаа, уг унгиингаа, арад зонийнгоо ёно заншал, нэрэ хүндые дээрэ үргэхэ зорилготойгоор хун шубуун гарбалтай угаа хүндэлэн, «Хун шубуун ерэнэл, яанал, нээ-нөө» гэхэн урданай дуу сээжлэдэн, харгыдаа эздэлүүлэбди:

Хун шубуун ерэнэл, яанал, нээ-нөө,
Хударын нюруу буунал, яанал, нээ-нөө,
Хаанаһаа сааза ерэнэл, яанал, нээ-нөө,
Хайратай хүндэ буунал, яанал, нээ-нөө...

АМАР МЭНДЭ,
ХҮНДЭМҮҮШЭ,
ХҮХЮУТЭЙ, ЗУГААТАЙ,
ХҮХ-ХОТО!

Улаан-Үдэ хотогоо июлиин 16-да (нёдондо баһал энэ үдэр Итали ошоо нэмди) поездоор Наушки тээшэ гаража, «Сибирь-турай» (хүтэлбэрлэгшэнь Р.Д.Жалсараева) аша туһаар Монгол ороноор ябажа, Пекин тээшэ зорибодди. Бороогүйдэжэ гандаһан Монголой үргэн тала дайдые, сүл губиине хаража, доосооннай хүмэрээ хэн. Олон тоото адуу, малтай ажалша, малша хүршэнэрэймнай газар дайдада бороо ороогүй байһаниинь халагламаар байгаа. Мантай сүт ябаһан бэлигтэй хүгжэмшэн, Улаан-Үдэ хотын хүгжэмэй колледждо олон жэлдэ амжалтатай хүдэлжэ байһан Дулма хүү багша, хорилго хэжэ, эхэ бидэндэ туһалаа. Гиэхэдэ энэ ган гасуур тухай иигэжэ хэлээ: «Манай Монголда нимэ оньһон үгэ би: «Губида хүн боложо түрэнхаар, хангай хандагай боложо түрөө һаа, дээрэ».

Халуунда поезд соо нэгэ бага заримамнай ядалдабашье, Хитадай Агуухэ ханануудые хараһаар, дуунуудаа дууладанаар Пекин хүрээбодди. Эндэ бидниие хайнаар угтажа абажа, захид буудал-гостиницада харгыдаа эсхэн маанадые амаруулба.

Пекин гэшэмнай хүүлэй үедэ хүгжэжэ, нилээд найхан хото болонхой байна. Үндэр хори, гуша, дүшэн дабхар небоскребууд-гэриүүд, шэлээр бүтээгдэһэн банкнууд, нэгэниинь нэгээшье дабтадаггүй байһаараа илгарна. Нилээд олон шэнэ үндэр гэрнүүд бодожо, баригдажа байха юм. Гиэхэдэ гансата нэгэ янзын зэргэлхэн дүрбэн үндэр, гоё гэрнүүдэй барилгада хүнүүд олоороо «исалжа» байна.

Гоё найхан, элдэб янзын автомобильнуудайн гол харгынуудай хажуу тээгүүрын велосипедтэй зонийн олон гэшэнь аргагүй. Томо-томо рекламнын фото-зурагуудтай, иероглифттой шидүүд гэр байрануудые гоёно. Пекиндэ удаань байхагүй хадаа үдэшэндөө эхэ захид байдалтай, шэб шэнэ электричкээр Хитадай Үбэр-Монголой нилсэлэ хото болохо Хүх-хото зорижо, үглөөдэрын тус хотын захиргаанай захид буудалда орожо, холо бэшэ оршодог ондоо газарта сууга хитад хоолоор үдэрэй гурба

хүндэлүүлжэ, фестивальнуудтаа бэлдэлгэ эхилээбди.

Июлиин 22-ой үдэшэ эгээл эхэ, аргагүй гоёор шэмэглэгдэһэн стадион соо 4-дэхи уласхоорондын арадай уран бэлигтэй фестивалиин түгэсхэлэй концерт боложо, фейерверк, салюудуудай гэрэл туяа зүг бүриһөөмнай сасажа, 24 мянган зоной хабаадалгатай стадион зүгын үүр мэтэ шэнхинэжэ байгаа хэн. Энэ фестивалиин хүр хүдэ тэмдэг болохо хөөрхэн үхэр, буруугай хубсаһатай томо хүүхэлдэй-хүнүүд арад зоние амаршалаа. Зүг бүхэндэ кино-видеоэкранууд табигданхай байна: гол тайзанай концертын, рекламнын үзэгдэлнүүд эндэ харуулагдана.

Хүх-хотын сууга дуушад Тэнгэри, Эрдэмтү, Аавтай, Хүүжүүн-хуа, Тэмваншин, Фанмун, бусад монгол, хитад хэлэнүүд дээрэ эхэ гоёр дуулаа. «Арсалангийн бүжэг», «Обоогой хатар», «Тэнгэрийн хаяа», «Хүүгэдэй аягам бүжэг» бидэндэ эхэтэ найшаагдаа. Монголой дуушан Сарантуяа, Малайзийн Тайфини, ородой хатарай бүлэг, мүнөө үеын дуу дууладаг бүлэгүүд уран бэлигтэ дэлгэбэ. Мантай сүт хууһан Үбэр-Монголой Сэцэнбат концертын программа тухай бидэндэ удхалан хөөржэ, оршуулжа, бидэниие эхэ баясуулаа.

Дуу, хатарта сэдхэлээрээ дүтэ, хайндэрнүүдтэ дуратай, хүндэмүүшэ зон Үбэр-Монгодо ажаһуудаг гэжэ үглөөдэрын эхилхэн Азин фольклорой 4-дэхи фестивальда гэршэлээ. Хүх-хотын гол талмай дэргэдэ эхилхэн тус фестивальда 24 ороной түлөөлэгшэд хабаадажа, арад бүхэн, үндэһэтэн бүхэн өөрын соёлтой, баян түүхэтэй, гүн удхатай аман зохиолтой байһанаа харуулан байна.

Индонезийн, Шри-Ланкагай, Малайзийн, Хитадай, Солонгосой, Түбэдэй, Монголой, Азин бусад ороной гоё найхан хубсаһатай фольклорно бүлэгүүд, коллективүүд фестиваль нээлгын баярта хабаадаа. Мүн тиихэдэ Европын олон оронудай коллективүүд- Финляндийн, Словакиин, Турциин, Израилиин, Германиин, бусад ороной хайн дуранай артистнууд бэлигтэ эндэ гэршэлбэ. Бидэ буряадаараа П.Дамирановай «Магтаалай дуу» гүйсэдхэжэ, «Ази түбиин арад зоной агуухэ хайндэр, алдар солонь аяр үндэр, альган дээрээ

үргыт даа...» гэлдэн, бүхы арадуудай хани нүхсэлдэ нүлөөлхэн тус фестивалие дэмжэбэбди, мэриднэе угтуулбабди.

Дефиле-жагсаалда гол үйлсөөр алхалхан ансамбльнай эгээл найхан номернуудаа Хүх-хотын дарганарта, эмхидхэлэй комитетэй гэшүүдтэ зориулаа. Харин саашаа үйлсэнүүдээр ябахандаа, түрэл Буряадаа магтан суурхуулабди:

Саяан үндэр ууламнай
Сагаан мүнгэн малгайтай.
Сасуу олон үетэмнай
Сэсэн һонин зугаатай...
Алда хадагаа бариха,
амаршалгын дуунуудаа
дууладдаабди, ажалша солынь үргөөбди:
Аялгаар найхан дуунуудаа
Ажалша таанартаа
дууланан ба даа.
Алаг эрэн зүрхэнһөө
Амар мэндгээ хүргэнэб даа...

Үнэхөөрөө ажалша солотой монгол, хитад арадууднай үглөөнэй 4 саһаа ажаллаа эхилээд, үдэшэ орой болотор хүдэлдэг байһаарнь омогорхоо нэмди. Бороотой газарта ургасаншье жэрбэгэр үдхэнөөр ургана. Үйлсөөрнь ябажа дууладдахаданай, бидэниие халуунаар угтаа. Илангаяа булганда мэдээжэ «Тоонто нютаг», мүн «Катюша», «Подмосковные вечера», бусад ород дуунуудта тон дуратай байна. Тиигэжэ бидэ удаахи концертнүүд дээрээ соёлой гол ордон соо буряад дуунуудһаа гадна сууга «Катюшаша» ородоор, мүн нэгэ бадагынь хитад хэлэн дээрэ ханхинуулаабди. Хүгжэ-мьемнай бэлигтэй зон: баян дээрэ республикын соёлой габыата хүдэлмэрилэгшэ Виктор Михайлов, морин хуур, чаанза дээрэ Улаан-Үдын хүгжэмэй колледжын багшанар Дулмахуу, Светлана Николаевна Будаева гэгшэдэмжээ. «Катюша» дуугаа хитад хэлэн дээрэ дуулажа, тэндэхи зоние баясуулаабди:

Чжон дан ли Хуакай пенле
пхенья,
Хоша пью гжоджоман
миинша,

Катюша гжанзай
пюин-пюуды айшан,
Гоушон хаусян.
минмейд чжан гуан.
БАЯРТАЙ, ХҮХ-ХОТО,
УУЛЗАРАА!

Һүүлшын үдэрнүүдтэ Хүх-хотын үзэсхэлэнтэ газараар,

музейнүүдээр ябажа, хүн зонийн урданай байдалтай, хэлэ бэшэгтэй, шажан хүзэгтэй танилсаабди. Жэшэнь, буддын шажанай гоё хоёр дасантай танилсаабди, хүзэглэн мүргөөбди, фото-зурагуудые абхуулаабди.

Хитадай хатан Тяндюйнай мавзолей ошожо, концерт наадаа харуулаабди. Монголой хаан Алтан-Хаанай, Тяндюин хатанай хүшөөгэй дэргэдэ фото-зурагаа абхуулжа, хоёр гүрэниие

ниилүүлхэн хаан хатан хоёрой намтар тухай манай ансамблиин гэшүүн, түүхэ хайн мэдэдэг Борис Эрдынеевич Эрдынеев хөөрөө хэн.

Барабан, сан хэнгэргэг наяруудад солонгос ансамбльтай танилсаабди, хойто жэл Улаан-Үдэ «Диалог культур: путь мира» гэхэн II

уласхоорондын фестивальда ерэхынь уряабди.

Үйлсөөрнь, магазинуудаар, дэлгүүрээр ябахаданай, хүн зонийн эхэ олон байна. Архи, тамхи хэрэглэһэн зон үгы шахуу, журамынь шанга, олонхын пивэ үдэшэндөө ууха дуратай байна. Үнэ сэн харахада, Пекиндэ, Хүх-хотодо фабричнаар бэлдэһэн, оёһон хубсаһан үнэтэй, зүгөөр сэнгынь доошонь буулгаха арга байна. Сайлалгын, хатарай баяраар бидэниие хүх-хотынхид үдэшөө.

Бидэ бусахадаа, Хайлаар, Манжуураар ябажа, үнэгүйшэг зүйлнүүдые худалдан абаабди. Хайлаар, Манжуураар Россин зондо зориулагдана хубсаһан, бусад түхээрэлгэнүүд худалдагдана. Бидэниие Хайлаарта угтаһан «Тоонто» ансамблимнай мэдээжэ дуушан Цымжит Баторовна Мунжуева зээ хүбүүнтээ Хайлаарай дарга Намжилтаяа уулзуулжа, сүг Манжуур ерэжэ, хоёр хоножо, нютагаа бусаабди. Эндэ «Дугарнима», «Намсарай» кафетэй буряад аха нүхэдүүднэй бидэниие угтаа. Цымжит Баторовнагайнгаа зааһан урданай дуугаар бэе бээ үдэшэлсөө нэмди:

Моринойм шэхэн баяртай
гаа,
Моргохынхэ мэндэ амар.
Тэмээнэйм шэхэн баяртай
гаа,
Тэхэрихынхэ мэндэ амар.
Баяртай, баяртай, баяртай
гаа,

Баяртай шарайгаар
уулзуужамги.

Таби-жаран дамжуулаар сонсожо байдаг Хүх-хотын телевидени фестиваль тухаймнай хөөрөө, зүгөөр монгол хэлэн дээрэ дамжууланууд үсөөн гэжэ тэмдэглэхээр байна. Хайндэрнүүд, концертнүүд таһалгарягуй харуулагдана. Борооһоо боложо, сурхарбаандань ошоогүймнай халагламаар. Дуу хатарта, аялга дуунда дуратай, хайндэрнүүдые хүндэлдэг, ажалша бэрхэ хүх-хотынхидто - анда хотынхидтоо үшөө эхэ амжалта, хайн найхание хүсэе!

Бэлигма ОРБОДОЕВА.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: концертын үедэ; мавзолей соо; түүхын музей соо; дасанай дэргэдэ; «Тоонто» ансамблинхид Хүх-хото.

Цырендоржо
МАГАКОВАЙ
фото.

**XVII ЖАРНАЙ МОДОН ТАХЯА ЖЭЛ
НАМАРАЙ ЭХИН ХҮХЭ БИШЭН НАРА**

Буряад литэ	10	11	12	14	15	16	17
Европын литэ	15	16	17	18	19	20	21
Гараг Нэрэ Үдэр	Дабаа лара понед.	Мягмар Марс вторник	лагда Меркури среда	Лүрбэ Юпитер четверг	баасан Солдон пятница	бимба Сатурн суббота	Нима Наран воскр.
Үнэ Үдэр	сагаашан Хонин	хара Бишэн	харагшан Тахяа	хүхэ Нохой	хүхэгшэн Гахай	улаан Хулгана	улагшан Үхэр
Мэнгэ	9 улаан	8 сагаан	7 улаан	6 сагаан	5 шара	4 ногоон	3 хүхэ
Һуудал	хиц	гал	шорой	түмэр	огторгой	уһан	уула

Гарагай 2-то шэнын 10 (августын 15). Бадмасамбаавын Үдэр.

Сагаашан Хонин, 9 улаан мэнгын, хиндэ һуудалтай үдэр.

Энэ үдэр бурханда мүргэхэ, бурхан, сахюуса тахиха, Аюушын нахил хүртэхэ, бисалгал үйлэдэхэ, ада шүдхэр дараха, гэр бариха, аршаан, эм найруулха, наһанай хүсэ арьбажуулха, бэри буулгаха, юумэ худалдаха, худалдажа абаха, сангарил хураха, маани сахиха, дасан (дуган) болон субарга арамнайла мэтгын үйлэнүүдтэ хайн.

Гэбшье хубсаһа эсхэхэ, оёхо, замда гараха мэтгын үйлэнүүдэ тэбшэхээр.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, бэын юрэнхы тамир һайжарха.

Гарагай 3-да шэнын 11 (августын 16).

Хара Бишэн, 8 сагаан мэнгын, гада һуудалтай үдэр.

Энэ үдэр бурханда мүргэхэ, зальбарха, бурхадта, үндэр сахюусадта үргэл үргэхэ, түмэр хайлуулха, сан тахиха, хараал дараха мэтгын үйлэнүүдтэ хайн гэнэ.

Гэхэтэй хамта эдеэнэй үлөөдэнэ, бог шорой галдаха, уйлаха гэгэхэ, муухай юумэ гартаа бариха (бэын элшэ хүсэ хороохот) мэтгын үйлэнүүдтэ муу.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, ухаан хурса, понор болохо.

Гарагай 4-дэ шэнын 12 (августын 17).

Харагшан Тахяа, 7 улаан мэнгын, шоройдо һуудалтай үдэр.

Модон хохи тэмдэгтэй, хоонон, тон муу үдэр байна. Иймэ үдэр алибаа һайн үйлэ үйлэдэхы хуушанай агууехэ зурхайшад хорихон байдаг.

Гайлбарилбал, энэ үдэр бэри буулгаа һаа, үри бэегүй болохо гэнэ; наһа утадхаа һаа, ута болохогүй; таряа тарибал, юуншые ургахагүй; алибаа адууһа

мал абаа һаа, хэрэг боложо үгэхэгүй; нэрэ соло абаа һаа, олоной дунда хүндэ ямба таһалдаха; гэр балгааһа баряа һаа, үни болонгүй түймэртэ шатаха.

Тиймэһээ энэ үдэр харюусалга эхэтэ хэрэг үүсхэгүй һаа, дээрэ.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, үбшэн хамшаг тохёолдохо.

Гарагай 5-да шэнын 14 (августын 18). Энэ нарада 13-най үдэр байбагүй, забһарлаба.

Хүхэ Нохой, 6 сагаан мэнгын, түмэртэ һуудалтай үдэр.

Энэ үдэр бурханда мүргэхэ, зальбарха, бурхан, сахюуса тахиха, нүгэлөө наманшалха, гэмээ мэдэрхэ, олоңдо туһатай хэрэг шийдэхэ, ута наһанай ном уншуулха, ехэ хэрэг эхилхэ, тушаал эзэлхэ, тангариг үргэхэ, амгалан байдалай түлөө үргэл хэхэ, уранай ажалда хураха, шүүмжэлхэ, аршаанаар бээ арюудхаха, модо сабшаха мэтгын үйлэнүүдтэ хайн.

Гэхэ зуура мүнгэ гаргашалха, хэрүүл шуура үүсхэхэ, холын аян замда мордохо, үхибүү хүлдэ оруулха, бага хүүгэдые гэрхээ холо эльгээхэ мэтгын үйлэнүүдтэ муу.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, эд бараан арьбажаха, мал үдэхэ.

Гарагай 6-да шэнын 15 (августын 19) Дүйсэн үдэр.

Хүхэгшэн Гахай, 5 шара мэнгын, огторгойдо һуудалтай үдэр.

Дүйсэн үдэршые һаа, тэрсүүд тэмдэгтэй, харшалдан муу үдэр байна. Иймэ үдэр ямар нэгэн һайн үйлэ үүсхэнгүй, боро юрьезнэй ажал хээд лэ үнжөө һаа, дээрэ гэнэ.

Онсолон хэлэбэл, энэ үдэр шэнэ гэр баряа һаа, эзэдын хахасаха, халаха аюулда дайрагдаха байна; бэри буулгаа һаа, нүхэрһөө халажа ошохо гэмтэй болохо; дасан дуган барибал, лама хубарагууд

тогтохогүй; замда гарабал, хулгайшад, дээрэмшэд ушарха; үрэнэ тарибал, юуншые ургангүй хосорхо; нэрэ алдарта хүртэһэн хүн доройтохо; мал адууһа суглуулаа һаа, зөөри боложо үгэхэгүй; хэшгэ даллага дуудбал, хэшгэй бурхан ерэхэгүй.

Тиймэһээ иймэ үдэр боро юрьезнэйнгээ ажал хэжэ үнжэбэл, холо дээрэ.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абангүй үнжэбэл, дээрэ гэжэ ехэ зурхайшад зургалана.

Гарагай 7-до хуушанай 16 (августын 20).

Улаан Хулгана, 4 ногоон мэнгын, уһанда һуудалтай үдэр.

Энэ үдэр бурханда мүргэхэ, бурхан, сахюуса, лусууд тахиха, дасан (дуган), мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые бүтээхэ, абанаһа бусааха, үгэлгэ үгэхэ, юумэ худалдаха, амгалан байдалай түлөө хэрэг бүтээхэ мэтгын үйлэнүүдтэ хайн байна.

Гэхын хажуугаар аянда мордохо, эм найруулха, гэрһээ юумэ гаргаха, хэрүүл шуура гаргаха, зараһа бариха, ехэ уһа гаталха мэтгын үйлэнүүдтэ муу.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, эдүү алдуу гараха.

Гарагай 1-дэ хуушанай 17 (августын 21).

Улагшан Үхэр, 3 хүхэ мэнгын, хара уулада һуудалтай үдэр.

Энэ үдэр бурхан, сахюуса, лусууд тахиха, нютагай эзэдтэ үргэл үргэхэ, лүн абаха, эм найруулха, үбшэ эдэгээхэ ном уншуулха, хүндэ ажал хэхэ, бэлбэһэн эхэнэртэй хамтарха, наһа барагшые хүдөөлхэ, гэрий һуури тахиха, гэр бариха мэтгын хэрэгүүдые бүтээхэдэ хайн гэнэ.

Гэбшье модо унагааха, юумэ худалдаха, худалдажа абаха мэтгын үйлэнүүдые тэбшэбэл дээрэ.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, аюул ушарха, үбшэн хүрэхэ.

**АЛТАН ТҮРӨӨРТНАЙ,
АЯА ХАЙРАТА ХОЁРНАЙ!**

Хонишоной ажал жэлэй дүрбэн сагта амар заяагүй бшуу. Үхибүүдээ түрөөһөр лэ үни гэртээ һуунгүй, баһаллэ хүдэлхэ баатай болохош.

Ажалайнгаа хажуугаар 10 үхибүүдые ехэ болгохо гэшгэ баатарлиг ябадал гэшгэ. Ходошые гэрэлтэ һайхан саг байгаагүй. Анна, Бадма Хубусгеевтэндэ ажабайдалдань гунигтайшые, гашуудалтайшые, хүндэ хүшэршые сагууд ушараа. Эдэ бүхы дабаануудые дабажа гараад, үнэн сэхээр ажаллажа гараһан хоёр.

Аргада хадаа Баргажан голдоо хүн зоноороошые олон, ажа-һуудалаараа, ажабайдалаараашые баян, Бурхан багшынгаа номнолые ямаршые сагта орхёогүй нютаг юм. Энэрхы сэдхэлтэй ламанар, һанаа бодол заһаха үбгэд олон юм. Росси дотороо мэдээжэ буряад энэ томо нютагнаа Социалис Ажалай 4 Герой, 3 генерал, 18 эхэ-Герой гараһан түүхэтэй.

Эдэнэй нэгэниинь болбол эхэ-Герой Анна Раднаевна Хубусгеева болоно. Залуу балшар наһандаа аяар холын 1955 ондо Анна Раднаевна Бадма Ринчинович хоёр хуби заяагаа холбожо, айл болоһон бэлэй.

Эдэ үдэрнүүдтэ үри бэеынгээ, аша гушынгаа дулаахан дүжэриг соо алдарта ойгоо энэ айл тэмдгэлхэнь! Энэ эбтэй эетэй ажалша бүлэ 5 хүбүүдые, 5 басагадые түр-жэ, бултыень дээдэ хургуули дүүргүүлжэ, ажабайдалай үргэн харгыда гаргаа, хэды ехэ жаргал, баяр гэшгэб! Ахашкоогой Раднаагай 5 гүрбэгэр басагад ямаршые эршүүлхээ дутуугүй шуран бэрхэнүүд гэжэ аргадынхид-наһа-тайшуул мүнөөшые хэлэһээр юм. Энэшые зүб. Анна Раднаевна 10 үхибүүдые түрөөд, үдэр һуниггүй колхозой ажалда, жаткын машинисткаһаа эхилээд, наалишан, хонишоноор ажаллаһан. Аймагай Калининэй нэрэмжэтэ хүдөө ажахын артелиин колхознигууд, Аргадын дунда хургуулийн коллектив Гааргын округһоо 1955 ондо Будаева Анна Раднаевна БМАССР-эй Верховной Советэй депутадаар һунгаа бэлэй. Энэ ехэ эрхэдэ хүртэхэ гэшгэ гэрэ сагта бэлэн бэшэ байгаа.

Депутат Анна Раднаевна нютагайнгаа болон Гааргын сомоной ажалшадтай этигэл найдабарие ёһотойл харюулжа шаданан гэжэ Гааргын колхозой түрүүлэгшэ Бадмажап Дармаев намда хөөрөгшэ хэн.

16 бишыхан аша эзэнэрээ үбдэг дээрээ бөөмэйлжэ, мүнөөшые болотор али болохоор туһалһан зандаа. Анна Раднаевна буряад урданай дуунуудые хангуурдан-пан зандаа. Амтатай зөөлэн эдеэ бэлдэһэн, ёһо заншалаа, хургаалаа хэлэһэн, хулыншые, хүүрыншые тэгшэ зандаа ябаһаар. «Хүүгэд гэшгэмнай багаһаа ямаршые ажал хэжэ хураха ёһотой», - гэжэ буряадаараа 80 наһатай Бадма Ринчинович үгэнүүдээ аалихан хубарюулан хэлэһэн. Бүхэли наһандаа Бадма Ринчинович нютагтаа модошо дарханаар ажаллаһан. 1965 ондо Москва ВДНХ-да ошоһон баян намгвтай. Барихан гэрнүүд, байранууд олон даа. Абынгаа хэһэн ажалые Батамүнхэ хубүүниинь үргэлжэ-лүүдэнэ. Тэрэ Хурамханай аймагта «Агрострой» предпрятии эмхидхээд, Үмхэйн аршаанад хоёр даххар амаралтын байшан, Багдаринда дунда хургуулийн комплекс бодхоого.

Бадма Хубусгеевтэнэй хүбүүд, басагад ёһотойл мэргэжэлтэдэ, ажабайдалай али бүхы халбарыда урагшатай ажалланад. Эхэ, эсэгын хургаал хэды ехэб даа! 50 жэл соо таатай хайханаар ажаһуужа байһан Бадма Ринчинович, Анна Раднаевна, та хоёроо алтан энэ ойгоортнай халуунаар амаршална!

Бурхан багшынгаа хургаалаар Буян ехээр эдлыт даа! Басагад, хүбүүдэйнгээ үргэмжөөр Үнгэр наһа эдлыт даа!

Владимир БАТОНОВ.

Халамгай бурхан - минни аха. Минни басаган - тамхи татаһан Дари эхэ.

Харин намгам - тэнгэрээр гүйһэн дакенин-дангина.

Буланда хороһон боохолдойнь - энэнь БИ хэбэртэйб. Эбэртэй гүб?

2001 он.

НАНААБ...

Үсгэлдэр нанааб - Үтлөөб гэжэ, Үсгэлдэр нанааб - Үнгэрөөб гэжэ.

Үдэшөөр нанааб - Үншэрөөб гэжэ. «Поезд мой ушёл», - гэжэ Үнэншөөб.

Мүнөөдэр - наргаманан. Мүнөөдэр - «Жить охота!» Мүнөөдэр - абьяас хүсэл,

Даша-Дондоб ОЧИРОВ

Уһа, түлээндэнь туһалалсана гэлдэнэ -

гэртээ яара, архинша эрэ. һара, нараяа тоолохоо болёо

намганш - гэлдэнэ. Тоолхоёо алдахаа байна гэргэнш - гэлдэнэ - гэртээ яара, хүргэшэлхэн эр!

Уутадаа яара! Уһа түлээниини дууһажа байна.

Улаан сурбаш даарахаа байна.

Гахай, нохойшни гарзалхаа байна.

Тэрэншые тэрэ, харин бүтүү нахалтай эрэ бүри халахаа болёо гэлсэнэ.

Хүбэн зөөлэн хүнжэл дорош хонолгоёо олоо гэлсэнэ.

Халуун наранай хадын саана шэнгэхэдэ, халюун талын һүүдэртэ дарагдахада, зайгуул эрэ, зээрэдээ мордо - задагай байдал ошожо заһа.

ууртай бурханһаа удхатай, уулатай, талатай холбоотой.

Энээхэн хүхюу намганһаа - эрэхэн талын сэсэгһээ, шог зугаа, энеэдэнһэнь, худал хуурмаг мэхэһэнь

хулжаха арга байхагүй, зайлаха забда ушархагүй. Тэбэрхэ, таалахам гэхэдэм,

баригдаха, бажуудахагүй - манан шэнги тунаана, үүлэн шэнги үнгэрнэ, шүүдэр шэнги хатана, һүүдэр мэтэ унтарна.

Дангина-дакенин - огторгойн үхин, эдир хаһым эхин дуран, «Нюһаа шэрэһэн» нютагайм басаган намдал ханагадаг дангинадал! 1998 он.

ҺУУРИНАЙ НЭГЭ ҺОГУУ

Улаа мяха ударжа эдээд, уһаар худханаһан спирт уугаад, яахаш аргаяа оложо ядаад ядаһан нэгэ буряад

архияа шэхээд хараана: «Ганса үхэртнай нүхэндэ унуужан, гарбал түрбэлтнай гасаланда оруужан, сэргэдээ моринтнай һопшожо үхүүжэн, хүрэйтэй хонидотнай шоно оруужан», - гэжэ байжа хараана,

хойноһоом намда занана: «Үеын үедэ бэеын бээдэ халахагүйб, юһэн үедэ хүрэтэр юһэн гуламтыш малтахаб. һайн лэ һаа, табин наһанһаа гаргахагүйб,

муу гээ һаа, мүнөө үдэшэ хосороо - аа!»

Саашань намай зонхилно: «Уһан хүхэ ямаагаар бэшэ андалдаа гүй, уһан хара архяар андалдаа гүй!»

Дүнэн хүхэ бухаар бэшэ андалдаа гүй, дүрбэн хахад архяар андалдаа гүй!» - гэнэ, хойноһоом намда дэбхэрнэ, долгиндол эбхэрнэ.

ХАРИН Зэбэн зээрдэ мориниинь зүдэржэ тураһан, зэр зэмсэгын жэбэржэ мохоорһон,

Тангил ганса намгандань танил хүршэнь марьяһан, арһан дулаан хүнжэлдэнэ анда нүхэрнын налайһан,

торхотой хүрэнгэн тооһоор хушагдаһан, ормогтой мяханиинь илаһаар исалһан,

тооһоор нараниинь шагаахаа болиһон, тоолхотой нүхэрнын тоохоо болиһон -

тиимэ нэгэ буряадта бурхан гэжэ үгы. Урса гэрэйн улуууда компьютер гэжэ үгы.

Хэлэ аматай буряадта сээр гэжэ үгы. Архяа шэхэһэн уладта айгаа гэжэ үгы.

Августын 25-26-да Улаан-Үдэдэ Богдо Гэгээн Жэбзун Дамба хотогто Арьяа-Баалын ваан, августын 28-да ута наһанай буян үршөөдэг Сагаан Дара Эхын Цэваан хүртөөхэ гэжэ урдань мэдээсээ нэмди.

Жэбзун Дамба хотогто Түбэдэй Буддын шажанай Гэлэгба, Ньингмаба, Кагьюба (Гаржудба), Сакьяба гэжэ зэргын гол бүхы шугамуудай агуу мэргэдэй тубилхан дүрэ гэжэ тоологдог. Хожомын Жононбагээн шугамыг үүсхэн XVI зуун жэлэй Түбэдэй алдар суута түүхэшэн, тарнишан Таранатхын түрэл гэжэ тодорүүлгата. Дагдан Пунцоглин (хожомын Гандан Пунцоглин гэжэ нэрэ-тэй болоо) гэжэ өөрын-гөө байгуулхан дасанда жэлэй хоёр-гурба дахин Дуйнхор ваан хүртөөдэг хэн. Нэгэтэ ном табижа байхадаа, шоглон хагад, удаадахи

хүртөөхэн байна. Мүнөөнэй юһэдүгээр Богдо Гэгээн долоо наһандаа Брайбун хийдэй Гоман дасанда хурахаар абтаба. Арбан дүрбэн жэлэй туршада Бурхан шажанай Ном хургаануудыг шудалхадаа, Гэгээн түрэлтэ Далай ламаһаа, Банчан Богдоһоо, Линг римбүүшэһээ, Трижанг римбүүшэһээ болоод Түбэдэй Бурхан шажанай дүрбэн халаануудай эрхим дээдын багшанарһаа Номой заабари, айладхалнуудыг абанан юм. Богдо Гэгээн Таранатханаа эхитэй Дуйнхорой (Калачакрын) Номой, Дара Эхын Тангрын, ерээдүй галабай Майдар Бурханай Номой дамжуулгын хоморой шухаг шугамуудыг бариха байдаг. Мүн Ганданай шугамай Чод (Жоод) гэгээн Номой нюуса бүтээлэй дамжуулгыг бариха байдаг гэшэ.

БОГДО ГЭГЭЭНТЭНЭЙ АРЮУН НОМ

Богдо Гэгээн - Халхын Жэбзун Дамба хотогто (түрэлхиинь нэрэ - Жамбал Намдал Чойжи Жалсан) Түбэдэй ниислэл наса хотодо 1932 ондо түрэнэн намтартай. Дүрбэтэйдэнь Халхын Жэбзун Дамба хотогтын - Богдо Гэгээнэй хубилхан дүрэ гэжэ тэрэ үедэ Түбэдэй засаг захиргааниие саг зуураар толгойлогшо Ретинг Римбүүшэ, бусад ехэ лама санаартан болоод, Түбэдэй гүрэнэй чойжоншод (үзэлшэ түлгэшэ) тодорүүлхан байгаа. Тээд тэрэ үедэ Сталиной зонхилолгодо байһан Монголой хубисхалша засаг Богдо Гэгээнэи Монголодо дахин залахагүй гэһэн шийдхэбэри абанан тула Жэбзун Дамба хотогтын юһэдэхи дүрэн тодорүүлгатахан ушар нюутдадаг хэн.

наһандаа хаана түрэхэ гэшэбиб гэжэ асууһан байба хаш. Нэгэ монгол шабинь бодоод: «Монгол орондомнай түрэхэ хайрлыг даа!» - гэжэ гуйһан байна. Тиигэжэ түрүүшын Богдо Жэбзун Дамба хотогто Монголой Түшээтэ хаан Гомборджын бүлэдэ түрэхэ, Дамби Жалсан Ранжун Еши Доржо гэгээн нэрэ-тэй болоо. Арбан дүрбэн наһатайдаа Богдо Зонхобын нюотаг - Түбэдэй Гүмбэм хийдтэ мүргэл хэхэээ залараад, удаань Далай ламыг, Банчан Богдыг бараалхаба. Табадугаар Далай лама Монголой хан тайжыг Таранатхын хубилгаан гэжэ тодорүүлба. Тиин Далай лама Банчан Богдо хоёр Жэбзун Дамба хотогтодо Ном айладаһан, дээдэ тарниин олон ваангуудыг

25-тайдаа Богдо Гэгээн сахил санаараа хуряагаад, Таранатхын байгуулхан Гандан Пунцоглин хийдтэ нуудаг болобо. 1959 ондо Хитадай булимтаралгаһаа зугадажа, Энэдхэг гараһан байна. 1991 ондо Далай ламын гэгээнтэн тэрэниие Монголой Бурхан шажанай толгойлогшо Жэбзун Дамба хотогтын хаан шэрээдэ залаһан байна. Мүнөө IX Богдо Гэгээн Энэдхэгэй Дармасала хотодо ажаһуудаг. 1997, 2000 онуудта Буряадта айлшалжа, нюуса тарниин Номой хургаануудыг айладаһан, манай эндэ олон шабинартай болоһон байгаа. Аяа Богдо Гэгээнтэн! Буряад орондомнай заларан соёрхо!

Николай БАДМАРИНЧИНОВ.

НОГООН ДЭЛГҮҮРЭЙ СЭНГҮҮД

Алим жэмэс болон огородой эдээн эдээшэжэ, наймаанда элбэгээр табигдана. Гэбэшье хартаабха, мяхан намар тээшэ баһал ехээр асарагдажа худалдагдадаг заншалтай. Нонирхогшодой анхаралда сэнгүүдыень дурадханабди.

- Арбуз (Узбекистанай) - 1кг - 18 - 25 тух.
Дыни (Узбекистанай) - 1кг. - 40-45 тух., (Хитадай) - 20-25 тух.
Сливэ - 1 кг. - 60-65 тух.
Персик - 1кг. - 65-68 тух.
Нектарин - 1кг. - 50-55 тух.
Груша - 1кг. - 55-40 тух.
Абрикос - 1кг. 70-75 тух.
Алим (яблока) - 1кг. - 18-50 тух.
Апельсин (Мароккын) - 1кг. - 44-45 тух.
Мандарин (Италиин) - 1кг. - 70-75 тух.
Банан (Эквадорой) - 1кг. - 34-50 тух.
Виноград (Испаниин) - 1кг. - 85-90 тух., (Узбекистанай) - 100-105 тух.
Лимон (Испаниин) - 50-55 тух.

- ОГОРОДОЙ ЭДЭЭН
Үгэрсэ - 1кг - 5-15 тух.
Помидор (Хитадай) - 1кг. - 38-40 тух., (Абаканай) - 1кг. - 45-50 тух.
Хартаабха (шэнэ ургасын) - 1 кг. - 10-20 тух.
Понгино - 1кг. - 10-15 тух.

- Укроп - 1пучок - 10тух.
Салат - 1пучок - 5-6 тух.
Редис - 1кг - 10 тух.
Морхооб - 1кг. - 10-25 тух.
Чеснок (огородой) - 10 тух.
Базилик - 1 пучок - 5 тух.
Свекло (1) - 10-15 тух., 1кг - 20-40 тух.
Кабачки (1) - 8-10 руб.
Капуста - 1 кг. - 10-12 тух.
Баклажан 1кг - 60-65 тух

- ЖЭМЭС
Үхэр нюдэн - 1 литр - 40-45 тух.
Малина - 1 литр - 40-45 тух.
Клубника - 1 литр - 70-75 тух.
Вишни - 1 литр - 15-20 тух.
Нэрһэн - 1 литр - 40-45 тух.
Черникэ - 1 литр - 50 тух.
Ирга - 1 литр - 30-35 тух.
Абрикос (өөрын ургуулан) - 1 литр - 60-65 тух.
Намар - 1 кг. - 70 тух., 1 борбоосгой - 10-12 тух.
Семечкэ - 1 кг. - 32-35 тух.

- МХАН ХЭДЫТЭБ?
Үхэрэй мяхан - 115-160 тух.
Гахайн мяхан - 115- 170 тух.
Хониной мяхан - 120-145 тух.

Сарюна ЭРДЫНЕЕВА

БҮГЭДЭНИИЕ ТЭДХЭХЭ БҮЯН БОЛТОГОЙ!

Цыренжаповнагай гэрэл татаһан найхан шарайнь, хамагыг ойлгодог даамай сэдхэлынь, зоной урма зориг бадараама хэлэ зугаань, онсо таабари дурадхалан жэгтэй мийэрэлын бүгэдэндэ таатай зохидоор, түрэл дүтөөр үзэгдэдэг лэ ааб даа.

Найман жэл соо «Үнэндэ» хүдэлхэ үедэнь сонимнай Хэблэлэй байшан боложо, бухгалтернай мүнгэн сангай директор боложо хубиланхай. Эгсэ дээшээшье бэшэ наа, эдихэтэйхэн, уухатайхан лэ байдаг бээбди. Эдэ бүгэдыг тэгшээр, гомдолгүйгөөр маанад бүгэдэндэ хүртөөхын тула Светлана Цыренжаповна сүлөө саг, нойроо намшан, хүсэ шадалаа гамнангүй оролдодогынь тон гайхалтай.

Суг хүдэлдэг нүхэдынь алтан ойгоорнь Светлана Цыренжаповнагаа үнэн зүрхэнһөө амаршалаад, бидэнзэингээ дунда саашадаашье эбтэй эгтэйгээр, элбэг дэлбэг гартай, урагшаа ханаатайгаар ажаллажа, Бурхантай буянтай, энхэ тэниоун, золтой жаргалтай, олзотой омогтой, орон айлшадаа эдээнэй дээжээр хүндэлжэ, юрөөлэй эрхимыг сонсожо, гурбан алтан хүүгэдэ үргэжэ, гэр бүлэдөө амгалан тайбан ажаһуухатнай болтогой!

«Буряад үнэн» Хэблэлэй байшангай коллектив.

Эды тэдые абаха болохо тээшээ Хэблэлэйнгээ байшангай мүнгэн сангай таһаг гэхэ гү, али юрынхээр бухгалтерийн богото үе-үе болоод элэхэ ушартай болгодог. Тэндэмнай үйлын үрээр дандаа дангинар дарагар зузаан дэбтэрнүүд руугаа шунганхай, «дебет-кредит» гэхэ мэтыемнай үглөөнтэй үүрхээ үдэшын толоний унтаргар тооложол-тооложол мэддэг. Эдэ найхан дангинарай дунда ахамад бухгалтер Светлана

МАНАЙ НУРАГШАД МОНГОЛДО

Жэл бүри республикын үхибүүд хүршэ Монгол гүрэнэй лагерьнуудта амардаг заншалтай болонхой. паяын үдэрнүүдтэ хори гаран улаан-үдын нурагшад гэртээ бусаба. Тэдэнэр шогтой зугаатайгаар, зохидоор Дархан хотын амаралтын газарта бүхэли зунаа үнгэргөө. Буряад нурагшад Монголодо ниислэл хотоор экскурсида ябаад, Дархан, Эрдэнэт хотонуудыг хараһандаа ехэ баяртайнууд. Энэ жэл хотын эдируулэй уран найханай байшангай студинуудта ябадаг үхибүүд Монголодо амарха золтойнууд байба. Тиин монгол нурагшад манай Сурхайта нуурта оршодог «Найдал» лагерьта, Дээдэ Онгостойдо амараа. Энэнь манай республикын хүршэ Монгол гүрэнтэй бата харилсаатай болоһыень тэмдэглэнэ.

Янжама ЖАПОВА.

«НОЛОНГЫН» БАЯР БАДАРАГ ЛЭ!

Улаан-Үдын Советскэ районой «Радуга» гэжэ эдируулэй клуб нэмэлтэ нурагсалай эмхи зургаануудай дунда үнгэргэгдэн Бүхэроссин конкурсно илажа, түрүү нуурида гараа. Энэ баяртай мэдээсэл Россин Федеральна нурагсалай агентство мэдээсэбэ.

«Радуга» клубай директор Эржена Дамдиновна Лаврина суг хамта хүдэлдэг үсөөхэн багшанартаа үхибүүдэй сүлөө сагыг аша үрэтэйгөөр үнгэргэхэ гэжэ оролдоно. Болбосон түхэлэй гэрэй подвал соо тус клуб байгуулагдабашье, эндэ 130 гаран үхибүүд дуратайгаар ерэхэ, кружогуудтань ябана. Шатарай, хатарай, дуунай, футболор, теннисээр болон бусад олон кружогууд эндэ эмхидхэгдэнхэй.

Клубта ябадаг үхибүүд региональна конкурсуудта эдэбхитэйгээр хабсадажа, шангай нууринуудта заагагүй хүртэдэг юм. Мүн тиихэдэ Буряад Республикын нурагсалай болон эрдэм ухаанай министрствын Залуушуулай политикын талаар комитедэй зүгһөө тус клубта туһаламжа үзүүлэгдэдэг гэшэ.

Ешигма ЦЫБЕНОВА

Родные извещают о скоропостижной смерти горячо любимого мужа, отца, деда, брата

ЗАЯТУЕВА

Хубита Цырендондоковича.

Вьнос 13 августа в 9.00 по адресу: г.Гусиноозерск, ул. Ленина, дом 32, кв.61.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Генеральна директорэй - ахамад редакторай уялганууды дүүргэгшэ Т.В.САМБЯЛОВА. Редактор Г.Х.ДАШЕЕВА.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: И.М.ЕГОРОВ, И.Б.ДАГБАЕВ (Буряад Республикын Правительство), Ф.П. БОТОВА, Ц.Э. ДОРЖИЕВ (Буряад Республикын Арадай Хурал), А.А. АНГАРХАЕВ (генеральна директор-ахамад редактор), Д.Б.ГУРОДАРМАЕВА (харюусалгата секретарь), В.Г. ГОМБОЕВА, Н.А.ГОНЧИКОВА, Н.Д.БАДМАРИНЧИНОВ, Б.В. БАЛДАНОВ, А.А. ФАДЕЕВА, В.Д. ДАМДИНОВА.

Манай адрес: 670000, Улаан-Үдэ хото, Каландаришвилиин үйлсэ, 23, Хэблэлэй байшан "Буряад үнэн". E-mail: unen@mail.ru

Газетэ хэблэлэй 4 хуудан хэмжээтэй. Индекс 73877. Хамтын хэһэг - 27150. Хэблэлдэ тушаагдаһан саг - 17.00.

"Республиканска типографи" гэгэн ОАО-до бэлэн диапозитивүүдхэ газетэ 5755 хэһэгээр хэблэгдэ. Директорэйнь телефон: 21-40-45.

Б-0165-дахи номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай.

Хэблэлэй байшанай телефонууд: генеральна директорэй-ахамад редакторай - 21-50-96, приёмнын - 21-54-54 (факс), ген. директорэй 1-дэхи орлогшо - ахамад редакторай орлогшын - 21-68-08, ахамад редакторай орлогшонорой - 21-64-36, 21-33-61, секретариатай - 21-60-21; таһагууд: экономикын болон политикын - 21-63-86; соёлой болон түүхын - 21-54-93; «Морин хуур», «Вершины» журналнуудай редакци - 21-55-97; залуушуулай, оюуталай ажабайдалай болон олонитын хүдэлмэрин, «Одон» журналай редакци - 21-54-93; мэдээсэлэй - 21-67-81, спортын - 21-54-93, рекламн - 21-62-62, коммерческэ ажалай - 21-55-97, компьютерна тубэй - 21-66-76, бухгалтерийн - 21-23-67.

Редакцида ороһон материалнууд шүүмжэлэгдэдэггүй, мүн авторнуудтань бусаагдадаггүй.

Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, нютагай нэрэнүүдэй бэшлгыг хазгайруулан ушарта авторнуудын харюусалгатай. Редакцига ханама авторайхитай адли бэшэ байжа магад.